

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARDA DUYGU DÜZENLEME
BECERİSİ VE YILMAZLIK ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Elif Esra Çevik

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞUBAT, 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Elif Esra
Soyadı : ÇEVİK
Bölümü : Okul Öncesi Eğitimi
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Okul Öncesi Dönem Çocuklarda Duygu Düzenleme Becerisi ve Yılmazlık Arasındaki İlişki

İngilizce Adı: The Relationship Between Emotion Regulation Skill and Resilience in Early Childhood

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Elif Esra ÇEVİK

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Elif Esra ÇEVİK tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Dönem Çocuklarda Duygu Düzenleme Becerisi ve Yılmazlık Arasındaki İlişki” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Ebru ERSAY

(Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

.....

Başkan: Neslihan GÜNEY KARAMAN

(Eğitim Psikolojisi Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi)

.....

Üye: Zehni KOÇ

(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

.....

Tez Savunma Tarihi:

Bu tezin Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Araştırma süresince okul dışı ortamlarda, çevrimiçi ortamlarda, tatil günlerinde, her zaman, her yerde bana vakit ayıran, kendisi ile çalışmaktan büyük mutluluk duyduğum çok değerli danışmanım Doç. Dr. Ebru ERSAY'a ve tez jürimde yer alan hocalarıma değerli katkılarından ötürü sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Öğrenim sürecimin her aşamasında bana yardımcı olan, çalışmalarımı kolaylaştıran, yükümü hafifleten, sevgili eşim Mahmut ÇEVİK'e hayatımdaki varlığı ve destekleri için çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca her zaman desteklerini üzerimde hissettiğim, sabırlı ve bilge aileme, benim bugünlere gelmemdeki emeklerin sahipleri olan annem Seher GEBECE, babam Sami GEBECE'ye ve bana hep yol gösteren, destek olan ağabeyim Bahadır GEBECE'ye, yaşamıma sonradan katılan ama benim için en büyük psikolojik destek olan biricik kızım Reyhan ÇEVİK'e sonsuz teşekkür ederim.

Araştırmanın veri toplama aşamasında yardımcı olan okul idarecilerine ve çalışmaya destek veren tüm anne, baba ve öğretmenlere katkılarından ötürü en içten teşekkürlerimi sunarım.

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARDA DUYGU DÜZENLEME
BECERİSİ VE YILMAZLIK ARASINDAKİ İLİŞKİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Elif Esra Çevik
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Şubat 2022

ÖZ

Bazı çocukların yaşamlarında fakirlik, istismar, şiddet, ihmal, savaş, ebeveyn madde kullanımı gibi bir veya birçok olumsuzluğa rağmen olumlu uyum göstermeleri yılmazlık çalışmalarını tetikleyen veri olmuştur. Yılmazlık, uyum veya gelişim için ciddi tehditlere rağmen iyi olma hali veya kısa sürede iyi olma haline gelme olarak tanımlanır (Masten, 2001). Okul öncesi dönemde çocukların geliştirdikleri becerilerin yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde de etkili olduğu birçok araştırma ile ispatlanmıştır. Hayatta karşılaşılabilecek zorlukları öngörmek veya engellemek her zaman mümkün olmasa da yılmazlık çocuklarda desteklenebilir. Olumsuz deneyimlerinden olumlu yaşantıya geçebilen, zorlukların üstesinden gelebilen çocukların bazı duygusal ve sosyal beceriler geliştirmeleri gerektiği bilinmektedir. Çocuğun akademik ve sosyal becerilerinin gelişiminde önemli yere sahip duygu düzenleme becerisinin yılmazlıkla ilişkisini ortaya koyan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Ancak yılmazlık literatüründe duygu düzenleme çalışmaları genelde ergen ve yetişkinlerle yapılmıştır. Erken çocukluk yılmazlığıyla ilgili çalışma da çok kısıtlı sayıdadır. Araştırmanın amacı okul öncesi eğitimi alan çocukların yılmazlık düzeyleri ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ve Afyonkarahisar’da MEB’e bağlı anasınıfı ve anaokullarına devam eden 4-6 yaş arası çocuklar oluşturmuştur. Ancak veri toplama sürecinde tüm dünyada görülen Pandemi şartlarından dolayı veri toplama işlemine farklı illerden online ulaşılabilen çalışma grubu ile devam edilmiştir. Bu çalışmada veri toplama araçları olarak “Kişisel Bilgi Formları”, “Risk Faktörleri Listesi”, “Erken Çocuklukta Yılmazlık Ölçeği (EÇYÖ)”, “Erken Çocuklukta Yılmazlığı Koruyucu Faktörler Ölçeği (EÇYKFÖ)” ve “Duygu Düzenleme (DDÖ)” ölçekleri kullanılmıştır. Çalışmaya toplamda 117 çocuk (53 kız, 60 erkek) katılmıştır. Örneklemde; ailede uyumsuzluk (anne baba arasında tartışma, kavga), anne-babanın eğitim seviyesinin düşük olması, yoksulluk, boşanma ve ihmal durumları en çok

görülen Risk Faktörleri arasında yer almaktadır. Bu araştırmada çocukların duygu düzenleme becerileri ile yılmazlık düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca çocukların yılmazlık düzeyleri ve duygu düzenleme becerilerinin aile koruyucu faktörü ile pozitif ve anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuştur. Bu çalışmada çocukların yılmazlıklarının cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı ve yaşları ile ilişkisi olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler : Yılmazlık, duygu düzenleme, erken çocukluk
Sayfa Adedi : 88
Danışman : Doç. Dr. Ebru ERSAY

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTION REGULATION SKILL AND RESILIENCE IN EARLY CHILDHOOD

(Master's Thesis)

Elif Esra evik

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

February 2022

ABSTRACT

The fact that some children show positive adjustment despite one or more negativities in their lives such as poverty, abuse, violence, neglect, war, parental substance use has been the data that triggered resilience studies. Resilience is defined as the state of being well or becoming well in a short time despite serious threats to adaptation or development (Masten, 2001). It has been proven by many studies that the skills developed by children in the pre-school period are also effective in the later stages of their lives. Although it is not always possible to foresee or prevent the difficulties that may be encountered in life, resilience can be supported in children. It is known that children who can pass from negative experiences to positive ones and overcome difficulties need to develop some emotional and social skills. There are some studies that reveal the relationship between emotion regulation skill, which has an important place in the development of a child's academic and social skills, and resilience. However, in the resilience literature, emotion regulation studies have generally been conducted with adolescents and adults. Studies on early childhood resilience are also very limited. The aim of the study is to examine the relationships between the resilience levels and emotion regulation skills of children receiving pre-school education. The study group of the research consisted of children between the ages of 4 and 6 who attend kindergartens and kindergartens affiliated to the Ministry of National Education in Ankara and Afyonkarahisar. However, due to the Pandemic conditions seen all over the world during the data collection process, the data collection process continued with participants that can be accessed online from different provinces. In this study, "Personal Information Forms", "Risk Factors List", "Early Childhood Resilience Scale", "Early Childhood Resilience Protective Factors Scale" and "Emotion Regulation (DDL)" scales were used as data collection tools. A total of 117 children (53 girls, 60 boys) participated in the study. In the sample; family disharmony (argument between parents, quarrels), low educational level of

parents, poverty, divorce and neglect are among the most common Risk Factors. In this study, a significant and positive relationship was found between children's emotion regulation skills and resilience levels. In addition, it was found that children's resilience levels and emotion regulation skills showed positive and significant relationships with the family protective factor. In this study, it was found that the resilience of children did not differ according to their gender and was not related to their age.

Key Words : resilience, emotion regulation, early childhood
Page Number : 88
Supervisor : Associate Proffesor Ebru ERSAY

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Amaç	3
Önem	4
Yılmazlık Tanımı	5
Yılmazlık ve Çocuklar	7
Risk Faktörleri	11
Koruyucu Faktörler	12
Duygu Düzenleme	16
Sayıtlar	20

Sınırlılıklar	20
BÖLÜM II	21
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	21
Yılmazlık Çalışmaları	21
Duygu Düzenleme Çalışmaları	24
BÖLÜM III	28
YÖNTEM	28
Araştırmanın Modeli	28
Çalışma Grubu	29
Katılımcı Velilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	30
Katılımcı Öğretmenlerin Demografik Özellikleri	32
Veri Toplama Araçları	34
Kişisel Bilgi Formları	34
Risk Faktörleri Listesi	35
Erken Çocuklukta Yılmazlık Ölçeği (EÇYÖ)	35
Erken Çocuklukta Yılmazlığı Koruyucu Faktör Ölçeği (EÇYKFÖ)	35
Duygu Düzenleme Ölçeği	36
Verilerin Toplanması	36
Verilerin Analizi	37
BÖLÜM IV	38
BULGULAR VE YORUM	38
Ölçeklere İlişkin Betimsel İstatistikler	38
Çocukların Duygu Düzenleme ve Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular	39
Çocukların Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular	41
Yılmazlık Ölçeği Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Farklılaşmasının İncelenmesi	41

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Sahip oldukları Risk Faktörleri ..	45
Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarına İlişkin Bulgular	52
Duygu Düzenleme Ölçeği Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Farklılaşmasının İncelenmesi	53
BÖLÜM V	60
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	60
Sonuç ve Tartışma	60
Öneriler	65
Araştırma önerileri	65
Eğitime Yönelik Öneriler	66
KAYNAKLAR	67
EKLER	80
Ek 1. Ebeveyn Kişisel Bilgi Formu	81
Ek 2. Öğretmen Bilgi Formu	82
Ek 3. Koruyucu Faktörler Ölçeği Örnek Maddeleri	83
Ek 4. Duygu Düzenleme Ölçeği Örnek Maddeleri	84
Ek 5. Risk Faktörleri Listesi Örnek Maddeleri	85
Ek 6. Yılmazlık Ölçeği Örnek Maddeleri	86
Ek 7. Duygu Düzenleme Ölçeği Kullanım İzni	87
Ek 8. Risk Faktörleri Listesi, Koruyucu Faktörler Listesi, Yılmazlık Ölçeği Kullanım İzni	88

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Risk Faktörleri</i>	12
Tablo 2. <i>Koruyucu Faktörler</i>	15
Tablo 3. <i>Yaşlara Göre Duygu Düzenleme/Baş Çıkma</i>	19
Tablo 4. <i>Çalışma Grubunu Oluşturan Çocuklara Ait Demografik Özelliklerin Betimsel Dökümü</i>	31
Tablo 5. <i>Öğretmenlerin Demografik Bilgilerinin Betimsel Dökümü</i>	33
Tablo 6. <i>Ölçeklere İlişkin Betimsel İstatistikler</i>	38
Tablo 7. <i>Yılmaz Çocukların Yılmazlık Durumları ile Duygu Düzenleme Seviyeleri Arasında İlişkinin İncelenmesi</i>	39
Tablo 8. <i>Yılmaz Olmayan Çocukların Yılmazlık Durumları ile Duygu Düzenleme Seviyeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi</i>	40
Tablo 9. <i>Yılmaz Olan ve Olmayan Çocukların Yılmazlık Ölçek Sonuçlarının Farklılaşmasının İncelenmesi</i>	40
Tablo 10. <i>Okul Öncesi Eğitime Devam 4-6 Yaş Arası Çocukların Yılmazlık Ölçeği Sonuçları</i>	41
Tablo 11. <i>Çocukların Cinsiyetine Göre Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi</i>	41
Tablo 12. <i>Çocuk Sayısına Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi</i>	42
Tablo 13. <i>Anne Eğitim Durumuna Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi</i>	42
Tablo 14. <i>Baba Eğitim Durumuna Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi</i>	43
Tablo 15. <i>Anne Çalışma Durumuna Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi</i>	43

Tablo 16. <i>Baba Çalışma Durumuna Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi</i>	44
Tablo 17. <i>Anne Yaşına Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi</i>	44
Tablo 18. <i>Baba Yaşına Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi</i>	44
Tablo 19. <i>Ailenin Aylık Gelirine Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi</i> ...	45
Tablo 20. <i>Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Okul Öncesi Eğitime Devam 4-6 Yaş Arası Çocuklar İçin Belirttikleri Risk Faktörlerinin Betimsel İstatistikleri</i>	45
Tablo 21. <i>Yılmaz Olan ve Olmayan Çocukların Risk Faktörleri Oranlarının Farklılaşmasının İncelenmesi</i>	47
Tablo 22. <i>Okul Öncesi Eğitime Devam 4-6 Yaş Arası Çocukların Koruyucu Faktör Ölçek Sonuçlarının İncelenmesi</i>	50
Tablo 23. <i>Yılmaz Olan ve Olmayan Çocukların Koruyucu Faktör Ölçek Sonuçlarının Farklılaşmasının İncelenmesi</i>	51
Tablo 24. <i>Yılmaz Çocukların Yılmazlık Durumları İle Koruyucu Faktörler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi</i>	51
Tablo 25. <i>Yılmaz Olmayan Çocukların Yılmazlık Durumları İle Koruyucu Faktörler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi</i>	52
Tablo 26. <i>Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 4-6 Yaş Arası Çocukların Duygu Düzenleme Ölçeği Sonuçları</i>	53
Tablo 27. <i>Çocukların Cinsiyetine Göre Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi</i>	54
Tablo 28. <i>Çocuk Sayısına Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi</i>	54
Tablo 29. <i>Anne Eğitim Durumuna Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi</i>	55
Tablo 30. <i>Baba Eğitim Durumuna Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi</i>	55
Tablo 31. <i>Anne Çalışma Durumuna Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi</i>	56

Tablo 32. <i>Baba Çalışma Durumuna Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi</i>	56
Tablo 33. <i>Anne Yaşına Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi</i> ...	57
Tablo 34. <i>Baba Yaşına Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi</i> ...	57
Tablo 35. <i>Ailenin Aylık Gelirine Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi</i>	58
Tablo 36. <i>Yılmaz Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Koruyucu Faktör Ölçek Sonuçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi</i>	58
Tablo 37. <i>Yılmaz Olmayan Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Koruyucu Faktör Ölçek Sonuçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi</i>	59

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları ve sayıltıları açıklanmıştır.

Problem Durumu

1970'lerde, bir grup öncü psikolog ve psikiyatrist bilim adamının dikkatini, psikopatoloji riski altındaki çocuklarda genetik veya deneyimsel koşullar nedeniyle gelişim sorunları ve en önemlisi yılmazlık olgusu çekmeye başladı. Yılmaz çocukların tanınması ve incelenmesi, dezavantaj ve sıkıntı tehdidi altında büyüyen çocukların gelişimiyle ilgili birçok olumsuz varsayımı ve eksik odaklı modeli alt üst etti. Çocuklar ve gençler hayatları fakirlik, ihmal, istismar, savaş, şiddet, ırkçılık, baskı gibi durumlarla tehdit içerisindeyken nasıl oluyor da üstesinden gelebiliyorlar, ebeveynlerinin zihinsel ya da fiziksel rahatsızlıkları varken, madde kullanımının etkisi altındayken onları koruyan nedir? Sorularına cevap arayan araştırmacılar çocukların ciddi zorluklar karşısında başarılı olmalarını yılmazlık fenomeni olarak tanımlayıp bu bilgiyi tüm çocuk ve toplumların yararına nasıl kullanabiliriz diye düşünmüşlerdir (Masten, 2001).

Yılmazlık olumsuz sonuçların normal olarak bekleneceği durumlarda, pozitif değerli sonuçların elde edilmesi fikrine dayanır (Kaplan, 2005, s. 39). Çocukların karşılaştıkları birçok olumsuzluğun üstesinden gelebilmeleri ve hayatlarında karşılaşacakları zorluklara karşı yılmaz olmaları gerekir. Bunun gerçekleşmesinde birçok koruyucu faktör işin içine girer. Özellikle yılmazlığın ne olduğunu bilip nasıl teşvik edeceğini bilen yetişkinlerin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Grotberg, 1995). Yılmazlıkla ilgili alan yazında yüksek risk grubundaki çocuklara odaklanan birçok boylamsal çalışmaya rastlanmaktadır (Werner,

2005, s. 92). Ne yazık ki güncel alan yazında ülkemizde yapılmış yılmazlıkla ilgili bir boylamsal çalışmaya rastlanmamıştır.

Ülkemizde erken çocukluk döneminde yılmazlıkla ilgili araştırmaların çok kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu alanda Erdem'in (2017) okul öncesine devam eden 4-5 yaşındaki çocukların yılmazlık özellikleri ve yılmazlığı destekleyen faktörleri incelediği araştırması ile Uslu'nun (2019) okul öncesi dönem çocuklarının yılmazlıkları, sosyal değerler kazanımları ve ailelerinin yılmazlıkları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırması göze çarpmaktadır. Ülkemizdeki Yılmazlık çalışmalarının daha çok ergenler (Çelik, 2013; Kaya & Çeçen-Eroğul, 2015; Yavuz & Kutlu, 2016; Yüksel, 2019), aileler (Kaner & Bayraklı, 2010; Özbay & Aydoğan, 2013), yetişkinler (Çakar, Karataş & Çakır, 2014; Irmak & Izgar, 2015) ve engelli çocuğa sahip aileler (Dalkılıç, 2016; Kaner, Bayraklı & Güzeller, 2011) üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

Çocuklarla yapılan duygu düzenleme çalışmaları, duygu düzenleme becerisinin sosyal, duygusal ve bilişsel işlevlerin birçok yönü ile ilişkili temel bir beceri olduğunu göstermektedir (Eisenberg, Sadovsky & Spinrad, 2005). Thompson (1994), duygu düzenlemenin dışsal ve içsel süreçlerden oluştuğunu ve kişinin hedeflerine ulaşması için duygusal tepkilerini, özellikle yoğunluk ve zamansal özelliklerini, izlemek, değerlendirmek ve değiştirmekten oluşan süreçler olarak tanımlamıştır. Zeman, Cassano, Perry-Parrish ve Stegall (2006) duygu düzenleme de ebeveynlerin çocuklarının duygusal deneyimlerini aktif olarak yönettiğine vurgu yapmışlar ve duygu düzenlemenin sadece duygusal uyarılmanın bastırılması veya engellenmesi olmadığı aynı zamanda duygusal durumları geliştiren veya sürdüren süreçleri de içerdiğinin altını çizmişlerdir. Ayrıca bu süreçte sosyal taleplerin önemli olduğunu belirtmişlerdir (Zeman vd., 2006). Duygusal düzenlemenin gelişiminde çocuğun mizacının (Calkins, 1994) ve çocuğa bakım veren kişilerin çocukla etkileşimlerinin (Artıran, 2014) önemli olduğunu vurgulamıştır.

Okul öncesi dönemde duygu düzenleme becerisinin çeşitli değişkenlere göre incelendiği araştırmalarda cinsiyetin etken bir faktör olduğunu, kız erkek arasında duygu düzenleme becerileri açısından farklılıklar olduğunu saptayan araştırmalar da bulunmaktadır (Altan, 2006; Eisenberg, Cumberland & Spinrad, 1998; Saarni, 1984).

Alan yazında duygu düzenlemesi ve yılmazlık gibi iki önemli kavramı aynı çalışmada, özellikle erken çocukluk döneminde inceleyen çalışmaların yetersizliği dikkat çekmektedir. Bu çalışma ile erken çocukluk döneminde duygu düzenleme becerisi ile yılmazlık arasında bir ilişkinin olup olmadığı ve farklı değişkenler açısından bu ilişkiyi incelemek

hedeflenmiştir. Bu bağlamda araştırma bulgularının alan yazına önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Amaç

Bu araştırmada Ankara ve Afyonkarahisar şehir merkezlerinde anaokulu ve anasınıflarına devam eden çocukların yılmazlık düzeyleri ve duygu düzenleme becerilerini değerlendirmek ve yılmazlık ile duygu düzenleme arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Veri toplama süreci sırasında tüm dünyayı etkisi altına alan pandemi nedeniyle çalışma online forma dönüştürülüp katılmak isteyen öğretmen ve velilere ulaştırılarak veri toplama işlemi sonlandırılmıştır. Araştırma soruları:

1. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların yılmazlık düzeyleri ile duygu düzenleme becerileri arasında bir ilişki bulunmakta mıdır?
2. Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş çocukların yılmazlık durumları nelerdir?
 - a. Çocukların yılmazlık durumları çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, anne-baba eğitim ve çalışma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
 - b. Çocukların yılmazlık durumları anne-baba yaşı, ailenin aylık geliri ile ilişkili midir?
3. Okul öncesi eğitime devam 4-6 yaş arası çocuklar hangi risk faktörlerine sahiptirler?
 - a. Yılmaz olan ve olmayan çocukların risk faktörleri oranları farklı mıdır?
4. Yılmaz olan ve olmayan çocukların koruyucu faktör ölçek sonuçları nelerdir?
 - a. Yılmaz olan ve olmayan çocukların koruyucu faktör ölçek sonuçları farklı mıdır?
 - b. Yılmaz olan ve olmayan çocukların yılmazlık durumları ile koruyucu faktörler arasında bir ilişki var mıdır?
5. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların duygu düzenleme beceri düzeyleri nelerdir?
 - a. Çocukların duygu düzenleme becerileri çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, anne-baba eğitim ve çalışma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
 - b. Çocukların duygu düzenleme becerileri anne-baba yaşı, ailenin aylık geliri ile ilişkili midir?
6. Yılmaz ve yılmaz olmayan çocukların duygu düzenleme becerileri ile koruyucu faktörler arasında bir ilişki bulunmakta mıdır?

Önem

Yılmazlık, çocuğa, aileye veya okula ait bir özellik değil, bir süreçtir. Yılmazlık, çocukların aileleri, akranları, okulları ve çevreleri ile etkileşimleri yoluyla gelişir (Brooks, 2006). Yılmaz çocukların tanınması ve incelenmesi, dezavantaj ve sıkıntı tehdidi altında büyüyen çocukların gelişimiyle ilgili birçok olumsuz varsayımı tersine çevirmiştir (Masten, 2001). Masten, Fiat, Labella ve Strack (2015) evsiz çocuklarda akademik başarı ve yılmazlık ile ilgili 2 yıl süren bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada çocukların diğer dezavantajlı çocuklarla pek çok riski paylaşımlarına rağmen, hayatında birden çok risk faktörü olan ya da birbirine eklenen risklerin sürekliliği nedeniyle daha yüksek oranlarda risk içerisinde oldukları belirtilmiştir. Sonuç olarak ise erken çocukluk eğitiminin küçük yaşta ortaya çıkan başarı farklılıklarının önlenmesi için önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Erken çocukluk dönemindeki gelişmeler, çocuğun ileriki yaşamını şekillendirdiği için ve sağlıklı bir toplumun oluşması açısından önemlidir. Zihinsel gelişimin %80'ninin 0-8 yaş aralığında tamamlandığı düşünülürse çocukların erken yıllarda yetenek ve becerilerini geliştirmek gerekmektedir (Akduman, 2010, s. 6). Ayrıca okul öncesi eğitimin çocukların zihinsel kapasitelerini artırdığı, sosyal becerilerini geliştirdiği, duygusal problemlerin oluşumunu engellediği, sanat ve yaratıcılıklarına katkı sağladığı, ileriki yıllarda ortaya çıkabilecek depresyon, sosyal kaygı ve yalnızlık gibi klinik yardım gereken durumları önlediği görülmektedir. Buna ek olarak okul öncesi eğitimi alarak ilkökula devam eden çocukların eğitim almayanlara göre daha yatkın, girişken, katılımcı ve uyumlu oldukları görülmüştür (Akduman, 2010, s. 13).

Yılmazlığın, çocuğun, ailenin ya da okulun karakteristik bir özelliği değil bir süreç olduğunu belirten Brooks (2006), çocukların; aileleri, akranları, okulları ve mahalleleriyle etkileşim yoluyla geliştiğini dile getirmiştir. Buna ek olarak yılmazlığın çocuklar üzerinde anlamlı ve kalıcı bir etkiye sahip olması için çocuğun günlük yaşamında, destekleyici ilişkiler ile oluşturulması gerektiğini belirtmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının hayatlarındaki tecrübelerin ileriki yaşamlarını olumlu ya da olumsuz etkilediği bilinmektedir. Zorlukların üstesinden gelerek, sıkıntıları atlatarak yaşama adapte olabilmek için bir takım sosyal ve duygusal becerileri geliştirmek gerekir. Tüm becerilerin temel olup geliştirildiği okul öncesi dönem bu yüzden çok önemlidir. Çocuklar günümüzde sayısız problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Savaş, açlık, susuzluk, sürgün, evsizlik, sel vb. doğal felaketler gibi toplumsal sıkıntıların yanında anne veya baba kaybı, ebeveynlerin boşanması, çocuk evlerinde büyüme, taciz, şiddet görme, ihmal edilme gibi

çevresel sıkıntılar, sayılabilecek başlıca problemlerdendir. Çocukların bunları atlatıp hayata uyum sağlamaları gerekmektedir. Bu sorunların etkisini azaltan veya daha çabuk iyi hale gelmelerini sağlayan koruyucu faktörlerin ortaya çıkarılması ve desteklenmesi yılmazlığı mümkün kılacaktır. Bu araştırma erken çocukluk eğitimine devam eden çocukların yılmazlık düzeylerini belirlemek, çocukların yaşamındaki risk ve koruyucu faktörleri ortaya koymak, ayrıca çocuklarda duygu düzenleme becerisi ile yılmazlık durumları arasındaki ilişkiyi belirlemek maksatlı yapılmıştır. Çok kısıtlı çalışma nedeniyle az bilinen bir alan olarak erken çocukluk dönemi yılmazlık bilgilerine katkı sağlayacak bu çalışma alan yazını zenginleştirecektir.

Yılmazlık Tanımı

Yılmazlık ile ilgili literatürde birçok tanım bulunmaktadır. İlk olarak Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğünde yılmazlık kavramına bakıldığında “yılmaz olma durumu” olarak tanımlandığı görülmektedir, yılmaz kelimesi ise “bir işten korkup vazgeçmeyen, yılmayan” şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca Longman ve Oxford İngilizce sözlüklerde “resilience” kelimesi “sorunlar, hastalıklar, hasar/zarar sonrası çabuk iyileşmek için yeterince güçlü olmak ve kırılmayacak veya kolayca zarar görmeyecek esnek madde” olarak açıklanmıştır (Longman, 2005; Oxford, 1997).

Malzeme bilimleri içinde, yılmazlık, bir malzemenin, kullanıldıktan, gerildikten veya sıkıştırıldıktan sonra orijinal şeklini veya konumunu devam ettirme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Goldstein & Brook, 2005, s. 8).

Gürkan (2006) yılmazlığı kısaca “*kendi kendini düzeltici eğilimler*” olarak adlandırmıştır. Buna ek olarak kendi kendini düzeltici eğilimlerin, bireylerin yaşam boyu karşılaştıkları olumsuzluklarla baş edebilme gücünü göstermelerinde önemli rol oynadığını da ileri sürmüştür. Masten (2001, s. 228) “Yılmazlık, uyum veya gelişim için ciddi tehditlere rağmen iyi sonuçlarla karakterize edilen bir fenomen sınıfı ifade eder. Yılmazlık, nadir ve özel niteliklerden değil, zihinlerde, beyinlerde ve çocukların bedenlerinde, ailelerinde, ilişkilerinde ve toplumlarında sıradan insan kaynaklarının gündelik sihrinden gelmektedir.” şeklinde ifade etmiştir. Buna ek olarak daha genel anlamda yılmazlığı; zorlayıcı ve tehdit edici koşullara rağmen başarılı bir adaptasyon yeteneğine sahip olmak, bu süreçte gayret göstermek ve sonuçta da başarılı olmaktır diye de tanımlamıştır (Masten vd., 1990).

Masten vd. (1990) üç yılmazlık olgusunu vurgulamışlardır; bunlardan birincisi temel yılmazlık olgusudur ve bunu “olumsuzluklara rağmen mevcut zorlukları aşan ve beklenenden daha iyi başarı gösteren bireylerin ayakta kalmalarını sağlayan özellik veya kişisel bir yeteneğe sahip oldukları inancı” şeklinde açıklamaktadır. Masten vd, (1990) ikinci yılmazlık olgusunu, stresli yaşam deneyimleri karşısında bireyin çabucak uyum sağlayabilme yeteneği olarak tanımlamıştır. Bu yılmazlık olgusu çalışmalarında boşanma, ailede çatışma gibi temel bir stres faktörü odak noktası olarak alınmaktadır. Bazı çalışmaların odaklandığı nokta ise, yakın zamanda meydana gelmiş birden fazla ve farklı stres faktörlerinin bir arada incelenmesi olabilmektedir, bunlarda farklı stres kaynaklarının çocukların davranışları üzerindeki etkileriyle birlikte, çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri azaltan koruyucu faktörler incelenmektedir. Üçüncü yılmazlık olgusunu ise travmayı (anne-baba ya da kardeşin ölümü gibi) atlatmak olarak açıklamıştır. Bu olgu ile ilgili araştırmalar, travmanın olası etkilerinden kurtulma konusunda önemli rol oynayan bireysel özellikler ve farklılıkların üzerinde durmaktadır. Kimse gerçekten incinmez değildir, kişiler bu streslerden az ya da çok etkilenebilir, bu çok normaldir fikriyle önemli olanın bu stresten kurtulabilecek güce ve belirli yeteneklere sahip olmak olduğu belirtilmiştir. Stres durumları ya da travmatik durumlar gelmeden tedbirlerin alınması gerektiğini iddia etmişlerdir (Masten vd., 1990).

Yılmazlık, Beltman (2014) tarafından "olumsuzluklar karşısında güçlü veya ruhsal açıdan hızlı ve verimli bir şekilde toparlanmak için sıçrama yapma (yeniden kendini toparlama) kapasitesinin devamlılığı "olarak nitelendirilmektedir. Yılmazlık, psikolojik bir yapı olduğu kadar çok boyutlu, toplumsal olarak yapılandırılmış bir kavram olarak da görülmüştür. Yılmazlık, zorlukların, zorlu yaşam koşullarının ve risk faktörlerinin üstesinden gelebilen bireyleri karakterize etmek için kullanılmış olup bu perspektifin, riske rağmen başarılı bir adaptasyon olarak yılmazlığı kavramsallaştırdığı belirtilmiştir (Garmezy et al., 1984; Rutter, 1984; Werner, 1992'den aktaran Sun & Stewart, 2007).

Yılmazlık ayrıca Walsh (2006'dan aktaran Kaner, Bayraklı & Güzeller, 2011) tarafından bir zorluk durumuyla karşılaşıldığında bu durumdan daha güçlü bir şekilde çıkmayı, kriz durumunda gelişim göstermeyi ve dayanıklı olmayı sağlayan aktif bir süreç olarak tanımlanmıştır.

Genel anlamda bakıldığında yılmazlık tanımlarında; zorluklarla baş edebilme, olumsuz durumlardan iyi halde çıkabilme gibi kötü şartlardan iyiye yönelik bir kurtuluş söz konusudur. Yılmazlık kısaca olumsuz risk faktörleri (örneğin: çevresel-ailesel-kişisel) yani

bireyin gelişimini, yaşamını zora sokacak durumlardan başarıyla üstesinden gelme ya da uyum sağlamaya devam edebilme olarak tanımlanabilir.

Ülkemizdeki alan yazında “resilience” kavramının farklı terimlerle ifade bulunduğu görülmektedir. Işık’ın (2016) Türkçe tezlerde ve araştırmalarda “resilience” kelimesinin karşılığı olarak ne kullanıldığında dair yaptığı çalışmada çok kullanımdan az kullanıma doğru; psikolojik sağlamlılık, psikolojik dayanıklılık, yılmazlık, kendini toparlama gücü, psikolojik güçlendirme olarak sıralanmaktadır. “Resilience” kavramı ülkemizde “yılmazlık” olarak ilk defa Öğülmüş (2001) tarafından kullanılmaya başlanmıştır, aynı zamanda “resilient” karşılığında da bu niteliğe sahip kişileri ifade eden anlamında “yılmaz” terimini kullanmıştır. Bu çalışmada resilience kelimesinin karşılığı olarak yılmazlık terimi kullanılacaktır.

Krovets (2008, s. önsöz xiii) “Yılmazlığı Teşvik Etmek” kitabında yılmazlık için;

Her insanın zorlukların üstesinden gelebileceğine olan inanç, o kişinin hayatında önemli koruyucu faktörlerin bulunmasıdır ve buna ek olarak yılmazlık şu önermeye dayanmaktadır; aileniz, toplumunuz ve/veya okulunuz sizinle derinden ilgileniyor, sizinle ilgili yüksek beklentileri ve amaçlı destekleri varsa ve sizin katılımınıza değer veriyorsa, geleceğe olan inancınızı sürdürür ve neredeyse tüm zorlukların üstesinden gelebilirsiniz, okul topluluğu, yılmazlığı artırmak için birlikte çalıştığında çok sayıda öğrenci büyük zorlukların üstesinden gelebilir ve parlak bir gelecek elde edebilir,

şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Terzi (2006) çalışmasında, yurtdışında yapılan bazı araştırmalardaki yılmaz bireylere atfedilen özellikleri şu şekilde toparlamıştır. Yılmaz bireyler; sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurma ve sürdürmeyi sağlayan sosyal becerilere sahiptir, bağımsız hareket edebilir, bir topluma ait olma duygusu ve iyi bir geleceğe sahip olma inancına sahiptir. Yılmaz bireyler sorun çözme konusunda becerikli, kendini geliştirmeye güdülenmiş kişilerdir. Yaşadıkları stresi, travmayı ya da trajediyi yorumlama ve bunlardan yararlanma yeteneği gösterirler. Bununla birlikte bu kişiler çocukluklarında, böyle bir özelliğe sahip olduklarının kendileri ve çevrelerindeki başka kişiler tarafından fark edilmediğini belirtmişlerdir (Öğülmüş, 2001).

Yılmazlık ve Çocuklar

Çocukların hayatlarında kişisel, ailesel ve çevresel birçok zorluk bulunmaktadır. Literatürde bu zorlukların üstesinden gelerek yılmaz olarak nitelenen çocukların özellikleri bu bölümde sunulacaktır.

Zorluklara rağmen başarılı bir şekilde uyum sağlayan çocukların bunu başarmasında etkili olan faktörleri belirlemek gelişimlerini destekleyebilmek için önemlidir (Liebenberg & Ungar, 2005). En önemli özellik olarak çocuğun yılmaz bir zihniyet geliştirmesi üzerinde durulmuştur. Yılmaz bir zihniyet geliştirebilen çocukların stres ve baskıyla daha etkili bir şekilde başa çıkabileceği, hayal kırıklıklarından, sıkıntılardan ve travmalardan kendini toparlayabileceği, kendilerine açık ve gerçekçi hedefler koyabileceği vurgulanmıştır (Goldstein & Brooks, 2005, s. 4-9). Grotberg (1995) çocukların zorlukların üstesinden gelebilmesi için üç yılmazlık kaynağından bahsetmiştir, bunlar, “sahibim, buyum, yapabilirim” dir. Grotberg (1995); yılmaz bir çocuğun yılmaz olması için bu kaynaklara ait özelliklerin tümüne ihtiyacı olmadığını ancak bir tanesinin de yeterli olmadığını belirtmiştir.

Araştırmacılar, yılmazlık için tek bir tanım ve ayrıca yılmazlığı çevreleyen yapılar ağı üzerinde anlaşılmamasalar da çoğu araştırmacı, yılmaz çocukların bazı özellikleri paylaştığı konusunda hemfikirdir. Jew, Green ve Kroger (1999), daha yüksek zeka ve yenilik arayışı, suçlu akranlarla daha az ilişkilere sahip olunması, daha az sorunlu davranış gösterimi ve madde kullanımının olmaması gibi faktörleri belirtmektedirler.

Yılmazlıkla ilgili en kapsamlı boylamsal çalışmalardan biri Werner tarafından 1955’te Kauai’de 698 bebekle yapılan ve yaklaşık 40 yıl süren araştırmadır. Başlangıçta düşük okul başarısı, okulu bırakma ve madde kullanımı açısından yüksek risk altında olduğu düşünülen bebekler incelenmeye alınmış ve 30’lu yaşlarına gelinceye kadar araştırmaya devam edilmiştir. Bu bebeklerin yarısına yakını ekonomik bakımından dezavantajlı olarak büyümüş, 1/6’sında zihinsel engel görülmüş ve 2/3’ünde erken çocukluk dönemlerinde ciddi öğrenme güçlüğü tespit edilmiştir. Fakat bu bebeklerden 1/3’ü ise oldukça normal birer genç yetişkin olmuşlardır. Bu normal olan çocuklara araştırmacılar “yılmaz” demiş ve onları diğerlerinden farklı kılan unsurları anlayabilmek için bireysel özelliklerini, aile yapılarını ve dış çevrelerini incelemişlerdir. Sonuç olarak ise yılmaz çocukların akranlarına nazaran özerk, bağımsız, empatik, meraklı, görev yönelimli, sorun çözme becerisi yüksek, akran ilişkilerinde başarılı oldukları bulunmuştur. Sosyal destek ve olgunluk, başa çıkma becerileri, mizaç, başarı gereksinimi, yeterlilik becerilerine ek olarak aile ve toplumla ilgili bazı etmenlerin de yılmazlıkla ilişkili faktörler arasında yer aldığını ileri sürmüşlerdir (Jew, Green & Kroger, 1999).

Yılmaz çocukların genellikle dört ortak niteliğe sahip olduğunu ileri süren araştırmacılar bulunmaktadır (Benard, 1991, 1993, 1995’ten aktaran Krovetz, 2008). Bu nitelikler;

1. Sosyal yeterlilik: Diğerlerinden olumlu karşılık almak, böylece yetişkinlerle olumlu ilişkiler kurmak (yılmazlık gücü yüksek çocukların erken çocukluklarında olumlu ilişkiler kurma eğiliminde olduğunu ifade etmişlerdir),
2. Problem çözme becerisi: Başkalarından yardım isteyebilmek, kendini kontrol edebilmek,
3. Özerklik: Kendi kimliğine sahip olmak ve bağımsız davranabilmek,
4. Amaç ve gelecek duygusu: Amaçlar, eğitimsel tutku, sebat, umut, parlak bir gelecek inancına sahip olmak şeklindedir.

Werner ve Smith (1982) ise yaptıkları çalışmalar doğrultusunda yılmazlık düzeyi yüksek çocukların ortak olan özelliklerini şu şekilde açıklamışlardır;

1. Tepkisel değildirler,
2. Deneyimlerini olumlu ve geliştirici amaçla kullanabilirler,
3. İyi tabiatlı ve kolay geçinilebilir yapıdadırlar,
4. Olacakları kontrol edebileceğine dair inanç geliştirerek zor zamanlarda daha güçlü durabilmişlerdir.

Grothberg, (1995, s. 7) yılmazlığın tüm çocuklarda ortaya çıkan temel bir insan kapasitesi olduğunu, ebeveynler ve diğer bakıcıların, sözleri, eylemleri ve sağladıkları ortam aracılığıyla çocuklarda yılmazlığı teşvik ettiklerini, bu şekilde çocuklara aile ve kurumsal destek sağlamış olduklarını; bu destek sayesinde çocukları giderek daha özerk, bağımsız, sorumlu, empatik ve başkalarını düşünen olmaya, insanlara ve durumlara umut, inanç ve güvenle yaklaşmaya teşvik ettiklerini belirtmiştir. Çocuklara başkalarıyla nasıl iletişim kuracaklarını, sorunları nasıl çözeceklerini ve olumsuz düşünce, duygu ve davranışlarla başarılı bir şekilde nasıl başa çıkacaklarını öğretmek çocukların kendi yılmazlıklarını geliştirmesinde giderek daha aktif hale gelebileceklerini iddia etmiştir (Grothberg, 1995, s. 7).

Haynes (2005), yılmaz gençlerin travmatik olaylar içeren zor durumlara ve mücadelelere karşı başarılı ve etkili tepkiler verebilmek için yüksek düzeyde sosyal ve duygusal zekaya ve en az ortalama bilişsel ve akademik zekaya sahip olmaları gerektiğini belirtmiştir. Bunlara ek olarak diğer gençlerle kıyaslandığında yılmaz çocukların özellikleri Haynes (2005) ve Terzi'ye (2006) göre aşağıda listelenmiştir;

- Problem çözme becerisine sahip
- Yeniliklere açık
- Sağlıklı ilişkiler kurup bunu devam ettirebilen
- Sosyal
- Motivasyonu yüksek
- Mizah anlayışı olan
- Duygularını yönetebilen
- Umut edebilen
- Kendine güven duyan
- Azimli
- Planlı
- Daha özerk
- Bağımsız
- Empatik
- Meraklı
- Akranlarıyla iyi ilişkilere sahip
- Çabuk toparlanan
- Zorlukları fırsata çeviren
- Öz saygıları yüksek
- Uyum sağlayabilen
- Sebatkar
- Bilişsel esnekliği yüksek
- Kendini yeterli hisseden
- İyimser düşünceye sahip
- Pozitif benlik kavramı sahibi
- Kendi hakkını savunan
- Cesur
- Kendini ifade edebilen
- Girişken
- Duygularının farkında olan ve onları ifade edebilen

Çocuklar tarafından kullanılan yılmazlık becerilerinin farklı yaşlarda değiştiğini belirten Grothberg (1995, s. 11), ebeveynler ve diğer bakıcılar için çocukların yılmazlıklarını geliştirebilmesi, destekleyebilmesi maksadıyla çocuğun gelişim aşamasına uygun olarak yaklaşılmasını belirtmiş ve bunun için bir kılavuz yayınlamıştır. Çocuğu hem fiziksel hem de sözel olarak sevmenin, güven modeli olmanın, övmenin, cesaret vermenin, teşvik etmenin öneminden bahsetmiştir.

Risk Faktörleri

Risk kelimesi büyük Türkçe sözlükte (2011) zarara uğrama tehlikesi, riziko olarak tanımlanmaktadır. Psikoloji terimleri sözlüğünde ise kişinin belli bir fiziksel veya ruhsal rahatsızlığa yakalanma ihtimalini artıran durumlar (cinsiyet, yaş, kilo, kalıtım, sosyal çevre, vb.) ya da davranışlar (sigara içme, alkol, uyuşturucu kullanma, vb.) şeklinde açıklanmıştır (Esen, 2010).

Hayatta karşılaşılabilecek olumsuz deneyimler ve felaketler, psikolojik bakımdan kişinin sağlıklı bir yaşam sürmesinde ve yılmazlık göstermesinde risk faktörleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Masten, 2002). Ayrıca risk faktörleri Gutman'a göre (2008), çocuklarda uyumsuzluğun etkilerini artıran kanıtlanmış stresörler olarak tanımlanmaktadır. Tüm yılmazlık tanımları, yılmazlığın iki öge içermesi gerektiğini vurgular. Bunlardan ilki önemli bir tehdide ya da zorluğa maruz kalmak, ikincisi ise bu tehdide ya da zorluğa rağmen ayakta kalabilmek ve uyum sağlayabilmektir (Rutter, 2006). Buradan bir çocuğu yılmaz olarak tanımlayabilmemiz için öncelikle onların hayatındaki risk faktörü/faktörlerini belirlememiz gerektiği anlaşılmaktadır.

Türkiye'de yılmazlık üzerine yapılan çalışmaların tümünü inceleyen Işık (2015), bu çalışmalarda risk faktörleri olarak nelere dikkat edilip incelemeye alındığını araştırmış ve en çok yoğunluğun yoksulluk faktöründe olduğunu belirtmiştir. Yılmazlık, yoksulluk, taciz, savaş, şiddet, ihmal, ilaç bağımlılığı, akıl hastalığı, engellilik, tecrit, ırkçılık gibi sayısız başka yollarla iyi olma durumlarını tehdit eden stres etkenlerine hem akut hem de kronik maruziyet yaşayan çocuklar için ortaya çıkan gelişimsel sürekliliğin olumlu sonudur (Carmel, 2008). Liebenberg ve Ungar (2005), yılmazlık çalışmalarında, yalnızca çocukların karşılaştığı tehditleri değil, aynı zamanda maruz kaldıkları riskler ile kişisel ve çevresel zorluklarla baş edebilecekleri çözümler arasındaki etkileşimleri de anlamamız gerektiğini belirtmiştir.

Risk faktörlerini araştırmak için dünyanın farklı bölgelerindeki çocuklara ulaşan Grothberg (1995, s. 7) ailelerine yaşadıkları sıkıntıları sorduğunda çok geniş yelpazede cevaplar aldığını belirtmiştir. Bu çalışmaya göre en çok karşılaşılan risk faktörleri olarak; ebeveynlerin veya büyükanne ve büyükbabanın ölümü, boşanma, ayrılık, ebeveyn veya kardeşlerin hastalığı, yoksulluk, taşınma, aile veya arkadaşlar şeklindedir. Bunun dışında çevresel risk faktörleri olarak; soygun, savaş, yangın, depresyon, sel, araba kazası, olumsuz ekonomik koşullar, yasadışı mülteci statüsü, göçmenlik durumu, maddi hasar, fırtınalar ve sel olduğunu belirtmiştir.

Çocuğun gelişimini etkileyen risk faktörleri; Grothberg (1995, s. 7-8), Werner (2000, s. 120), Masten (2001), Gürkan (2006), Yılmaz ve Sipahioğlu (2012), Masten vd. (2015), Işık'ın (2016) çalışmalarından derlenerek anlaşılması kolay şekilde dışsal faktörler (ailesel ve çevresel) ve içsel faktörler olmak üzere Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Risk Faktörleri

Dışsal Faktörler	İçsel/Bireysel Faktörler
Ailesel	Çevresel
Düşük gelirli olma	Hastalık
Ebeveynlerin ruhsal / zihinsel rahatsızlığı	Yaralanma
Anne-baba şiddeti	Erken doğum
Ebeveynlerin ayrılması	Okula uyum sağlayamama
Ebeveynlerin süregen hastalığı	Okulda başarısızlık
Ebeveynlerin birinin ya da ikisinin ölümü	Erken yaşta anne olma, düşük doğum ağırlığı
İstismar (cinsel, fiziksel, duygusal)	Düşük apgar skoru
İhmalkarlık	Süregen hastalıklar
İlgisiz anne-baba tutumu	Kurşun zehirlenmesi
Ebeveynlerden birinin ya da ikisinin alkol/uyuşturucu kullanımı	Özel gereksinimli olma
Annenin küçük yaşta doğum yapması	Sınıf tekrarı yapma
Okul şiddeti	Düşük dil becerileri
Kötü muamele	Doğum sırası
Evsizlik	

Erken çocuklukta yılmazlık söz konusu olduğunda içsel/bireysel faktörlerin henüz gelişmekte olduğundan çevresel faktörlerin daha etkili olduğu düşünülmektedir.

Koruyucu Faktörler

Koruyucu faktörlerin risk faktörlerinin zıt kutupları temsil ettiğini ifade eden araştırmacılar bulunmaktadır (Goldstein & Brooks, 2005, s. 9). Koruyucu faktörlerin varlığının, bir çocuğun aile, okul veya toplumdaki olumsuzluklarla başa çıkma ve baş etme becerisini belirleyebildiğini ifade etmişlerdir (Sun & Stewart, 2007). Rutter (1985) koruyucu

faktörlerin, bir kişinin bazı çevresel tehlikelere karşı tepkisini değiştiren, iyileştiren veya değiştiren etkileri ifade ettiğini belirtmiştir.

Yılmazlık sürecinde risk faktörleri karşısındaki olumsuzluklara karşı tampon görevi gören ve bireye yardım eden kaynaklar koruyucu faktörler olarak ele alınmaktadır. Brooks (2006), ailenin en yakın bakım veren ortam olarak çocuğun çevresi açısından büyük bir öneme sahip olduğunu dile getirmiştir. Ailede koruyucu faktörler olarak; uzlaşma, önemli günleri kutlamalar, açık iletişim, empati, ekonomik durum, pozitif bakış açısı, esneklik, bağlılık, maneviyat, dayanıklılık, aile üyelerinin fiziksel ve psikolojik sağlığı, işbirlikçi problem çözme, aile üyelerinin boş zaman faaliyetleri, finansal yönetim, aile üyelerinin kişilik özellikleri, destekleyici iletişim ağı, ailenin gelenekleri ve alışkanlıkları şeklinde sayılabileceği ifade edilmiştir (McCubbin & McCubbin, 1988'den aktaran Aydoğan & Özbay, 2015). Krovetz, (2008, s. 8) bir kişinin yılmaz olmasını yani bu kişinin sıkıntıdan geri dönmesine yardımcı olacak kadar güçlü olup olmadığı, kişinin hayatında belirli koruyucu faktörlere sahip olmasına bağlamıştır. Romano ve Hage (2000), koruyucu faktörlerin mevcudiyeti, bir taraftan problemi ortaya çıkmadan önce önlemeyi ve bir problem davranışın oluşumunu azaltmayı sağlamaktadır. Diğer taraftan var olan sorunun etkisini azaltarak bireyin duygusal ve fiziksel iyi oluşunu arttıracak davranışları, tutumları, becerileri ve bilgileri güçlendirmesine yardımcı olarak zorluklar karşısında ayakta kalmasını sağladığını belirtmiştir. Bazı araştırmacılar tüm çocukların hayatında koruyucu faktörlerin geliştirilmesini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, çevrede koruyucu faktörlerin kurulmasıyla çocuklarda yılmazlığın teşvik edilebileceği ve ilerletilebileceği fikrine dayanmaktadır (Sun & Stewart, 2007).

Çocukların gelişiminde koruyucu faktörlerin etkisinin risk faktörlerine nazaran çok daha fazla olduğu belirtilmektedir. Bu noktada çocuklarda koruyucu rol üstlenen, onların gelişimini destekleyen üç ana koruyucu faktörden bahsedilmektedir. Bunlar; “bireyin sahip olduğu özellikler” (sosyal yeterlik, problem-çözme becerileri, bağımsızlık, hedef sahibi olma vb.), “aile” (özellikle bebeklik ve erken çocukluk döneminde), ve “okul” gibi destekleyici dış sistemlerdir. Cefai (2008), çocuğun sağlıklı gelişimi, başarılı bir hayat sürmesinin bu üç ana koruyucu faktörlerin etkileşimi ile mümkün olduğunu ileri sürmüştür.

Garmezy (1984), araştırmacıların dikkatini çocukluk gelişiminde olumlu çevresel ve kişisel faktörlere odaklamanın önemini vurgulamıştır. Güvenli ve destekleyici bir ortam, olumlu akran ilişkileri, öğretmenlerin olumlu etkileri ve başarı fırsatı içeren okul deneyimleri de çocukların yılmazlığı ile pozitif ilişkili bulunmuştur (Rutter, 1987; Werner, 1995'ten aktaran

Sun & Stewart, 2007). Bu tür değişkenlerin, bir çocuğun stres veya meydan okumayla baş edebilme yeteneği üzerinde belirleyici bir etkisi olabilir ve stresli bir durumun kendisine zarar vermeye veya kendisini ayarlama ve yılmazlığa dönüştürme derecesinin belirlenmesinde kritik önem taşıyabilir diyerek, koruyucu faktörlerin varlığının, bir çocuğun aile, okul veya toplumdaki olumsuzluklarla başa çıkma ve baş etme becerisini belirleyebileceğini ifade etmiştir (Sun & Stewart, 2007).

Öğülmüş (2001) koruyucu faktörleri maddeler halinde ayrıntılamıştır. Koruyucu içsel faktörler (yılmazlığı kolaylaştıran bireysel özellikler) şunlardır: Kendini başkalarına hizmet etmeye ya da bir amaca verme, isabetli karar verme, atılganlık, dürtü kontrolü ve problem çözme de dahil yaşam becerilerini kullanma, sokulganlık, arkadaş olma yeteneği, olumlu ilişkiler oluşturma yeteneği, mizah duygusu, içsel denetim odağı, özerklik, bağımsızlık, kişisel geleceğe ilişkin olumlu görüş, esnek olma, öğrenme ve öğrendiğini aktarabilme kapasitesi, kendi kendini güdüleme, “bir şeyde iyi” olma, kişisel yetkinlik, öz değer ve özgüven duygusudur. Ayrıca Sipahioğlu (2008) araştırmasında içsel koruyucu faktörleri farklı şekillerde sınıflandırmıştır. Ona göre biyolojik faktörlerin altında genel sağlık, genel yatkınlık, mizaç (uysal mizaca sahip çocuklar daha kolay uyum gösterir) ve cinsiyet (erkekler daha duyarlı ve dayanıksız) yer almakta; psikolojik faktörlerde ise bilişsel yeterlilik (zeka, bilişsel stil-düşünerek eylemde bulunma ve dürtü kontrolü-), başa çıkma yeteneği ve kişilik özellikleri (kendini olumlu tanımlama, kişiler arası ilişkileri olumlu tanımlama) yer almaktadır.

Son olarak koruyucu faktörleri de risk faktörleri gibi dışsal (ailesel ve çevresel) ve içsel olmak üzere kategorize ederek, daha anlaşılır ve gözle görülür hale getirmek mümkündür. Bu faktörlerin herhangi biri ya da birçoğu da çocuklar için koruyucu faktör görevi görebilir. Koruyucu Faktörler için Werner (2000, s. 120), Masten (2001), Yılmaz ve Sipahioğlu (2012) ve Masten, Fiat, Labella ve Strack’ın (2015) araştırmaları incelenmiş olup toplanan bilgilerin anlaşılrlığı açısından kategorize edilmiş hali Tablo 2’de yer almaktadır;

Tablo 2

Koruyucu Faktörler

Dışsal Faktörler	İçsel/Bireysel Faktörler
Ailesel	Çevresel
Gösterilen özen	Toplumun eğitilmiş olması
Cesaret verici konuşmalar	Sunulan kaynaklar
Aile gelenekleri	Kaliteli okul
Destekleyici iletişim ağı	Kaliteli öğretmen
Boş zaman faaliyetleri	Kaliteli eğitim hizmetleri
Uzlaşma	Destek birimleri
Önemli gün kutlamaları	Önleyici programlar
Açık iletişim	Küçük sınıflarda öğretim
Mantıklı yönlendirmeler	Güvenli ortam
Maneviyat	Arkadaşlar
Empati	
Aile üyelerinin fiziksel ve psikolojik sağlığı	
İşbirlikçi	
Problem çözme	
Dini inançlar	
Kardeş	
	Özgüven
	Benlik saygısı
	Hırslı olma
	Esneklik
	Azim
	Merak
	Problem çözme becerisi
	Sosyal yetkinlik
	Geleceğe dair beklenti
	Sorumluluk bilinci
	İletişim becerisi
	Mizah duygusu
	Özerklik
	Kendine inanç
	Bağımsızlık
	Hedef sahibi olma
	Uyumlu olma
	Kendini yönetme becerisi
	Özel yetenekler, hobiler
	Aktif olma, yüksek enerji
	Ortalama- ortalama üstü zeka
	Olumlu benlik kavramı

Erken çocuklukta yılmazlık söz konusu olduğunda içsel/bireysel faktörlerin henüz gelişmekte olduğundan çevresel faktörlerin daha etkili olduğu düşünülmektedir.

Grothberg'e (1995, s. 16-23) göre üç yaşındaki yılmaz çocuk, anne babasının sevgisinde kendini güvende hisseder ve ihtiyaçlarının karşılanacağına inanır, ayrıca 3 yaşındaki çocuk için güvenilir ilişkiler kurması (ebeveyn ve bakıcısıyla), evde düzen ve kuralların olması, rol modelinin olması, özerk olmaya teşvik edilmesi, sağlık, eğitim, refah ve güvenlik hizmetlerine erişiminin olması, sevillebilir olduğunu hissetmesi yılmazlığını geliştirmede önemlidir. Bu da ailesel koruyucu faktörlerin etkisini göstermektedir.

Troyy ve Mauss (2011, s. 30) strese maruz kalmanın çoğu insan için duygusal bir deneyim olduğunu stresten sonra bazılarının yılmazlık sergilerken bazılarının uzun vadeli olumsuz sonuçlar yaşadıklarını belirtmiş, çalışmalarında stresörlerin duygusal doğası gereği potansiyel bir koruyucu faktör olarak duygu düzenlemedeki bireysel farklılıklara

odaklanmışlardır. Son otuz yılda yapılan çalışmalarda uzun süre önemi anlaşılamayan duyguların, aslında davranışları, kararları ve öğrenmeyi ne şekilde etkilediği incelenmiştir (Ersay, 2019, s. 115).

Çocuklar hayatlarında karşılaştıkları zorlukları koruyucu faktörler sayesinde daha az zararla atlatabilmektedirler. Bu koruyucu faktörler ailesel, bireysel veya çevresel olabilmektedir. Okul öncesi eğitim de önemli bir koruyucu faktör olabileceği bilinmektedir. Çocuğun yılmaz olabilmesi için okuldaki dinamik yaşamında karşılaştığı zorluklarla baş edebilmesi gerekmektedir. Bu baş etme esnasında yaşadığı duruma göre duyguları da değişken olacaktır, duygularını tanıması ve onları düzenleyebilmesi de bu bağlamda önem kazanmaktadır. Dolayısıyla duygu düzenleme kavramının detaylı bir şekilde incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Duygu Düzenleme

Duygunun birçok tanımı bulunmaktadır, Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğünde duygu kelimesinin tanımı “duyularla algılama, his”, “Belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim”, “Önsezi”, “Kendine özgü bir ruhsal hareket ve hareketlilik” olarak yer almaktadır (TDK, 2011). Southem-Gerow (2014, s. 10) duyguyu “insanın deneyimlerinin duyuşsal unsurlarını; duygular, biyolojik, psikolojik ve çevresel etkenlerin dahil olduğu karmaşık etkileşimleri kapsar” şeklinde tanımlamıştır.

Duygu ifadesinin çok erken yaşlarda başladığını ifade eden Izard vd. (2011); bebeklerin, çeşitli duygu ifadeleri üretmenin yanı sıra, başkalarının yüz ifadelerine tepki verme yeteneğine de sahip olduklarını, bu yönde yapılan araştırmalarda bebeklerin yalnızca başkalarının duygularına tepki vermediğini, aynı zamanda daha fazla etkileşim için bu duygu ifadesi ipuçlarını kullandıkları ileri sürmüştür. Ayrıca üç ila beş yaş arasındaki dönemde çocukların, kendilerine bakım veren kişiler dışındakilerle bağlar kurmaya başladığını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla artan duygu bilgisi ve diğerlerinin duygu ifadelerini anlama becerisi, çocukların temel duygu deneyimlerinin ötesine geçmelerine olanak sağladığını belirtmişlerdir. Çocukların daha kapsamlı duygu bilgisi ve buna bağlı olarak duygu düzenleme becerilerindeki artış, yaşanan duygu değeri ne olursa olsun, duyguları uyarlamalı biliş ve eylemlerde kullanma konusunda daha başarılı olmalarını sağladığını söylemişlerdir (Izard vd., 2011).

Duygu düzenlemeyi anlamak için, duygu bilgisinin gelişimini etkileyen faktörleri anlamak gerekmektedir. Izard vd. (2011) erken çocuklukta duygu bilgisinin gelişimi, çocuğun evi, okul öncesi sosyal çevresi ve duygusal iklimi ile yakından bağlantılıdır diyerek bunları açıklamışlardır. Sosyal çevreye ek olarak, bir çocuğun nörobiyolojik gelişiminin de katkıda bulunduğunu söylemişlerdir. Duygu ifadelerini tanımlama, düşünce ve davranışları duygu hisleriyle ilişkilendirme ve duygulara tepkileri yavaşlatma veya engelleme yeteneğinin olmaması, duygu düzenlemesinin gelişimini engellediğini ifade etmişlerdir. Duygu bilgisinin gelişimini için iki ana bileşenden bahsetmişlerdir bunlar; duyguların tanınmasını, etiketlenmesini öğretmek ve ilişkili nörobiyolojik tepkileri kontrol etmeye yardımcı olmaktır.

Duygu düzenleme kavramının tanımına ilişkin alan yazında farklı görüşler yer almaktadır. Thompson (1994) duygu düzenlemeyi amaçlara ulaşmada duygusal tepkileri, özellikle yoğun ve geçici özelliklerini gözlemlene, değerlendirme ve değiştirmeden sorumlu olan içsel ve dışsal süreçler olarak tanımlamıştır. Bazı araştırmacılar da bireylerin sahip oldukları duyguları, ne zaman sahip olduklarını, bu duyguları nasıl tecrübe ve ifade ettiklerini etkileme süreci (Gross, 1998); sosyal-duygusal yeterlilik ve mental sağlığın bileşik bir işlev olarak görüldüğünü, bir kişinin duygularını düzenlemesi hem kişinin kişiler arası hem de içsel dünyasının işlevselliği için önemli ve kritik bir meydan okuyuş demek olduğunu dile getirmişlerdir (Southem-Gerow, 2014, s. 21). Duygusal düzenlemeyi bir duygusal tepkinin başlatılmasını ya da var olan duygusal tepkinin değiştirilmesi olduğunu belirten (Ochsner & Gross, 2005) ve yaşanan duygusal durumu gözlemleyip kontrol etmek, olumlu/olumsuz duygularla başa çıkabilmek olduğunu ifade eden araştırmacılar (Gottman & Katz, 2002) da bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere alan yazında farklı duygu düzenleme tanımları bulunmaktadır ve duygu düzenlemenin ortaya çıkış sürecine odaklanan farklı modeller olduğu da görülmektedir. Bunlar; Gross'un Süreç Modeli, Gratz ve Roemer Modeli ile Duygusal duyarlılığa karşı duygu düzenleme modelidir. Süreç modeline göre duyguların nasıl ve ne zaman ortaya çıktığı önemli değildir, nasıl düzenlendiği önemlidir. Buna göre duygu düzenlemenin bireyin karşılaştığı duygusal uyarıcıları değerlendirmesi sonucunda bu uyarıcılara verdiği tepkiler ile edindiği tecrübelerin psikolojik ve fiziksel reaksiyonları olduğu söylenebilmektedir (Gross, 1998; 2007). Gratz ve Roemer Modelinde ise duygu düzenleme becerisi açısından, yaşanan duygunun farkında olma ve bu duyguyu anlamak önemlidir, var olan olumsuz bir duygunun ortadan kaldırılması olarak değil, olumsuz duygunun sürece yayılarak etkisinin

azaltılması duygu düzenleme olarak tanımlanmaktadır (Gratz & Roemer, 2004). Duygu düzenleme bu yönüyle bireyin kendi duygularını fark etmesi ve anlaması, anladığı duyguları kabul etmesi ve hedefleri doğrultusunda duygularını kontrol edebilmesi ve yönlendirebilmesi süreçlerini içermektedir. Bu süreçlerin biri ya da birkaçının eksik olması duygu düzenleme güçlüğüne neden olmaktadır. Ortaya koymuş oldukları model ile Gratz ve Roemer (2004), bireyin olumsuz duyguları üzerine yoğunlaşmakta ve bu duyguların düzenlenmesinde yaşanan zorluklara vurgu yapmaktadır. Fakat bu modelin olumsuz duygular ortaya çıkmadan önce, duyguların bilişsel olarak yeniden değerlendirilmesine ve düzenlenmesine yönelik herhangi bir açıklama getirmemesi model açısından bir sınırlılık olarak görülmektedir.

İnsan hayatının başlangıcından itibaren duygu düzenleme gelişimine bakılacak olursa; Calkins (1994) bebeklik döneminde bakım veren kişinin rolünün kapsamlı olduğunu ifade etmiştir. Başlangıçta, yiyecek, giyecek gibi fiziksel ihtiyaçlarının sağlanması bebeğin durumunu düzenlemesinde yardımcı olmakta iken daha sonra, bakım veren kişiyle daha karmaşık iletişim ve etkileşimler çocuğa sıkıntıyı yönetmeyi, dürtüleri kontrol etmeyi ve hazzı ertelemeyi öğretmektedir. Bu süreç boyunca, bebek geliştikçe farklı olaylara ve insanlara farklı tepkiler vermeye başlar. Duygu düzenlemede çocuklar arasındaki bireysel farklılıkları tanımlamak, sadece onların kullandıkları farklı stratejileri belirlemek değildir; bu stratejilerin edinildiği gelişim süreci de önemlidir. Bireysel farklılıklara odaklanan duygu düzenlemeye yönelik bir süreç yaklaşımı hem uyumlu hem de uyumsuz davranışların gelişimi hakkında bilgi edinmeyi sağlayabileceğini düşünülmüştür (Calkins, 1994). Duygu düzenlemenin gelişiminin, çocuklar duygusal öz-yeterlik elde etmek için psikolojik olarak daha karmaşık ve hassas araçlar edindikçe erken yetişkinliğe kadar uzadığı belirtilmiştir (Saarni, 1999). Thompson'a (1994) göre bu süre boyunca ve özellikle bebeklik-çocukluk döneminde, duygu düzenlemenin gelişimi birkaç gelişimsel ilerlemeyle ön plana çıkmaktadır. Bu ilerleme aşağıda verilmiştir;

1. Çocuklar kendi duygularını yönetmek için zamanla artan sorumluluk üstlendiklerinden, başkaları tarafından düzenlemeden, kendi kendine başlatılan duygu düzenlemeye doğru bir gelişim vardır.
2. Duygu düzenleme stratejilerinin kullanımında karmaşıklık ve esnekliğin artırılması; çocuklar, stratejileri bağlamsal olarak uygun şekillerde kullanma, etkisiz stratejileri etkili olanlarla yer değiştirme ve duygularını yönetmek için gerektiğinde birden çok strateji kullanma becerisine sahip olmaktadır.

3. Genel olarak bazı düzenleyici stratejiler uygulanmasına rağmen (örneğin, olumsuz etki yaratan durumlardan kaçma), duygu düzenlemeye yönelik stratejilerin kullanımının artmasını içermektedir (örneğin, korkuyu yönetmek).
4. Çocuklar sosyal ilişkileri yönetmek, bilişsel verimliliği artırmak, benlik saygısını desteklemek ve diğer psikolojik olarak karmaşık amaçlara ulaşmak için duygularını gittikçe daha fazla düzenlemeyi öğrenmektedirler.
5. Çocukların duygu bastırma, kaçınma, ifade etme ya da kişilik geliştikçe ve pekiştirildikçe, diğer duygu düzenleme stratejilerini benimsediğinde, duygu düzenleme hedefleri, stratejileri ve genel duygu düzenleme becerilerinde bireysel farklılıkların ortaya çıkması ve duygu düzenleme stratejilerinin daha düzenli bir biçimde kullanılması yer almaktadır.
6. Dikkat kontrolü, dil ve stratejik işleyiş gibi diğer gelişmekte olan yeteneklerin duygu düzenlemeye dahil olmasını içermektedir.

Saarni (2011, s. 1-3) yaşlara göre duygu düzenleme durumlarını detaylı olarak açıklamıştır, çalışmayla örtüşmesi açısından (erken çocukluk için) bu tabloda 0-7 yaş aralığı hedef alınarak verilmiştir.

Tablo 3

Yaşlara Göre Duygu Düzenleme/Başa Çıkma

Yaş	Düzenleme/Başa Çıkma
0-12 ay	-Kendi kendini yatıştırma ve tepkisini modüle etmeyi öğrenme. -Koordineli eylem görevinde dikkatin düzenlenmesi. - Stresli durumlarda destekleyici “iskele” için bakıcılara güvenmek
12 ay- 2,5 yaş	-Öz farkındalığın ortaya çıkışı ve kendi duygusal tepkisinin bilinci. - Genişleyen özerklik ve keşif ihtiyaçlarına getirilen kısıtlamalar ve sınırlar nedeniyle sinirlilik.
2-5 yaş	-Sembolik erişim duygu düzenlemeyi kolaylaştırır, ancak semboller de sıkıntıya neden olabilir. -Başkalarıyla iletişim, çocuğun kendi duygularına ve duygu uyandıran olaylara ilişkin değerlendirmesini ve farkındalığını artırır.
5-7 yaş	-Özbilinçli duygular (örneğin, utanç) düzenleme için hedeflenir. -Bakıcılardan destek arama hala öne çıkan başa çıkma stratejisidir, ancak durumsal problem çözmeye olan güvenin arttığı açıktır.

Not: Saarni, C. (2011). Emotional development in childhood. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, s. 1-3.

Tablo 3’e göre; 0-12 aylar arasında çocuk; kendi kendini yatıştırma ve reaktiviteyi modüle etmeyi, koordineli eylem görevinde dikkatin düzenlenmesini, stresli durumlarda destekleyici “iskele” için bakım veren kişilere güvenmeyi öğrenmiştir. 1-2,5 yaşında; öz farkındalığın ortaya çıkışı ile kendi duygusal tepkisinin bilinci oluşmaya başlamıştır ve genişleyen özerklik ve keşif ihtiyaçlarına getirilen kısıtlamalar ve sınırlar nedeniyle sinirlidir. 2-5 yaş aralığında; başkalarıyla iletişim, çocuğun kendi duygularına ve duygu uyandıran olaylara ilişkin değerlendirmesini ve farkındalığını artırmaktadır. 5-7 yaşında ise; öz bilinçli duygular (örneğin, utanç) düzenleme için hedeflenir ve bakım verenlerden destek arama hala öne çıkan başa çıkma stratejisidir, ancak durumsal problem çözmeye olan güvenin arttığı açıktır.

Duygu düzenleme becerisinin çocuğun sosyal ve bilişsel becerileri, öğrenme ve akademik başarılarıyla olan ilişkisi farklı yönlerden incelenmesinin çocukların gelişimlerini desteklemek için gerekli görülmektedir. Bu durumda çocukların zorlukları aşması ve olumlu uyum göstererek yılmaz olmalarıyla ilişkisini incelemek öne çıkan bir ihtiyaçtır.

Sayıtlar

Öğretmenlerin ve velilerin ölçekleri ve formları doldururken içten ve dürüst cevapladıkları varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

- a) Araştırma öğretmenlerin belirlediği ve araştırmacının seçtiği çocuklarla sınırlıdır.
- b) Araştırma yapılırken küresel bir salgın olan Covid-19 sebebiyle yüz yüze veri toplama işlemine ek olarak formlar online olarak çalışma grubuna iletilmiştir ve form ulaştırılan kişilerle sınırlıdır.
- c) Çocuklarla ilgili yalnızca öğretmen ve veliden bilgi alınması, direkt çocuktan veri alınamaması ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde yurtiçi ve yurt dışında yapılan yılmazlık ve duygu düzenleme ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Yılmazlık Çalışmaları

Yılmazlık ile ilgili araştırmalar için alan yazın incelendiğinde birey ve aile yılmazlığı ile ilgili çalışmaların yoğunlukta olduğu ergenlerle, üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmaların da literatürde fazla yer aldığı görülmektedir. Erken çocukluk dönemine ait yılmazlık çalışmaları yabancı literatürde kapsamlı bir şekilde yer alırken ülkemizin literatürü bu konuda zayıf kalmıştır. Bu başlıkta çocuklarla yapılan yılmazlık çalışmalarının bir derlemesine yer verilmiştir.

Küçük çocukların bilişsel gelişimi için yılmazlığın desteklenmesinde okul öncesi eğitim kalitesinin rolünün incelendiği bir çalışmada okul öncesi eğitimin çevresel ve bireysel faktörlerden dolayı risk altında olan çocukların gelişiminde koruyucu bir faktör olarak rolü araştırılmıştır. 36 ve 58 aylık 2857 okul öncesi çocukta bilişsel gelişim ölçülerek gelişim için 22 bireysel risk ile birlikte okul öncesi eğitim kalitesinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Buna göre; ilk önce okul öncesi eğitimin küresel kalitesinin ailevi riskleri azaltabileceği, daha sonra personel ve çocuk arasındaki ilişkilerin çocuğun risk düzeyi etkilerini hafifletebileceği sonuçlarına ve son olarak da okul müfredatının kalitesinin bu iki sonucu da etkileyebileceği bulgularına ulaşılmışlardır (Hall vd., 2009).

Son yıllarda yılmazlığın araştırılmasından ziyade geliştirilmesine yönelik müfredatlarla birlikte uygulanan programlar göze çarpmaktadır. Bunların en önemlilerinden birisi de Cefai vd.'nin (2014) Avrupa'daki ülkelerde (Hırvatistan, Yunanistan, İtalya, Malta, Portekiz ve İsveç) uyguladıkları bir programdır. Okulların, çocuklar için yılmazlık becerilerini

geliştirmek açısından önemli bir yer olduğunu savunmuşlardır. Ayrıca dezavantajlara değil yılmazlık gelişimini artırmaya odaklanmışlardır. Araştırmacılar zayıf aile desteği, önyargı, ayrımcılık, öğrenim ve sağlık hizmetlerine sınırlı erişim, olumsuz yaşam olayları gibi zor durumlar içerisinde bulunan gruplarla çalışmışlardır. Bu grupların ihtiyaçlarını hedef alan; çabuk iyileşme özelliğini destekleyen müfredat geliştirmişlerdir. Bu müfredatla, kendine güvenen, sorunun çözülmesi için uğraşan, iyimserlik, azim gibi çocuğun kendi içsel kaynaklarını destekleyebilecek çocukların yetiştirilmesini hedeflemişlerdir. 2014'te uygulanan bu programın çıktıları da 2015'te elde edilmiştir. Çalışma 3 yaş grubundan 1935 öğrenciye (4-5, 6-8 ve 9-11 yaş) ve 199 öğretmene uygulanmış olup toplam 6 hafta sürmüştür. Elde ettikleri sonuçlara göre öğretmenler uygulamanın kısa olduğunu (etkili olabilmesi için yıl boyunca yer alması gerektiğini belirtmişler), uygulanan temayla ilgili çocukların davranışlarında olumlu değişiklik gözlemlediklerini, sınıfta iklim değişikliği olduğunu, daha yakın ilişkiler ve daha işbirlikçi, destekleyici ve prososyal davranışlar gördüklerini ifade etmişlerdir. Olumsuz olarak ise öğretmenler 3 yaşındaki çocukların etkinliklerde zorlandıklarını söylemişlerdir. Ebeveynler de olumlu görüş bildirmişlerdir. Bu sonuçlar doğrultusunda daha fazla bu şekilde uygulamalı ya da müfredat içerisinde gömülü olarak çocukları destekleyici eğitimler verilebileceği fikri ortaya çıkmaktadır.

Brooks (2006) yılmazlık geliştirme çabalarını okullara dahil etmek için bir gerekçe sunmak ve okul ortamının çocuklarda ve gençlerde yılmazlığı güçlendirmek için yapılandırılabilen yolları araştırmak için yaptığı çalışmada yılmazlığın, olumsuz sonuçları önleyen ve pozitif gençlik gelişimini teşvik eden müdahaleler için yararlı bir çerçeve sunduğunu belirtmiştir. Risk faktörleri, çocukları birçok seviyede etkiliyor olduğundan, yılmazlığı artırmaya yönelik çabalar da çoklu seviyelerde gerçekleştirilmelidir fikrini savunmuştur. Çalışmasında daha çok sosyal hizmet çalışanlarının çocukları ve gençleri nasıl etkileyeceğinden bahsetmiş olup özellikle çok sıkıntılı toplulukların okullarında yılmazlığı geliştirerek yaymalarının önemli olduğunu belirtmiştir. Böylelikle bu yatırımla, gençler arasındaki sorun davranışları azalacak ve yetişkinliğe ulaştıklarında daha fazla üretkenlik sağlayacakları iddiasında bulunmuştur.

Çocuklarla çalışma yapan bir diğer araştırmacı Hall vd. (2009) dir. Okul öncesi dönem çocukları (36-58 aylık çocuklar) ile yaptıkları çalışmada çocukların bilişsel gelişimini etkileyen risk faktörlerini bireysel ve ailesel olarak iki kategoriye ayırmışlardır. Aile faktörlerini de sosyo demografik ve aile yapısı olarak kendi arasında iki kategoriye ayırarak çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Bunlardan çocuk için bireysel faktörlerde; cinsiyet,

doğum ağırlığı, doğum sırası, kardeş sayısı, etnik köken vb. durumlar yer alırken ailesel faktörlerin sosyo demografik yapı altında; aile geliri, annenin mesleki durumu, partnerin mesleki durumu, annenin nitelikleri, partnerin nitelikleri gibi durumlar ve aile yapısında; aile yapısı, annenin yaşı, partnerin yaşı, ebeveyn olmayan bakım veren sayısı, ev öğrenme ortamı durumları yer almaktadır. Bu çalışmanın sonucuna göre gelişimi risk altında olduğu düşünülen çocuklar için, kaliteli okul öncesi eğitim programlarına devam etmenin bu risklerin etkilerini hafiflettiği iddia edilmiştir. Aynı zamanda kaliteli okul öncesi eğitime katılımın çocukların bilişsel gelişimini koruyabildiğini ve böylece risklere karşı yılmazlığının artmasına katkıda bulunduğunu da belirtmişlerdir.

Grant ve Kinman'ın (2012) sosyal hizmet sektörü çalışanlarına dair yaptıkları araştırmada koruyucu niteliklere vurgu yapmışlar ve duygusal zeka, yansıtıcı yetenek, empati ve sosyal güven gibi ilgili yetkinliklerin, yılmazlık kalitesinin önemli belirleyicileri olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Öğretmenler de sosyal hizmet vericiler olarak düşünülürse bu çalışmada okul öncesi öğretmenlerin çocuklar açısından yılmazlığı destekleyici bireyler olduğu iddia edilmiştir.

Archdall ve Kilderry (2016), Avustralya'da küçük çocukların öğretmenlerinin müfredattaki yılmazlığı nasıl anladıklarına dair bir araştırma yapmışlardır. Araştırmaya katılanların verdikleri cevaplar doğrultusunda “yılmazlık”; duyguları kendi kendine düzenleyebilme yeteneği, stresli ve zorlu durumların üstesinden gelme kabiliyeti olarak ifade edilmiştir. Araştırmacıların elde ettikleri verilere göre eğitimcilerin, erken çocukluk dönemi müfredatındaki yılmazlığın, çocukların öğrenimleri, sosyal ve duygusal gelişimi için önemli olduğunu anladıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmacılar buna ek olarak eğitimcilere hangi yaşta yılmazlığın daha önemli olduğunu sormuşlar ve onlar da doğumdan altı yaşa kadar olan zamanın olduğunu belirtmişlerdir. Eğitimcilerin yılmazlığın önemini bilmelerine rağmen, nasıl destekleyecekleri konusunda belirsiz düşüncelere sahip olmalarından dolayı Archdall ve Kilderry (2016), sadece çocukların değil, onlarla birlikte sürekli etkileşimde olan eğitimcilerin de yılmazlık konusunda bilgiye ihtiyacı olduğu, ne tür etkinliklerle çocukları destekleyebileceklerine dair kılavuzlara gereksinim duyduklarını ifade etmişlerdir.

Ülkemizdeki alan yazın incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarına ait yılmazlıkla ilgili araştırmalar açısından fakir olduğu söylenebilir. Bu konuda Erdem'in (2017) bir çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmada okul öncesine devam eden 4-5 yaşındaki çocukların yılmazlık özellikleri ve yılmazlığı destekleyen faktörler incelenmiştir. Detaylı bir çalışma olup ebeveyn ve öğretmenlerle görüşülmüştür. Yapılan görüşmelerde yılmaz çocuk özellikleri

olarak en fazla azim, kendini ifade edebilme, olumlu bakış açısı, özgüven, inatçılık, girişkenlik, güç, yapabileceğine inanması, zeki olmak, başarılı olmak dile getirilmiştir. Risk faktörleri, aile, okul, toplum olarak gruplanmıştır. Aile teması altında yer alan risk faktörleri olarak en fazla ilgisiz anne baba, ekonomik sorunlar, aile içi şiddet, baskıcı anne baba, cinsiyet ayrımı, annenin söz hakkının olmaması, boşanma dile getirilmiştir. Koruyucu faktörlerin alt teması olan “okul” içerisinde en fazla, okul desteği, iyi yetişmiş öğretmen, okul-aile iş birliğinin olması, eğitim seviyesinin yükseltilmesi yer almaktadır; “çevre” temasında en fazla hoşlanılan etkinlikleri yapmak ve destekleyici fiziksel çevre cevaplarının alındığı belirtilmiştir. Ayrıca kız çocukların yılmazlık toplam puanlarının erkek çocukların toplam yılmazlık puanlarından yüksek olduğu bulunmuştur. Çocuk yılmazlığı ile okul koruyucu faktörü arasında da pozitif bir ilişki saptanmıştır.

Okul öncesi dönem çocukları ile yapılan yılmazlık çalışmalarından bir diğeri de Uslu’nun (2019) 48-72 ay çocukların yılmazlıklarının, sosyal değerler kazanımlarının ve ailelerin yılmazlıklarının incelediği araştırmadır. Yaptığı çalışma sonucunda çocukların yılmazlıkları ile sosyal değer kazanımları arasında orta düzeyde; çocukların sosyal değerler kazanımları ile aile yılmazlıkları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Çocukların yılmazlıklarının cinsiyete, okula devam süresine, kurum türüne, babanın öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Alan yazın incelemeleri özellikle ülkemizde okul öncesi dönem çocuklarının yılmazlıkları ve ilişkili değişkenlerin daha çok incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Duygu Düzenleme Çalışmaları

Duygu düzenleme kavramı araştırmacılar tarafından literatürde farklı şekillerde tanımlanmıştır. Duygu düzenleme kavramının nasıl çalıştığına dair açıklamalarda bulunmaya çalışan araştırmalara örnek olabilecek bir çalışma Calkins’in (1994) duygu düzenlemede bireysel farklılıkların kökenleri ve sonuçları adlı çalışmasıdır. Duygu düzenlemeyi genellikle başarılı kişilerarası işleyişin mümkün olabilmesi için duygusal uyarılmayı yönetmek için kullanılan süreçler veya stratejiler olarak düşünen araştırmacı, duygu düzenleme sürecini etkilediği düşünülen bir dizi iç ve dış faktörü ortaya koymuştur. Çalışmasında duygu düzenleme ve düzensizlik için genel bir varsayımsal yol önererek bebeğin davranışsal ve bilişsel özellikleri ile bakım veren ortam arasındaki karşılıklı etkileşimin, uzun süreli erken gelişim dönemleri boyunca dikkate alınması gerektiğini ileri

sürmüştür. Bunun için bireysel farklılıkların gelişimini ve belirli duygu düzenleme ve düzensizlik tarzlarının çocuklar ve akranlarıyla etkileşimli davranışlarını etkilemede oynadığı rolü incelemiştir. Özel olarak, hem çocuk özellikleri hem de ebeveynlerin bakım uygulamaları açısından bireysel farklılıkları kavramsallaştıran ve sosyal etkileşimlerde kullanılan duygu düzenleme becerilerini ve stratejilerini edinme sürecinde her bir grubun oynayabileceği rolü tartışmıştır.

Izard vd. (2011) duygunun tanımı üzerinde fikir birliği olmamasından kaynaklanan bazı sorunları aşmanın bir yolunu önerdikleri çalışmalarında; duygu deneyimlerini ve duygu düzenleme süreçlerini kolaylaştıran sinir sistemlerini tanımlayarak temel duygulardan duygu şemalarına gelişimsel değişimin etkilerini ele alıp müdahalelerin duygu bilgisi, duygu düzenleme ve sosyal ve duygusal yeterlilikteki değişiklikler üzerindeki etkilerini kısaca açıklamışlardır.

Thompson'ın (1994) duygu düzenlemenin nasıl tanımlanması gerektiğini, duygu yönetiminin çeşitli bileşenlerini, duygu düzenleme stratejilerinin sosyal etkileşim dinamikleriyle nasıl örtüştüğünü ve duygu düzenlemedeki bireysel farklılıkların nasıl kavramsallaştırılıp ölçüleceğini ele aldığı çalışmasında duygu düzenleme becerilerindeki bireysel farklılıkların muhtemelen çok yönlü kökenleri olduğunu ayrıca kişinin duygusal hedefleri ve durumun acil talepleriyle karmaşık şekillerde ilişkili olduğunu belirterek gelecek vaat eden duygu dinamiklerine odaklanan değerlendirme yaklaşımlarını açıklamıştır.

Çocuklarla farklı değişkenlerin incelendiği birçok duygu düzenleme araştırmaları da bulunmaktadır. Bunlardan biri duygusal problemleri olan çocuklarda duygu düzenleme becerisinin araştırılmasıdır. Duygusal sorunları olan çocukların daha az uyarlanabilir duygu düzenleme stratejileri olduğu ortaya çıkmış ve duygu düzenleme stratejilerindeki eğitim eksiklikleri, probleme yönelik eylem ve kabul, duygusal sorunları olan tüm çocukların tedavisinde önemli olarak kabul edilebildiği ileri sürülmüştür (Braet vd., 2014). Graziano, Reavis, Keane ve Calkins'in (2006) yaptığı bir çalışmada çocukların erken dönem akademik başarıları ile duygu düzenleme becerileri incelenmiştir. Araştırmalarında 325 çocuğa ulaşmışlar ve sonuç olarak pozitif ilişki bulmuşlardır. Okul öncesi dönem çocuklarla yapılan bir diğer çalışma da Carlson ve Wang'ın (2007) yaptığı ketleyici kontrol ve duygu düzenleme arasındaki ilişkidir. 53 çocukları yaptıkları çalışmada engelleyici kontrol ve duygu düzenlemeyi ilişkili bulmuşlardır. Ayrıca özel dil yetersizliği olan (Fujiki, Brinton & Clarke, 2002), otizmlili çocuklarla yapılan (Samson, Hardan, Podell, Phillips & Gross, 2014)

duygu düzenleme çalışmaları gibi birçok açıdan incelenen duygu düzenleme araştırmaları bulunmaktadır.

Ülkemizdeki alan yazında okul öncesi dönem çocuklarıyla yapılan duygu düzenleme çalışmaları farklı değişkenlere göre incelenmiş ve aşağıdaki örneklere ulaşılmıştır.

Ersan'ın (2017) okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık düzeylerini duygu ifade etme ve duygu düzenleme açısından incelediği araştırmasında; duygu düzenleme becerileri alt boyutu olan olumsuzluğun çocukların fiziksel saldırganlıklarını ve duygu düzenleme toplam düzeylerinin, fiziksel saldırganlıklarını anlamlı olarak yordadığını belirlemiştir.

Sosyal olarak yetkin okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri ile annelerinin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği bir başka çalışmada; çocukların duygu düzenlemesinin sosyal yetkinlik düzeyine göre farklılaştığı, cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Ayrıca annelerin duygusal sosyalleştirme davranışlarının duygu düzenlemenin anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Seçer, 2017).

Bilim'in (2012) çocukluk çağı örselenme yaşantılarının, duygu düzenleme güçlüğü, kişilerarası tarz ve genel psikolojik sağlık ile ilişkisini incelediği çalışmasında, çocukluk çağı örselenme yaşantısının yetişkinlikteki kişilerarası tarz, duygu düzenleme güçlüğü ve genel psikolojik belirtilerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca bulgular, çocukluk çağı örselenme yaşantısı olan yetişkinlerin genel psikolojik belirti geliştirmesinde ketleyici kişilerarası tarz ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin aracı rolüne işaret etmektedir. Yapılan bir diğer çalışmada 6 yaş çocuklarının bağlanma örüntülerine göre duygu düzenleme becerileri puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Güvenli bağlanan çocukların kaçınmacı ve negatif bağlanan çocuklara göre daha yüksek duygu düzenleme becerileri puanlarına sahip olduğunu saptamışlardır (Şahin & Arı, 2015).

Yine bağlanma stilleri ve duygu düzenleme arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada (Tulpar, Aktan & Yardımcı, 2020), çocuk ile bakım veren arasındaki bağlanma stilinin, çocukların duygu düzenleme becerileri üzerine önemli bir faktör olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Çocukluk çağında travma yaşamının, duygu düzenleme güçlüğü, kimlik bocalaması ve psikopatoloji ile ilişkisini inceleyen Dereboy, Şahin Demirkapı, Şakiroğlu ve Şafak Öztürk (2018), çocukluk çağı travmalarının hem duygu düzenleme becerilerini hem de kimlik duygusunun gelişimini etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Yaman (2018) okul öncesi dönem çocuklarında ebeveyn tutumları ile çocukların duygu düzenleme becerileri ve mizaç özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuç olarak çocukların duygu düzenleme becerileri üzerinde, demokratik ebeveyn tutumunun olumlu, otoriter ebeveyn tutumunun ise olumsuz etkisinin olduğunu belirtmiştir. Bu sonucun, çocuğun gelişim özelliklerine göre esnek tutumlar içinde olabilen, sınır koyma becerisini yeterli düzeyde tutabilen ebeveyn tutumlarının önemini gösterdiğini iddia etmiştir.

Yılmaz 'ın (2019) yaptığı deneysel bir çalışmada, okul öncesi eğitim alan çocukların duygu düzenleme ve sosyal problem çözme becerilerine yaratıcı drama eğitiminin etkisini incelenmiştir. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların ön-sontest duygu düzenleme düzeylerinde, sosyal problem çözme becerilerinde deney grubu lehine anlamlı farklılık bulunduğunu tespit etmiş ve cinsiyet değişkenine göre ön-sontest sosyal problem çözme becerileri arasında anlamlı farklılık bulunmadığı ifade etmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği bir araştırmada çocukların duygu düzenleme becerilerinin yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne çalışma durumu, babanın yaşı ve babanın eğitim durumuna göre farklılık göstermediği ancak annenin eğitim düzeyi, annenin yaşı ve ailenin aylık gelirine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır (Bozkurt Yükü & Demircioğlu, 2017).

Şahin (2019), okul öncesi dönem çocukların duygu düzenleme becerileri ile davranış sorunları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve çocukların duygu düzenleme becerileri arttıkça çocuklarda görülen davranış sorunlarının azaldığını ve duygu düzenleme becerilerinin çocuğun cinsiyetine, öğretmenin yaşına ve öğretmenin mezun olduğu okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır.

Duygu düzenleme ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, duygu düzenleme becerisinin; bakım verene yönelik olarak ebeveynlik tutumu ve duygu sosyalleştirme durumları gibi değişkenlere göre, çocuğa yönelik ise bağlanma stilleri ve çocukluk travmaları gibi yaşantılarla ilişkili değişkenlere göre incelendiği görülmektedir. Buna göre yılmazlık ve duygu düzenleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesine dair bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçlarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Okul öncesine devam eden 4-6 yaş çocukların duygu düzenleme becerisi ve yılmazlık arasındaki ilişkinin incelenmesini içeren bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Birkaç değişkenin aralarında değişimin olup olmadığını ya da bu değişimin derecesini belirlemeye yarayan araştırma modeli, ilişkisel tarama modelidir. Bu model ile gerçek bir neden-sonuç ilişkisi yorumlanamasa da ip uçları sayesinde yordama ile yararlı sonuçlar elde edilebilir (Karasar, 2002, s. 81-82).

Bu çalışmada, öncelikle 2019-2020 eğitim öğretim yılında Ankara ve Afyonkarahisar şehir merkezlerinde okul öncesi eğitime devam eden çocuklarla çalışılmıştır. Okullar ve sınıflar belirlendikten sonra ilk önce öğretmenler ile hangi çocukların bu çalışmaya dahil edileceği Risk Faktörleri listesine göre belirlenmiştir. Risk Faktörleri Listesi öğretmene gösterilmiş olup bu listede yer alan durumlardan herhangi biri ya da birden fazlası hayatında olan ve uyum sağlayan çocukları belirlemesi istenmiştir. Belirlenen çocuklar için Erken Çocuklukta Yılmazlık Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu öğretmen tarafından doldurularak yılmazlık düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra bu gruptaki çocukların velilerinden Kişisel Bilgi Formu, Koruyucu Faktörler Ölçeği ve Duygu Düzenleme Ölçeğini doldurması istenmiştir. Daha sonra tüm dünyayı etkileyen covid-19 pandemi durumundan dolayı yüz yüze veri toplamaya devam edilemediği için veri toplama araçları online formlara dönüştürülmüştür. Google Formlardan hazırlanan formda öğretmenlerden öncelikle risk faktörleri listesini doldurmaları ve sınıfında bu risklerden herhangi birine sahip çocuklardan

uyumlu ve mutlu olan çocuklardan bir tane ve uyumlu olmayıp genelde mutlu olmayan çocuklardan bir tane olmak üzere 2 adet öğrenci belirlemesi istenmiştir. Öğretmenlere, çocukların kimliklerinin gizli kalması amacıyla kod vermeleri gerektiği belirtilmiş olup kod verme işlemini nasıl gerçekleştirecekleri açıklanmıştır. Buna göre uyumlu olduğunu düşündüğü çocuklar için bir harf ve bir rakamdan oluşan kod belirlemeleri ve bu kodun başına “O” harfi eklemeleri (örneğin Og4) ve uyumlu olmadığını düşündüğü çocuk için ise bir harf ve bir rakamdan oluşturdukları kodun başına “Z” harfi eklemeleri (örneğin Zt7) gerektiği belirtilmiştir. Öğretmenlerden belirledikleri çocuklar için ayrı ayrı yılmazlık ölçeklerini doldurmaları istenmiştir. Belirlediği çocukların velilerine, velilerin doldurması gereken Kişisel Bilgi formu, Koruyucu Faktörler Ölçeği ve Duygu Düzenleme Ölçeklerinin yer aldığı form ve öğretmenin belirlediği kodun yollanması istenmiştir. Veliler de kendi çocukları için belirlenen kodları yazarak formları doldurmuşlardır. Öğretmenlerin verdiği kod ile velinin yazdığı kodlar eşleştirilerek bir çocuk için veriler düzenlenmiş ve incelemeye alınmıştır. Toplanan veriler ışığında yılmaz diye nitelenen çocukların yılmazlıkları ve duygu düzenleme durumları arasında bir ilişki olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmış çeşitli değişkenler açısından yılmazlık durumları ve duygu düzenleme becerileri incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın 1.evresinde, çalışma evrenini 2019–2020 eğitim öğretim yılında Ankara ve Afyon il merkezlerinde bulunan devlete bağlı anasınıfı ve anaokuluna devam eden 4–6 yaş arasındaki çocuklar oluşturmaktadır. 2.evresinde ise 2020-2021 eğitim öğretim yılında online yolla ulaşılabilen şehirlerden anasınıfı ve anaokuluna devam eden 4–6 yaş çocuklar oluşturmaktadır.

Bu araştırmada evreni temsilen amaca yönelik örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem belirli bir yargı ya da maksat güderek seçim yapıldığında kullanılmaktadır (Arıkan, 2011, s. 123). Amaçsal örnekleme seçkisiz olmayan, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi bakımından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasını sağlar, ayrıca belli ölçütleri karşılayan ya da belirli özelliklere sahip özel durumlarda araştırma yapmak istenildiğinde seçilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2018, s. 92-93). Amaçlı örneklemede araştırmacı örneği seçerken rastgele davranmaz belirli özelliklerden dolayı seçim yapar (Böke, 2009, s. 125).

Çalışmanın 1. evresinde; seçilen okulların anasınıfı ya da anaokulu öğretmenlerinden 2019-2020 eğitim öğretim yıllarında Ankara ve Afyonkarahisar il merkezlerinde gönüllülük esasına bağlı kalınarak çalışmaya katılmayı kabul edenlerle araştırma yürütülmüştür. Öğretmenlere Risk Faktörleri Listesi gösterilerek sınıflarında bu listedeki durumlardan herhangi birini yaşayan çocuk olup olmadığı sorulmuştur. Hayatında risk faktörü olduğu halde uyum sağlayan çocuğu belirtmesi istenmiştir ancak bu çocuğun herhangi bir engel durumunun olmaması, kendisi ve ailesinin Türkçeye hakim olması ve göçmen olmaması gerektiği belirtilmiştir. Belirlenen çocuklar için öğretmenden Yılmazlık Ölçeğini, velilerinin ise Kişisel Bilgi Formu, Koruyucu Faktörler ve Duygu Düzenleme Ölçeklerini doldurulmaları istenmiştir. Toplamda bilgileri tam olan 59 çocuğa ulaşılmıştır. Pandemi dolayısıyla araştırma için veri toplama işlemine online olarak devam edilmiştir.

Çalışmanın 2. evresinde; Online hazırlanan formlar okul öncesi eğitimi mesleki haberleşme kanalları ve mezun sistemi üzerinden kabul eden öğretmenler ve onların ulaştığı velilere iletilmiştir. Bu araştırma sonucunda çalışmaya katılan öğretmenlerin Adana, Adıyaman, Afyonkarahisar, Ankara, Bursa, Bolu, Denizli, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, Isparta, İstanbul, Kocaeli, Kütahya, Mersin, Osmaniye, Rize, Sakarya, Urfa, Yozgat illerinden dahil olduğu görülmüştür. Bu illerdeki bağımsız anaokulları ve anasınıflarında eğitim gören 117 çocuk, 117 veli ve bu sınıflarda görevli 70 öğretmen gönüllü olarak çalışmaya katılmıştır. Online veri toplandığı için öğretmenin çocukları nasıl seçeceği ve velilere sonra nasıl ulaşması gerektiği detaylı olarak formda açıklanmıştır. Öğretmen ilk önce Kişisel Bilgi Formu'nu doldurup daha sonra çocuklar için Risk faktörleri listesini ve her bir çocuk için Yılmazlık Ölçeğini doldurmuştur. Belirlediği çocukların ailelerine velilerin doldurması gereken ölçekleri iletmıştır. Veliler, ilk önce kendi ailesi ile ilgili Kişisel Bilgi Formu'nu daha sonra ise çocuğu için Koruyucu Faktörler ve Duygu Düzenleme Ölçeklerini doldurmuş böylelikle veri toplama işlemi tamamlanmıştır.

Katılımcı Velilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında 59 yüz yüze ve 87'si online olmak üzere 146 okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş arası çocuğun velisine ulaşılmıştır. Çalışmada kullanılan ölçekler çocukların hem öğretmenleri hem de ebeveynleri tarafından doldurulmaktadır. Ancak online uygulama yapılan 29 öğrencinin öğretmenleri çocuklara ait bilgileri vermişken ebeveynine ulaşamadığı için analiz dışında bırakılmış ve analize 117 çocuğun verisi ile devam edilmiştir. Analize dahil edilen çocukların özellikleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Çalışma Grubunu Oluşturan Çocuklara Ait Demografik Özelliklerin Betimsel Dökümü

Değişken	Düzeyi	n	%	Değişken	Düzeyi	n	%
Cinsiyet	Kız	53	45,3	Anne Eğitim	Okuma yazma bilmiyor	5	4,3
	Erkek	60	51,3		Okuma yazma biliyor	1	,9
	Belirtmemiş	4	3,4		İlkokul mezunu	29	24,8
Kardeş Sayısı	Yok	13	11,1	Baba Eğitim	Ortaokul mezunu	18	15,4
	Bir kardeş	61	52,1		Lise mezunu	31	26,5
	İki kardeş	29	24,8		Üniversite mezunu	24	20,5
	Üç ve üstü	9	7,7		Belirtmemiş	9	7,7
	Belirtmemiş	5	4,3		Okuma yazma biliyor	1	,9
Doğum Sırası	İlk çocuk	44	37,6	Baba Eğitim	İlkokul mezunu	21	17,9
	İkinci çocuk	47	40,2		Ortaokul mezunu	22	18,8
	Üç ve sonrası	21	17,9		Lise mezunu	34	29,1
	Belirtmemiş	5	4,3		Üniversite mezunu	28	23,9
Anne yaş	35 yaş ve altı	65	55,6	Anne Çalışma Durumu	Belirtmemiş	11	9,4
	36 yaş ve üstü	44	37,6		Çalışmıyor iş aramıyor	64	54,7
	Belirtmemiş	8	6,8		Çalışmıyor iş arıyor	10	8,5
Baba Yaş	35 yaş ve altı	43	36,8	Baba Çalışma Durumu	Çalışıyor	33	28,2
	36 yaş ve üstü	62	53,0		Emekli	1	,9
	Belirtmemiş	12	10,2		Belirtmemiş	9	7,7
Anne-baba birliktelik	Evli ve birlikte	87	74,4	Baba Çalışma Durumu	Çalışmıyor iş aramıyor	4	3,4
	Evli ve ayrı	5	4,3		Çalışmıyor iş arıyor	4	3,4
	Boşanmış	17	14,5		Çalışıyor	96	82,1
	Biri vefat	2	1,7		Emekli	2	1,7
	Diğer	1	0,9		Belirtmemiş	11	9,4
	Belirtmemiş	5	4,3		3500 TL ve altı	67	57,3
Anne-baba-çocuk dışında evde yaşayan	Evet	27	23,1	Aylık Gelir	3500 TL üstü	37	31,6
	Hayır	83	70,9		Belirtmemiş	13	11,1
	Belirtmemiş	7	6,0				

Tablo 4 incelendiğinde hakkında veri toplanan çocukların %45,3'ünün (n = 53) kız ve %51,3'ünün (n = 60) erkek olduğu görülmektedir. Çalışma grubundaki çocukların %11,1'inin (n = 13) kardeşinin olmadığı, %52,1'inin (n = 61) bir kardeşinin olduğu,

%24,8'inin (n = 29) iki kardeşi olduğu ve %7,7'sinin (n = 9) üç ve üstü kardeşi olduğu belirlenmiştir. Doğrum sırası açısından incelendiğinde çalışma grubundaki öğrencilerin %37,6'sı (n = 44) ilk çocuk, %40,2'si (n = 47) ikinci çocuk, %17,9'u (n = 21) üç ve sonrası çocuktur. Çocukların %55,6'sının (n = 65) annesi ve %36,8'nin (n = 43) babası 35 yaş ve altında iken %37,6'sının (n = 44) annesi ve %53'ünün (n = 62) babası 36 yaş ve üstündedir. Anne eğitimi açısından incelendiğinde çocukların %4,3'ünün (n = 5) annesi okuma yazma bilmiyor, %0,9'unun (n = 1) annesi okuma yazma biliyor, %24,8'inin (n = 29) annesi ilkokul mezunu, %15,4'ünün (n = 18) annesi ortaokul mezunu, %26,5'inin (n = 31) annesi lise mezunu, %20,5'inin (n = 24) annesi üniversite mezunudur. Baba eğitimi açısından incelendiğinde çocukların %0,9'unun (n = 1) babası okuma yazma biliyor, %17,9'unun (n = 21) babası ilkokul mezunu, %18,8'inin (n = 22) babası ortaokul mezunu, %29,1'inin (n = 34) babası lise mezunu, %23,9'unun (n = 28) babası üniversite mezunudur. Çocukların çoğunun annesi (%54,7; n = 64) annesi çalışmıyor ve iş aramıyorken çocukların çoğunun babaları (%82,1; n = 96) babası çalışmaktadır. Aylık gelir açısından %57,3'ü (n = 67) 3500 TL ve altı gelire ve %31,6'sı (n = 37) 3500 TL ve üstü gelire sahiptir.

Katılımcı Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Online çalışmaya katılan öğretmenlerin özellikleri Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

Öğretmenlerin Demografik Bilgilerinin Betimsel Dökümü

Değişken	Düzey	f	%
Cinsiyet	Kadın	68	97,1
	Erkek	2	2,9
Yaş	30 yaş ve altı	32	45,7
	31-40 yaş	28	40,0
	41 yaş üstü	10	14,3
Çalışma Durumu	Kadrolu	50	71,4
	Sözleşmeli	18	25,7
	Ücretli	2	2,9
Öğrenim Düzeyi	Ön lisans	1	1,4
	Lisans	54	77,1
	Yüksek lisans	14	20,0
	Doktora	1	1,4
Mesleki Deneyim	5 yıl ve altı	24	34,3
	6-10 yıl	20	28,6
	11-15 yıl	12	17,1
	16-20 yıl	8	11,4
	21 yıl ve üstü	6	8,6
Sınıftaki Toplam Öğrenci Sayısı	10 ve altı	15	21,4
	11-15	35	50,0
	16-20	11	15,7
	21 ve üstü	9	12,9
Sınıftaki Çocukların Yaş Aralığı	3-4	8	11,4
	4-5	19	27,1
	5-6	36	51,4
	4-6	6	8,6
	6	1	1,4
Bir eğitim-öğretim yılı süresince çocukların eğitim durumu ve gelişim düzeyleri hakkında bilgi vermek için velilerle görüşme sıklığı	Bazen	11	15,7
	Sık sık	50	71,4
	Neredeyse her zaman	9	12,9
Sınıfınızda sürekli bulunan ve işleyişe yardım eden bir görevli ya da stajyer var mı?	Var	24	34,3
	Yok	44	62,9
	Belirtmemiş	2	2,9

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin %97,1'inin (n = 68) kadın, %2,9'unun (n = 2) erkek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin %45,7'si (n = 32) 30 yaş ve altı, %40'ı (n = 28) 31-40 yaş aralığı, %14,3'ü (n = 10) 41 yaş ve üstüdür. Çalışma durumu açısından incelendiğinde ise öğretmenlerin %71,4'ü (n = 50) kadrolu, %25,7'si (n = 18) sözleşmeli ve %2,9'u (n = 2) ücretlidir. Öğrenim durumu açısından incelendiğinde ise öğretmenlerin çoğunluğunun (n = 54, %77,1) lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Mesleki

deneyim açısından incelendiğinde ise öğretmenlerin %34,3'ünün (n = 24) 5 yıl ve altı, %28,6'sının (n = 20) 10-11 yıl, %17,1'inin (n = 12) 11-15 yıl, %11,4'ünün (n = 8) 16-20 yıl, %8,6'sının (n = 6) 21 yıl ve üstü süredir çalıştıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğunun (n = 35, %50) sınıftaki öğrenci sayısı 11-15 ve öğretmenlerin çoğunluğunun (n = 36, %51,4) sınıftaki çocuklarını yaş aralığının 5-6 olduğunu belirttiği tespit edilmiştir. Bir öğretim yılı boyunca çocukların eğitim durumu ve gelişim düzeyleri hakkında bilgi vermek için veliler ile görüşme sıklığını öğretmenlerin %15,7'si (n=11), bazen %71,4'ü (n=50) sık sık ve %12,9'u (n=9) neredeyse her zaman şeklinde belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %34,3'ü (n=24) sınıflarında sürekli bulunan ve işleyişe yardım eden bir görevli ya da stajyer olduğunu belirtirken, %62,9'u (n=44) sınıflarında sürekli bulunan ve işleyişe yardım eden bir görevli ya da stajyer olmadığını ifade etmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak;

- Öğretmenler için Kişisel Bilgi Formu,
- Risk Faktörleri Listesi,
- Erken Çocuklukta Yılmazlık Ölçeği (EÇYÖ),
- Veliler için Kişisel Bilgi Formu,
- Erken Çocuklukta Yılmazlığı Koruyucu Faktörler Ölçeği (EÇYKFÖ) ve
- Duygu Düzenleme Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formları

Bu formlar hem ebeveyn hem de öğretmen için araştırmacı tarafından ayrı ayrı hazırlanmıştır. Ebeveynler için hazırlanan formda ebeveynin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, gelir düzeyi, ebeveynlerin birliktelik ve hastalık durumları, çocukların yaşı, cinsiyeti ve ne kadar süredir okul öncesi eğitime devam ettiği gibi bilgilerin öğrenilmesine yönelik maddeleri içermektedir.

Okul öncesi öğretmeni için hazırlanan formda da yaşı cinsiyeti, meslekteki çalışma yılı, sınıf mevcudu ve sınıfına yönelik açık uçlu sorular yer almıştır.

Risk Faktörleri Listesi

Risk Faktörleri Listesi, Ersay (kişisel iletişim, 5 Şubat, 2019) tarafından geliştirilmiştir. Risk faktörleri listesi 35 maddeden oluşmaktadır ve tamamen olumsuz durumlar yer almakta olup çocuğun hayatında karşılaşılabileceği zorluklar bulunmaktadır. Bu listede çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebilecek ve uyumsuz davranışlar göstermesine neden olabilecek faktörler bulunmaktadır. Çocuğun hayatında bu faktörlerden olup olmama durumunu belirlemek maksatlı var/yok şeklinde gruplama yer almaktadır.

Erken Çocuklukta Yılmazlık Ölçeği (EÇYÖ)

Araştırmada kullanılan ölçek Ersay (2016) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Şanlıurfa'da yapılan ilk çalışmasında açımlayıcı faktör analizi uygulanmış ve sonucunda yılmazlık ölçeğinin 39 madde ve tek faktörlü yapıda olduğu görülmüştür. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,977 olarak bulunmuştur (Ersay & Erdem, 2017). Ankara ilinde yapılan ikinci çalışmada toplanan verilere doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır (Ersay, 2018). Doğrulayıcı faktör analizinde hesaplanan model-veri uyum indekslerinin (X^2/sd 4,36 ile, RMSEA 0,075 ile, NFI 0,92 ile, CFI 0,93 ile, IFI 0,93) kabul edilebilir uyum aralığında olduğu belirlenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi yapılan çalışmada ölçeğin cronbach alfa katsayısı 0,977 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada Erken Çocuklukta Yılmazlık Ölçeği için hesaplanan Cronbach alpha katsayısı 0,98 bulunmuştur.

Erken Çocuklukta Yılmazlığı Koruyucu Faktör Ölçeği (EÇYKFÖ)

Ersay tarafından 2016 yılında geliştirilen ölçek üç ana başlık altında ilk aşamada toplam 64 maddeden oluşmuştur. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda 45 madde ile devam edilmiş olup üç boyut ortaya çıkmıştır. Aile boyutu altında 25, okul boyutunda 15 ve çevre boyutunda 5 madde bulunmaktadır. Cronbach alfa katsayıları Aile alt boyutu için 0,924; okul alt boyutu için 0,932 ve yaşadığı yer alt boyutu için de 0,783 olarak hesaplanmıştır (Ersay & Erdem, 2017).

Ankara ilinde yapılan ikinci çalışmada toplanan verilere doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır (Ersay, 2018). Doğrulayıcı faktör analizinde hesaplanan model-veri uyum indekslerinin bazılarının mükemmel bazılarının kabul edilebilir aralıkta olduğu görülmüştür (X^2/sd 3,77, CFI 0,96 ve IFI 0,96 değerleri ile mükemmel uyum, RMSEA 0,079, NFI 0,95

ve NNFI 0,96, değerleri ile kabul edilebilir uyum). Hesaplanan Cronbach alpha katsayı değerleri Aile boyutu için 0,936; okul boyutu için 0,959 ve yaşıadığı yer boyutu için 0,756 olarak bulunmuştur.

Bu alışmada Erken ocuklukta Yılmazlığı Koruyu Faktörler Ölçeği için hesaplanan Cronbach alpha katsayısı; Aile alt boyutu için 0,94, okul alt boyutu için 0,95 ve yaşıadığı yer alt boyutu için 0,82 bulunmuştur.

Duygu Düzenleme Ölçeği

Ölçek, Shields ve Cicchetti (1997) tarafından okul öncesi ve okul çağındaki çocukların duygu düzenleme becerilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş, Batum ve Yağmurlu (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek, olumsuzluk/değişkenlik ve duygu düzenleme olmak üzere iki alt boyut ve 24 maddeden oluşan 4'lü likert tipinde (1-hiçbir zaman, 2-bazen, 3-sık sık, 4-neredeyse her zaman) bir ölçektir. Duygu düzenleme alt boyutu Ölçekten alınan yüksek puanlar çocuğun duygu düzenleme becerisinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçek hem anneler hem öğretmenler tarafından doldurulabilmektedir. Ölçeğin Shields ve Cicchetti (1997) tarafından geliştirilen orijinal formunda cronbach's alpha iç tutarlık katsayısı dayanıksızlık/olumsuzluk alt ölçeği için 0,96, duygu düzenleme alt boyutu için ise 0,83 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe uyarlamasını yapan Batum ve Yağmurlu (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada çocukların annelerinin doldurduğu ölçek için iç tutarlılık katsayısı 0,73 ve öğretmenlerin doldurduğu için ise iç tutarlılık katsayısı 0,75 olarak bulunmuştur.

Bu alışmada Duygu Düzenleme Ölçeği için hesaplanan Cronbach alpha katsayısı; Olumsuzluk alt boyutu için 0,85 ve duygu düzenleme alt boyutu için 0,71 bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırma için öncelikle çalışmada kullanılan veri toplama araçlarının Türkçe'ye uyarlamasını yapan araştırmacılara e-mail ile ulaşılarak ölçeklerin kullanım izinleri alınmıştır. Daha sonra Gazi Üniversitesi Etik Kurul'dan onay alınmış ve Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırma için gerekli izinler sağlanmışır. Yüz yüze veri toplama aşamasında araştırma yapılmasına onay veren idarecilerin yönlendirmesi ile öğretmenlere kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı temin edilerek ölçme araçları uygulanmıştır.

Çalışmaya katılmayı kabul eden öğretmenlere, yüz yüze veri toplama sürecinde, çalışmanın amacı ve nasıl yapılacağı hakkında bilgi verilmiştir, kendilerinin doldurması gereken formlar ve öğrenci velilerine iletilmesi gereken formlar teslim edilmiş olup 1 hafta süre verilmiştir. Araştırmacı 1 hafta sonra tamamlanan formları toplamıştır.

Online veri toplama sürecinde farklı şehirlerdeki okul idarecilerine telefon, whatsapp ve e-mail yolu ile ulaşılmış, çalışmaya katılmaya gönüllü oldukları durumlarda detaylı bilgi verilip bir açıklama yazısı ile e-mail ya da whatsapp üzerinden formlar öğretmenlere yollanmıştır. Öğretmenlere tek tek neler yapması gerektiği formda açıklanmış olup adım adım izleyerek formları dolduran öğretmenler sınıfındaki hangi çocuk için formu dolduruyorsa onun velisine de veliler için hazırlanmış olan formu iletmiştir. Bu şekilde veri toplama işlemi tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Veri analizi yapılmadan önce yüz yüze ve online toplanan veri setleri aynı dosyada birleştirilmiş ve yanlış veri girişi olup olmadığı incelenmiştir. Yanlış veri girişi olmadığı tespit edildikten sonra kayıp veri durumu incelenmiş, veri setinde kayıp veri olduğu belirlenmiş ve kayıp veri ile mücadele etmek için liste bazında silme (listwise) yöntemi kullanılmıştır. Buna ek olarak uygun analiz yöntemine karar vermek amacıyla öncelikli olarak ölçek puanlarının ilgili değişken bazında normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir. Normal dağılım varsayımı incelenirken çarpıklık ve basıklık değerleri ile bu istatistiklerin standart sapmaları dikkate alınmıştır. Çarpıklık ve basıklık istatistiklerinin standart hatasına bölünmesi ile elde edilen istatistik değerinin ± 2 değerleri arasında yer alması ölçek puanlarının normal dağılım gösterdiği anlamına gelmektedir (Tan, 2016, s. 99). Bağımsız değişkenin düzeylerinde (uyumlu olma durumu, uygulama şekli) ölçek puanlarının normal dağılım gösterdiği durumlar için ilişkisiz örneklem t testi ve ölçek puanlarının normal dağılım göstermediği durumlar için Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Ayrıca iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesinde ölçek puanlarının normal dağılıma sahip olduğu durumlarda Pearson korelasyon katsayısı ve ölçek puanlarının normal dağılım sergilemediği durumlarda ise Spearman korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Hem bağımlı değişkenin (risk faktörü) hem de bağımsız değişkenin (uyumlu olma durumu) kategorik olduğu durumlarda ki-kare analizi kullanılmıştır. Daha sonra yılmazlık ölçeği puanlarının çocukların yılmaz olup olmama durumunu ayırt etme durumunu belirlemede ne kadar etkili olduğunu incelemek için diskriminant analizi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde elde edilen veriler incelenerek araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Bu doğrultuda farklı şehirlerden araştırmaya katkıda bulunan katılımcılardan öğretmenlerin ve velilerin demografik özellikleri, çocukların yılmazlık durumları, hangi risk faktörlerine ve koruyucu faktörlere sahip oldukları ve duygu düzenleme becerilerine ait bulgular yer almıştır. Buna ek olarak yılmaz olan ve olmayan olarak gruplanan çocukların yılmazlık, koruyucu faktör düzeyleri ve duygu düzenleme becerisi düzeyleri açısından karşılaştırılmalarına ilişkin bulgulara da yer verilmiştir.

Ölçeklere İlişkin Betimsel İstatistikler

Okul öncesi dönemdeki öğrencilerin Yılmazlık Ölçeği, Duygu Düzenleme Ölçeği alt boyutları ile Koruyucu Faktörler Ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Ölçeklere İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçek	Alt Boyutlar	$\bar{X}$	SS	En düşük	En yüksek	Çarpıklık	Basıklık
Yılmazlık Ölçeği	---	135,47	26,87	69	195	-0,08	-0,39
Duygu Düzenleme Ölçeği	Olumsuzluk	2,13	0,48	1	3	0,48	-0,11
	Duygu Düzenleme	3,06	0,44	2	4	-0,18	-0,50
Koruyucu Faktörler Ölçeği	Aile	108,74	13,33	55	124	-1,99	5,31
	Okul	66,32	8,46	37	75	-1,45	2,29
	Yaşadığı yer	20,22	3,58	10	25	-0,94	0,83

Tablo değerleri incelendiğinde, çocukların Yılmazlık Ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 135,47; Duygu Düzenleme Ölçeği alt boyutlarından “olumsuzluk” alt boyutunun ortalaması 2,13; “duygu düzenleme” alt boyutunun ortalaması 3,06’dır. Koruyucu Faktörler Ölçeği’nin alt boyutları incelendiğinde ise, “aile” alt boyutu için toplam puan 108,74; “okul” alt boyutu için 66,32 ve “yaşadığı yer” alt boyutu için 20,22 olarak hesaplanmıştır.

Ayrıca, Yılmazlık Ölçeği ve Duygu Düzenleme Ölçeği alt boyutlarından elde edilen puanlar incelendiğinde, puanların çarpıklık değeri ± 1 aralığında olduğu görülmektedir. Bu durumda verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilir (Büyüköztürk, 2012). Ancak “Koruyucu Faktörler Ölçeği”nin “yaşadığı yer” alt boyutu normal dağılım gösterirken ve “aile” ve “okul” alt boyutundan elde edilen puanlar normal dağılım göstermemektedir.

Sonuç olarak, ölçeklerden elde edilen puanların normal dağılım göstermesi durumunda ilişki incelenirken Pearson korelasyon katsayısı; normal dağılım göstermemesi durumunda ise Spearman korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Alt gruplara göre farklılık incelenmesinde de her bir alt grup için Yılmazlık Ölçeğinden elde edilen puanlar incelenmiş ve alt gruplarda da puanların normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Sonuç olarak, alt grup analizlerinde ilişkisiz örneklem t testi ya da ANOVA testi kullanılmıştır.

Çocukların Duygu Düzenleme ve Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular

Yılmaz çocukların yılmazlık durumları ile duygu düzenleme seviyeleri arasında ilişkinin incelenmesinde uygun korelasyon analizine karar vermek amacıyla öncelikli olarak normal dağılım varsayımı incelenmiştir. Yılmaz çocuklar için duygu düzenleme ölçeği olumsuzluk alt boyutu puanları normal dağılım göstermediğinden dolayı yılmazlık ölçeği ile ilişkisini incelemek amacıyla Spearman korelasyon analizi, hem yılmazlık ölçeği hem de duygu düzenleme boyutu puanları normal dağılım gösterdiği için aralarındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Yılmaz Çocukların Yılmazlık Durumları ile Duygu Düzenleme Seviyeleri Arasında İlişkinin İncelenmesi

		Olumsuzluk	Duygu Düzenleme
Yılmazlık	r	-,35*	,23
	p	,00	,02

*p<0,05

Tablo 7 incelendiğinde yılmaz çocuklar için yılmazlık ölçeği puanları ile duygu düzenleme ölçeği olumsuzluk boyutu puanları arasında negatif yönlü orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu ($r = -0,357$; $p < 0,05$) görülmektedir. Buna göre, yılmaz çocukların yılmazlık ölçeği puanları arttıkça duygu düzenleme olumsuzluk boyutu puanların azaldığı söylenebilir. Yılmaz çocukların yılmazlık ölçeği puanları ile duygu düzenleme boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı ($p > 0,05$) belirlenmiştir.

Yılmaz olmayan çocukların yılmazlık durumları ile duygu düzenleme seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesin ölçek puanları normal dağılım göstermediğinden dolayı Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Yılmaz Olmayan Çocukların Yılmazlık Durumları ile Duygu Düzenleme Seviyeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Olumsuzluk	Duygu Düzenleme
Yılmazlık	r	,01	,17
	p	,96	,49

Tablo 8 incelendiğinde yılmaz olmayan çocuklar için yılmazlık ölçeği puanları ile duygu düzenleme ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı ($p > 0,05$) görülmektedir.

Yılmaz olan ve olmayan çocukların yılmazlık ölçek sonuçlarının farklılaşmasının incelenmesinde normal dağılım varsayımı sağlandığından ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9

Yılmaz Olan ve Olmayan Çocukların Yılmazlık Ölçek Sonuçlarının Farklılaşmasının İncelenmesi

	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Yılmaz	94	143,98	27,87	110	3,57	0,00
Yılmaz olmayan	18	119,50	18,00			

* $p < 0,05$

Tablo 9 incelendiğinde çocuklarda yılmaz olma olmama durumuna göre yılmazlık ölçeği puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p < 0,05$) görülmektedir.

Ortalamalar incelendiğinde yılmaz olan çocukların yılmazlık ölçeği puanlarının ortalamasının (143,98) olmayan çocukların ölçek puanlarının ortalamasından (119,50) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çocukların Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular

Okul öncesi eğitime devam 4-6 yaş arası çocukların yılmazlık ölçek sonuçları Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10

Okul Öncesi Eğitime Devam 4-6 Yaş Arası Çocukların Yılmazlık Ölçeği Sonuçları

Yılmazlık	$\bar{X}$	ss	Min.	Mak.
Yılmaz	143,98	27,87	69,00	195,00
Yılmaz olmayan	119,50	18,00	78,00	145,00
Tüm Grup	139,95	27,82	69,00	195,00

Tablo 10 incelendiğinde yılmaz çocukların yılmazlık ölçeği puanlarının 69 ile 195 arasında değiştiği ve ortalamasının 143,98 olduğu görülmektedir. Yılmaz olmayan çocukların yılmazlık ölçeği puanlarının 78 ile 145 arasında değiştiği ve ortalamasının 119,50 olduğu tespit edilmiştir. Tüm grubun ise yılmazlık ölçeği puanlarının 69 ile 195 arasında değişmekte olup ortalaması 139,95’tir.

Yılmazlık Ölçeği Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Çocukların cinsiyetlerine göre yılmazlık durumlarının incelenmesinde cinsiyet düzeylerinde yılmazlık ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11

Çocukların Cinsiyetine Göre Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Kız	52	141,04	30,00	110	0,349	0,72
Erkek	60	139,18	26,29			

Tablo 11 incelendiğinde çocukların cinsiyetlerine göre yılmazlık ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, çocukların cinsiyeti fark etmeksizin yılmazlık durumları benzerdir.

Çocuk sayısına göre çocukların yılmazlık durumlarının incelenmesinde çocuk sayısı düzeylerinde yılmazlık ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12

Çocuk Sayısına Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi

Çocuk Sayısı	n	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
Bir çocuk	13	149,08	26,47	(2, 10)	0,94	0,39
İki çocuk	61	137,54	27,45			
Üç çocuk ve üstü	38	140,97	29,27			

Tablo 12 incelendiğinde çocuk sayısına göre çocukların yılmazlık ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, çocuk sayısı fark etmeksizin çocukların yılmazlık durumları benzerdir.

Anne eğitim durumuna göre çocukların yılmazlık durumlarının incelenmesinde anne eğitim durumu düzeylerinde yılmazlık ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13

Anne Eğitim Durumuna Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi

Anne eğitim durumu	n	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
İlkokul*	35	137,26	31,56	(3, 10)	0,20	0,89
Ortaokul	18	142,83	23,38			
Lise	31	141,81	28,06			
Üniversite	24	140,17	27,74			

*okuma yazma bilmeyen ve okuma yazma bilen ama ilkokul mezunu olmayan 6 anne ilkokul mezunu içerisinde alınmıştır.

Tablo 13 incelendiğinde anne eğitim durumuna göre çocukların yılmazlık ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, anne eğitim durumu fark etmeksizin çocukların yılmazlık durumları benzerdir.

Baba eğitim durumuna göre çocukların yılmazlık durumlarının incelenmesinde baba eğitim durumu düzeylerinde yılmazlık ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14

Baba Eğitim Durumuna Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi

Baba eğitim durumu	n	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
İlkokul*	22	137,59	33,02	(3, 10)	0,31	0,81
Ortaokul	22	137,09	24,91			
Lise	34	139,74	30,72			
Üniversite	28	144,07	25,37			

*okuma bilen ama ilkokul mezunu olmayan 1 anne ilkokul mezunu içerisinde alınmıştır.

Tablo 14 incelendiğinde baba eğitim durumuna göre çocukların yılmazlık ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, baba eğitim durumu fark etmeksizin çocukların yılmazlık durumları benzerdir.

Anne çalışma durumuna göre çocukların yılmazlık durumlarının incelenmesinde anne çalışma durumu düzeylerinde yılmazlık ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15

Anne Çalışma Durumuna Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi

Anne çalışma durumu	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Çalışmıyor	75	140,31	27,42	106	0,08	0,93
Çalışıyor	33	140,79	29,50			

Tablo 15 incelendiğinde anne çalışma durumuna göre çocukların yılmazlık ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, anne çalışma durumu fark etmeksizin çocukların yılmazlık durumları benzerdir.

Baba çalışma durumuna göre çocukların yılmazlık durumlarının incelenmesinde baba çalışma durumu düzeylerinde yılmazlık ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16

Baba Çalışma Durumuna Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi

Baba çalışma durumu	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Çalışmıyor	10	126,00	31,03	104	1,63	0,10
Çalışıyor	96	141,33	27,99			

Tablo 16 incelendiğinde baba çalışma durumuna göre çocukların yılmazlık ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, baba çalışma durumu fark etmeksizin çocukların yılmazlık durumları benzerdir.

Anne yaşına göre çocukların yılmazlık durumlarının incelenmesinde anne yaşı düzeylerinde yılmazlık ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17

Anne Yaşına Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi

Anne yaş	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
35 yaş ve altı	65	140,29	27,11	107	0,06	0,95
36 yaş ve üstü	44	140,64	29,73			

Tablo 17 incelendiğinde anne yaşına göre çocukların yılmazlık ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, anne yaşı fark etmeksizin çocukların yılmazlık durumları benzerdir.

Baba yaşına göre çocukların yılmazlık durumlarının incelenmesinde baba yaşı düzeylerinde yılmazlık ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18

Baba Yaşına Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi

Baba yaş	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
35 yaş ve altı	43	133,95	26,89	103	1,69	0,09
36 yaş ve üstü	62	143,35	28,57			

Tablo 18 incelendiğinde baba yaşına göre çocukların yılmazlık ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, baba yaşı fark etmeksizin çocukların yılmazlık durumları benzerdir.

Ailenin aylık gelirine göre çocukların yılmazlık durumlarının incelenmesinde aile geliri düzeylerinde yılmazlık ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19

Ailenin Aylık Gelirine Göre Çocukların Yılmazlık Durumlarının İncelenmesi

Ailenin Aylık Geliri	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
3500 TL ve altı	67	137,91	28,05	102	0,81	0,41
3500 TL üstü	37	142,59	28,19			

Tablo 19 incelendiğinde ailenin aylık gelir durumuna göre çocukların yılmazlık ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, ailenin aylık gelir durumu fark etmeksizin çocukların yılmazlık durumları benzerdir.

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Sahip oldukları Risk Faktörleri

Bu çalışmaya katılan öğretmenlerin okul öncesi eğitime devam 4-6 yaş arası çocukları için bildirdikleri risk faktörleri bilgileri tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20

Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Okul Öncesi Eğitime Devam 4-6 Yaş Arası Çocuklar İçin Belirttikleri Risk Faktörlerinin Betimsel İstatistikleri

Risk Faktörleri	Var		Yok	
	n	%	n	%
1.Yoksulluk	59	50,43	58	49,57
2. Fiziksel İstismar	26	22,22	91	77,78
3. Duygusal istismar	40	34,19	77	65,81
4. Cinsel istismar	0	0,00	117	100,00
5. Aile üyelerinden birinin ruh sağlığı probleminin olması	11	9,40	106	90,60
6. Aile üyelerinden birinin ciddi sağlık sorunun olması	28	23,93	89	76,07
7. Çocuğun hayatında önemli olan birinin ölümü (Kardeş, anneanne, babaanne, dede gibi)	24	20,51	93	79,49
8. Ailede uyumsuzluk (anne baba arasında tartışma, kavga)	50	42,74	67	57,26
9. Sokakta yaşamak (çadır gibi)	0	0,00	117	100,00

10. Yetersiz beslenme (çocuğun karnının doymaması)	20	17,09	97	82,91
11. Yüksek suç içeren mahallelerde yaşama	15	12,82	102	87,18
12. Terör olayına şahit olmak	5	4,27	112	95,73
13. Terör olayına maruz kalma korkusu	9	7,69	108	92,31
14. Tek ebeveynli aile yapısı (yalnızca anne veya babanın ebeveynlik yapması)	29	24,79	88	75,21
15. Aile üyelerinden birinin intihara teşebbüs etmesi veya intihar etmesi	1	0,85	116	99,15
16. Anneden uzun süreli ayrılık (annenin uzun süre iş veya sağlık sorunu nedeniyle çocuğundan ayrı kalması)	19	16,24	98	83,76
17. Çocuğun çok düşük doğum ağırlığı ile doğması	12	10,26	105	89,74
18. Çocuğun erken doğumu (normal doğum süresinden önce doğması)	14	11,97	103	88,03
19. Anne veya baba ölümü	5	4,27	112	95,73
20. Boşanma	30	25,64	87	74,36
21. Anne veya babanın evi terk etmesi	23	19,66	94	80,34
22. İhmal	45	38,46	72	61,54
23. Çok katı anne baba tutumu	29	24,79	88	75,21
24. Evde şiddet olması	26	22,22	91	77,78
25. İşsizlik problemi (Özellikle bakmakla sorumlu aile üyesi)	39	33,33	78	66,67
26. Annenin küçük yaşta çocuk doğurması (14-19 yaş arası)	25	21,37	92	78,63
27. Çok kötü fiziksel şartlarda yaşamak (Evin fiziksel koşullarının çok kötü olması)	15	12,82	102	87,18
28. Aile üyelerinden birinin alkolik olması	4	3,42	113	96,58
29. Aile üyelerinden birinin madde bağımlılığı (uyuşturucu veya ilaç)	3	2,56	114	97,44
30. Doğal afete şahit olmak/maruz kalmak	4	3,42	113	96,58
31. Ailenin sosyal olarak dışlanması	14	11,97	103	88,03
32. Çocuğun sosyal dışlanmaya maruz kalması	18	15,38	99	84,62
33. Annenin hamilelik sırasında ve doğumdan sonra yüksek seviyede strese maruz kalması*	16	13,68	100	85,47
34. Anne –babanın eğitim seviyesinin düşük olması	65	55,56	52	44,44
35. Aile üyelerinden birisinin hapis cezası alması veya suç kaydının olması	7	5,98	110	94,02

Tablo 20 incelendiğinde öğretmenler tarafından okul öncesi eğitime devam 4-6 yaş arası çocukların en çok sahip oldukları risk faktörleri sıralandığında ilk sırada anne-baba eğitim seviyesinin düşük olması (n = 65, %55,56) yer alırken, takiben yoksulluk (n = 59, %50,43), ailede uyumsuzluk (n = 50, %42,74), ihmal (n = 45, %38,6), duygusal istismar (n = 40, %34,19), işsizlik problemi (n = 39, %33,33), boşanma (n = 30, %25, 64) olduğu görülmektedir. Çocukların %24,79'u (n = 29) tek ebeveynli aile yapısı (yalnızca anne veya babanın ebeveynlik yapması), %24,9'u (n = 29) çok katı anne baba tutumu, %23,93'ü (n = 28) aile üyelerinden birinin ciddi sağlık sorunun olması, %22,22'si (n = 26) fiziksel istismar,

%22,22'si (n = 26) evde şiddet olması, %21,37'si (n = 25) annenin küçük yaşta çocuk doğurması (14-19 yaş arası), %20,51'i (n = 24) çocuğun hayatında önemli olan birinin ölümü (Kardeş, anneanne, babaanne, dede gibi), %19,66'ı (n = 23) anne veya babanın evi terk etmesi, %17,09'u (n = 20) yetersiz beslenme (çocuğun karnının doymaması), %16,24'ü (n = 19) anneden uzun süreli ayrılık (annenin uzun süre iş veya sağlık sorunu nedeniyle çocuğundan ayrı kalması), %15,38'i (n = 18) çocuğun sosyal dışlanmaya maruz kalması, %13,68'i (n = 16) annenin hamilelik sırasında ve doğumdan sonra yüksek seviyede strese maruz kalması, %12,82'i (n = 15) yüksek suç içeren mahallelerde yaşama, %12,82'si (n = 15) çok kötü fiziksel şartlarda yaşamak (Evin fiziksel koşullarının çok kötü olması), %11,97'si (n = 14) çocuğun erken doğumu (normal doğum süresinden önce doğması), %11,97'si (n = 14) ailenin sosyal olarak dışlanması ve %10,26'sı (n = 12) çocuğun çok düşük doğum ağırlığı ile doğması risk faktörlerine sahiptir. Okul öncesi eğitime devam 4-6 yaş arası çocukların en az sahip oldukları risk faktörlerinin ise aile üyelerinden birinin ruh sağlığı probleminin olması (n = 11, %9,4), terör olayına maruz kalma (n = 9, %7,69), aile üyelerinden birisinin hapis cezası alması veya suç kaydının olması (n = 7, %5,98), terör olayına şahit olmak (n = 5, %4,27), anne veya baba ölümü (n = 5, %4,27), aile üyelerinden birinin alkolik olması (n = 4, %3,42), doğal afete şahit olmak/maruz kalmak (n = 4, %3,42), aile üyelerinden birinin madde bağımlılığı (uyuşturucu veya ilaç) (n = 3, %2,56) ve aile üyelerinden birinin intihara teşebbüs etmesi veya intihar etmesi (n = 1, %0,85) şeklindedir. Çalışma grubundaki çocuklar arasında cinsel istismar ve sokakta yaşamak (çadır gibi) risk faktörlerine sahip olan bulunmamaktadır.

Yılmaz olan ve olmayan çocukların risk faktörleri oranlarının farklılaşmasının incelenmesinde ki-kare analizi kullanılmıştır. Ki-kare analizi varsayımının ihlal edildiği durumda Fisher's Exact test kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 21'de sunulmuştur.

Tablo 21

Yılmaz Olan ve Olmayan Çocukların Risk Faktörleri Oranlarının Farklılaşmasının İncelenmesi

Risk Faktörleri		Uyumlu		Uyumlu olmayan		χ^2	p
		n	%	n	%		
1.Yoksulluk	Var	43	45,74	12	66,67	2,64	,10
	Yok	51	54,26	6	33,33		
2. Fiziksel İstismar **	Var	16	17,02	7	38,89	3,90	,05
	Yok	78	82,98	11	61,11		

3. Duygusal istismar	Var	28	29,79	10	55,56	4,47*	,03
	Yok	66	70,21	8	44,44		
4. Cinsel istismar	Var	0	0,00	0	0,00	-	-
	Yok	94	100,00	18	100,00		
5. Aile üyelerinden birinin ruh sağlığı probleminin olması **	Var	6	6,38	4	22,22	3,70	,053
	Yok	88	93,62	14	77,78		
6. Aile üyelerinden birinin ciddi sağlık sorununun olması **	Var	20	21,28	7	38,89	2,35	,13
	Yok	74	78,72	11	61,11		
7. Çocuğun hayatında önemli olan birinin ölümü (Kardeş, anneanne, babaanne, dede gibi) **	Var	16	17,02	8	44,44	5,88*	,023
	Yok	78	82,98	10	55,56		
8. Ailede uyumsuzluk (anne baba arasında tartışma, kavga)	Var	39	41,49	9	50,00	,44	,50
	Yok	55	58,51	9	50,00		
9. Sokakta yaşamak (çadır gibi)	Var	0	0,00	0	0,00	-	-
	Yok	94	100,00	18	100,00		
10. Yetersiz beslenme (çocuğun karnının doymaması) **	Var	14	14,89	5	27,78	1,60	,18
	Yok	80	85,11	13	72,22		
11. Yüksek suç içeren mahallelerde yaşama **	Var	11	11,70	4	22,22	1,28	,25
	Yok	83	88,30	14	77,78		
12. Terör olayına şahit olmak **	Var	4	4,26	1	5,56	,05	1,000
	Yok	90	95,74	17	94,44		
13. Terör olayına maruz kalma korkusu **	Var	5	5,32	4	22,22	4,50*	,03
	Yok	89	94,68	14	77,78		
14. Tek ebeveynli aile yapısı (yalnızca anne veya babanın ebeveynlik yapması) **	Var	24	25,53	4	22,22	,09	1,000
	Yok	70	74,47	14	77,78		
15. Aile üyelerinden birinin intihara teşebbüs etmesi veya intihar etmesi ***	Var	1	1,06	0	0,00	,35	,55
	Yok	93	98,94	18	100,00		
16. Anneden uzun süreli ayrılık (annenin uzun süre iş veya sağlık sorunu nedeniyle çocuğundan ayrı kalması) **	Var	16	17,02	3	16,67	,00	1,000
	Yok	78	82,98	15	83,33		
17. Çocuğun çok düşük doğum ağırlığı ile doğması **	Var	9	9,57	3	16,67	,71	,40
	Yok	85	90,43	15	83,33		
18. Çocuğun erken doğumu (normal doğum süresinden önce doğması) **	Var	10	10,64	4	22,22	1,61	,23
	Yok	84	89,36	14	77,78		
19. Anne veya baba ölümü **	Var	4	4,26	1	5,56	,05	1,000
	Yok	90	95,74	17	94,44		
20. Boşanma **	Var	26	27,66	3	16,67	1,02	,39
	Yok	68	72,34	15	83,33		
21. Anne veya babanın evi terk etmesi **	Var	19	20,21	3	16,67	,12	1,000
	Yok	75	79,79	15	83,33		
22. İhmal **	Var	33	35,11	10	55,56	2,60	,11
	Yok	61	64,89	8	44,44		
23. Çok katı anne baba tutumu **	Var	18	19,15	9	50,00	6,95*	,01
	Yok	76	80,85	9	50,00		
24. Evde şiddet olması **	Var	17	18,09	7	38,89	3,46	,06
	Yok	77	81,91	11	61,11		
25. İşsizlik problemi (Özellikle bakmakla sorumlu aile üyesi)	Var	27	28,72	10	55,56	4,91*	,02
	Yok	67	71,28	8	44,44		

26. Annenin küçük yaşta çocuk doğurması (14-19 yaş arası) **	Var Yok	15 79	15,96 84,04	8 10	44,44 55,56	6,47* 	,01
27. Çok kötü fiziksel şartlarda yaşamak (Evin fiziksel koşullarının çok kötü olması) **	Var Yok	10 84	10,64 89,36	5 13	27,78 72,22	3,22 	,06
28. Aile üyelerinden birinin alkolik olması **	Var Yok	3 91	3,19 96,81	1 17	5,56 94,44	,21 	,50
29. Aile üyelerinden birinin madde bağımlılığı (uyuşturucu veya ilaç) **	Var Yok	2 92	2,13 97,87	1 17	5,56 94,44	,55 	,41
30. Doğal afete şahit olmak/maruz kalmak **	Var Yok	3 91	3,19 96,81	1 17	5,56 94,44	,21 	,21
31. Ailenin sosyal olarak dışlanması **	Var Yok	10 84	10,64 89,36	3 15	16,67 83,33	,49 	,43
32. Çocuğun sosyal dışlanmaya maruz kalması **	Var Yok	13 81	13,83 86,17	4 14	22,22 77,78	,75 	,47
33. Annenin hamilelik sırasında ve doğumdan sonra yüksek seviyede strese maruz kalması **	Var Yok	12 82	12,77 87,23	4 14	22,22 77,78	,99 	,28
34. Anne –babanın eğitim seviyesinin düşük olması	Var Yok	48 46	51,06 48,94	14 4	77,78 22,22	4,36* 	,03
35. Aile üyelerinden birisinin hapis cezası alması veya suç kaydının olması **	Var Yok	6 88	6,38 93,62	1 17	5,56 94,44	,01 	1,000

*p<0,05; ** Fisher's Exact test

Tablo 21 incelendiğinde duygusal istismar, çocuğun hayatında önemli olan birinin ölümü, terör olayına şahit olmak, çok katı anne baba tutumu, işsizlik problemi, annenin küçük yaşta çocuk doğurması ve anne –babanın eğitim seviyesinin düşük olması risk faktörlerinin çocukların yılmaz olma ve olmama durumuna göre istatistiksel olarak farklılık gösterdiği ($p<0,05$) görülmektedir. Sütun yüzdeleri incelendiğinde duygusal istismara uğramayan; hayatında önemli olan birinin ölümüne tanıklık etmeyen, terör olayına maruz kalma korkusu olmayan, çok katı anne baba tutumuna maruz kalmayan, işsizlik problemi yaşamayan, annenin küçük yaşta çocuk doğurmadığı ve anne –babanın eğitim seviyesinin düşük olmadığı çocukların yılmaz olma oranlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Okul öncesi eğitime devam 4-6 yaş arası çocukların koruyucu faktör ölçek sonuçları Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22

Okul Öncesi Eğitime Devam 4-6 Yaş Arası Çocukların Koruyucu Faktör Ölçek Sonuçlarının İncelenmesi

Koruyucu Faktör		$\bar{X}$	ss	Min.	Mak.
Aile	Yılmaz	107,97	13,10	55,00	125,00
	Yılmaz olmayan	101,11	12,83	72,00	121,00
	Tüm Grup	106,85	13,24	55,00	125,00
Okul	Yılmaz	65,79	8,09	37,00	75,00
	Yılmaz olmayan	62,67	10,06	39,00	75,00
	Tüm Grup	65,29	8,47	37,00	75,00
Yaşadığı yer	Yılmaz	19,74	3,66	9,00	25,00
	Yılmaz olmayan	18,83	3,81	10,00	25,00
	Tüm Grup	19,60	3,68	9,00	25,00

Tablo 22 incelendiğinde aile boyutu için yılmaz çocukların puanlarının 55 ile 125 arasında değiştiği ortalamasının 107,97 olduğu, yılmaz olmayan çocuklar için puanların 72 ile 121 arasında değiştiği ortalamasının 101,11 olduğu ve tüm grup için puanların 55 ile 125 arasında değiştiği ortalamasının 106,85 olduğu görülmektedir. Okul boyutu için yılmaz çocukların puanlarının 37 ile 75 arasında değiştiği ortalamasının 65,79 olduğu, yılmaz olmayan çocuklar için puanların 39 ile 75 arasında değiştiği ortalamasının 62,67 olduğu ve tüm grup için puanların 37 ile 75 arasında değiştiği ortalamasının 65,29 olduğu belirlenmiştir. Yaşadığı yer boyutu için yılmaz çocukların puanlarının 9 ile 25 arasında değiştiği ortalamasının 19,74 olduğu, yılmaz olmayan çocuklar için puanların 10 ile 25 arasında değiştiği ortalamasının 18,83 olduğu ve tüm grup için puanların 9 ile 25 arasında değiştiği ortalamasının 19,60 olduğu tespit edilmiştir.

Yılmaz olan ve olmayan çocukların koruyucu faktör ölçek sonuçlarının farklılaşmasının incelenmesinde normal dağılım varsayımı sağlanmadığından Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 23

Yılmaz Olan ve Olmayan Çocukların Koruyucu Faktör Ölçek Sonuçlarının Farklılaşmasının İncelenmesi

Koruyucu Faktör		n	$\bar{X}$	Medyan	Sıra Ortalaması	Z	p
Aile	Yılmaz	92	107,97	111,00	58,68		
	Yılmaz olmayan	18	101,11	99,50	39,25	2,36*	0,01
Okul	Yılmaz	94	65,79	67,00	58,18		
	Yılmaz olmayan	18	62,67	62,00	47,72	1,25	0,20
Yaşadığı Yer	Yılmaz	94	19,74	20,00	57,86		
	Yılmaz olmayan	18	18,83	20,00	49,39	1,02	0,30

*p<0,05

Tablo 23 incelendiğinde çocuklarda yılmaz olma ve olmama durumuna göre koruyucu faktör ölçeği okul ve yaşadığı yer boyutu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülürken aile boyutu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farklılık tespit edilen koruyucu faktör ölçeği aile boyutu için sıra ortalamalar incelendiğinde yılmaz çocukların aile boyutundan aldıkları puanların sıra ortalamasının (58,68) yılmaz olmayan çocukların aile boyutundan aldıkları puanlardan (39,25) daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, yılmaz olan çocuklar için ailenin, yılmaz olmayan çocuklara göre daha fazla koruyucu faktör olarak görüldüğü söylenebilir.

Yılmaz çocukların yılmazlık durumları ile koruyucu faktörler arasındaki ilişkinin incelenmesin koruyucu faktörler ölçeği puanların normal dağılım göstermediğinden dolayı Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24

Yılmaz Çocukların Yılmazlık Durumları İle Koruyucu Faktörler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yılmaz		Aile	Okul	Yaşadığı yer
Yılmazlık	r	,22*	,18	,17
	p	,03	,07	,08

*p<0,05

Tablo 24 incelendiğinde yılmaz olan çocukların yılmazlık ölçeği puanları ile koruyucu faktörler ölçeği aile boyutu puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ($r = 0,221$; $p < 0,05$) bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre, yılmaz olan çocukların yılmazlık ölçeği puanları arttıkça koruyucu faktörler ölçeği aile boyutu puanları da arttığı artmaktadır. Yılmaz çocukların yılmazlık ölçeği puanları ile koruyucu faktörler ölçeği okul ve yaşadığı yer boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p > 0,05$).

Yılmaz olmayan çocukların yılmazlık durumları ile koruyucu faktörler arasındaki ilişkinin incelenmesin ölçek puanları normal dağılım göstermediğinden dolayı Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25

Yılmaz Olmayan Çocukların Yılmazlık Durumları İle Koruyucu Faktörler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yılmaz olmayan		Aile	Okul	Yaşadığı yer
Yılmazlık	r	,26	,02	,00
	p	,29	,91	,99

Tablo 25 incelendiğinde yılmaz olmayan çocuklar için yılmazlık ölçeği puanları ile koruyucu faktörler ölçeği aile, okul ve yaşadığı yer boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı ($p > 0,05$) görülmektedir.

Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarına İlişkin Bulgular

Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş arası çocukların duygu düzenleme ölçek sonuçları Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 4-6 Yaş Arası Çocukların Duygu Düzenleme Ölçeği Sonuçları

Duygu Düzenleme		$\bar{X}$	ss	Min.	Mak.
Olumsuzluk	Yılmaz	30,01	7,11	18,00	53,00
	Yılmaz olmayan	33,06	6,40	26,00	48,00
	Tüm Grup	30,53	7,06	18,00	53,00
Duygu Düzenleme	Yılmaz	25,01	3,50	16,00	32,00
	Yılmaz olmayan	21,33	2,89	16,00	27,00
	Tüm Grup	24,39	3,66	16,00	32,00

Tablo 26 incelendiğinde olumsuzluk boyutu için yılmaz çocukların puanlarının 18 ile 53 arasında değiştiği ortalamasının 30,01 olduğu, yılmaz olmayan çocuklar için puanların 26 ile 48 arasında değiştiği ortalamasının 33,06 olduğu ve tüm grup için puanların 18 ile 53 arasında değiştiği ortalamasının 30,53 olduğu görülmektedir. Duygu düzenleme boyutu için yılmaz olan çocukların puanlarının 16 ile 32 arasında değiştiği ortalamasının 25,01 olduğu, yılmaz olmayan çocuklar için puanların 16 ile 27 arasında değiştiği ortalamasının 21,33 olduğu ve tüm grup için puanların 16 ile 32 arasında değiştiği ortalamasının 24,39 olduğu belirlenmiştir.

Duygu Düzenleme Ölçeği Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Çocukların cinsiyetlerine göre duygu düzenleme ölçeği puanlarının farklılaşmasının incelenmesinde cinsiyet düzeylerinde olumsuzluk alt boyutu puanları normal dağılım göstermediği için Mann Whitney U testi, duygu düzenleme alt boyutu puanları normal dağılım gösterdiği için ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27

Çocukların Cinsiyetine Göre Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Medyan	Sıra Ortalaması	Z	p
Olumsuzluk	Kız	47	28,89	27,00	45,19	2,36*	0,01
	Erkek	58	31,86	31,50	59,33		
	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Duygu Düzenleme	Kız	49	24,16	3,99	105	0,59	0,55
	Erkek	58	24,59	3,38			

*p<0,05

Tablo 27 incelendiğinde çocukların cinsiyetlerine göre duygu düzenleme alt boyutundan aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülürken çocukların cinsiyetine göre olumsuzluk alt boyutundan aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0,05$) belirlenmiştir. Anlamlı farklılık tespit edilen olumsuzluk alt boyutu için sıra ortalamaları incelendiğinde erkek çocukların olumsuzluk alt boyutu puanlarının sıra ortalamasının (59,33) kız çocukların olumsuzluk alt boyutu puanlarının sıra ortalamasından (45,19) daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çocuk sayısına göre çocukların duygu düzenleme durumlarının incelenmesinde çocuk sayısı düzeylerinde duygu düzenleme ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 28

Çocuk Sayısına Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi

	Çocuk Sayısı	n	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
Olumsuzluk	Bir çocuk	11	30,82	3,68			
	İki çocuk	58	30,47	7,14	(2, 10)	0,01	0,98
	Üç çocuk ve üstü	36	30,56	7,83			
Duygu Düzenleme	Bir çocuk	12	23,08	3,60			
	İki çocuk	58	24,81	3,75	(2, 10)	1,22	0,29
	Üç çocuk ve üstü	37	24,16	3,50			

Tablo 28 incelendiğinde çocuk sayısına göre çocukların duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, çocuk sayısı fark etmeksizin çocukların duygu düzenleme durumları benzerdir.

Anne eğitim durumuna göre çocukların duygu düzenleme durumlarının incelenmesinde anne eğitim durumu düzeylerinde duygu düzenleme ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 29’da sunulmuştur.

Tablo 29

Anne Eğitim Durumuna Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi

	Anne eğitim durumu	n	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
Olumsuzluk	İlkokul*	32	30,50	5,97			
	Ortaokul	15	34,47	10,64	(3, 97)	2,54	0,06
	Lise	30	31,07	6,80			
	Üniversite	24	28,17	5,51			
Duygu Düzenleme	İlkokul*	32	23,66	4,08			
	Ortaokul	17	24,82	3,49			
	Lise	30	24,60	3,04	(3, 99)	0,60	0,61
	Üniversite	24	24,79	4,22			

*okuma yazma bilmeyen ve okuma yazma bilen ama ilkokul mezunu olmayan 6 anne ilkokul mezunu içerisinde alınmıştır.

Tablo 29 incelendiğinde anne eğitim durumuna göre çocukların duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, anne eğitim durumu fark etmeksizin çocukların duygu düzenleme durumları benzerdir.

Baba eğitim durumuna göre çocukların duygu düzenleme durumlarının incelenmesinde baba eğitim durumu düzeylerinde duygu düzenleme ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 30’da sunulmuştur.

Tablo 30

Baba Eğitim Durumuna Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi

	Anne eğitim durumu	n	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
Olumsuzluk	İlkokul*	19	31,79	7,02			
	Ortaokul	19	32,42	9,30	(3, 95)	0,94	0,42
	Lise	33	30,45	6,68			
	Üniversite	28	29,14	6,35			
Duygu Düzenleme	İlkokul*	20	23,45	4,42			
	Ortaokul	21	24,43	3,23			
	Lise	32	24,78	3,53	(3, 97)	0,59	0,61
	Üniversite	28	24,71	3,90			

*okuma bilen ama ilkokul mezunu olmayan 1 anne ilkokul mezunu içerisinde alınmıştır.

Tablo 30 incelendiğinde baba eğitim durumuna göre çocukların duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, baba eğitim durumu fark etmeksizin çocukların duygu düzenleme durumları benzerdir.

Anne çalışma durumuna göre çocukların yılmazlık durumlarının incelenmesinde anne çalışma durumu düzeylerinde olumsuzluk alt boyutu puanları normal dağılım göstermediği için Mann Whitney U testi, duygu düzenleme alt boyutu puanları normal dağılım gösterdiği için ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 31’de sunulmuştur.

Tablo 31

Anne Çalışma Durumuna Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi

	Anne çalışma durumu	n	$\bar{X}$	Medyan	Sıra Ortalaması	Z	p
Olumsuzluk	Çalışmıyor	72	31,31	30,00	53,31	0,96	0,33
	Çalışıyor	30	29,17	29,50	47,15		
	Anne çalışma durumu	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Duygu Düzenleme	Çalışmıyor	73	24,33	3,71	102	0,19	0,84
	Çalışıyor	31	24,48	3,77			

Tablo 31 incelendiğinde anne çalışma durumuna göre çocukların duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, anne çalışma durumu fark etmeksizin çocukların duygu düzenleme durumları benzerdir.

Baba çalışma durumuna göre çocukların duygu düzenleme durumlarının incelenmesinde baba çalışma durumu düzeylerinde duygu düzenleme ölçeği puanları normal dağılım göstermediği için Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 32’de sunulmuştur.

Tablo 32

Baba Çalışma Durumuna Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi

	Baba çalışma durumu	n	$\bar{X}$	Medyan	Sıra Ortalaması	Z	p
Olumsuzluk	Çalışmıyor	72	39,75	40,00	53,31	0,96	0,33
	Çalışıyor	30	29,92	29,00	47,15		
Duygu Düzenleme	Çalışmıyor	73	24,22	23,00	52,08	0,21	0,82
	Çalışıyor	31	24,45	25,00	53,48		

Tablo 32 incelendiğinde baba çalışma durumuna göre çocukların duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, baba çalışma durumu fark etmeksizin çocukların duygu düzenleme durumları benzerdir.

Anne yaşına göre çocukların duygu düzenleme durumlarının incelenmesinde anne yaşı düzeylerinde duygu düzenleme ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 33'te sunulmuştur.

Tablo 33

Anne Yaşına Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi

	Anne yaş	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Olumsuzluk	35 yaş ve altı	60	29,97	6,41	100	1,02	0,30
	36 yaş ve üstü	42	31,43	7,99			
Duygu	35 yaş ve altı	62	24,37	3,73	102	0,23	0,81
Düzenleme	36 yaş ve üstü	42	24,55	3,64			

Tablo 33 incelendiğinde anne yaşına göre çocukların duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, anne yaşı fark etmeksizin çocukların duygu düzenleme durumları benzerdir.

Baba yaşına göre çocukların duygu düzenleme durumlarının incelenmesinde baba yaşı düzeylerinde duygu düzenleme ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 34'te sunulmuştur.

Tablo 34

Baba Yaşına Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi

	Baba yaş	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Olumsuzluk	35 yaş ve altı	40	31,05	6,52	96	0,50	0,61
	36 yaş ve üstü	58	30,29	7,75			
Duygu	35 yaş ve altı	40	24,33	3,72	98	0,27	0,78
Düzenleme	36 yaş ve üstü	60	24,53	3,75			

Tablo 34 incelendiğinde baba yaşına göre çocukların duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, baba yaşı fark etmeksizin çocukların duygu düzenleme durumları benzerdir.

Ailenin aylık gelirine göre çocukların duygu düzenleme durumlarının incelenmesinde aile geliri düzeylerinde duygu düzenleme ölçeği puanları normal dağılım gösterdiği için ilişkisiz örneklem t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 35’te sunulmuştur.

Tablo 35

Ailenin Aylık Gelirine Göre Çocukların Duygu Düzenleme Durumlarının İncelenmesi

	Ailenin Aylık Geliri	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Olumsuzluk	3500 TL ve altı	62	30,81	7,55	97	0,54	0,58
	3500 TL üstü	37	30,03	5,50			
Duygu Düzenleme	3500 TL ve altı	62	24,65	3,95	97	1,20	0,23
	3500 TL üstü	37	23,73	3,11			

Tablo 35 incelendiğinde ailenin aylık gelir durumuna göre çocukların duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$)

Yılmaz çocukların duygu düzenleme becerileri ile koruyucu faktör ölçek sonuçları arasındaki ilişkinin incelenmesinde Spearman korelasyon katsayı kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 36’da sunulmuştur.

Tablo 36

Yılmaz Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Koruyucu Faktör Ölçek Sonuçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Aile	Okul	Yaşadığı yer
Olumsuzluk	r	-,23*	,00	,00
	p	,03	,95	,99
Duygu düzenleme	r	,45*	,29*	,12
	p	,00	,00	,24

* $p<0,05$

Tablo 36 incelendiğinde yılmaz çocukların duygu düzenleme olumsuzluk boyutu puanları ile koruyucu faktörler aile boyutu puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ($r = -0,232$; $p<0,05$) olduğu görülmektedir. Buna göre, yılmaz çocukların duygu düzenleme olumsuzluk boyutu puanları arttıkça koruyucu faktörler aile boyutu puanlarının azaldığı yorumu yapılabilir. Yılmaz çocukların duygu düzenleme olumsuzluk boyutu puanları ile koruyucu faktörler okul ve yaşadığı yer boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p>0,05$). Yılmaz çocukların duygu düzenleme boyutu puanları ile koruyucu faktörler aile boyutu puanları arasında pozitif yönlü

orta düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r = 0,459$; $p < 0,05$). Buna göre, çocukların duygu düzenleme boyutu puanları arttıkça koruyucu faktörler aile boyutu puanlarının da arttığı söylenebilir. Yılmaz çocukların duygu düzenleme boyutu puanları ile koruyucu faktörler okul boyutu puanları arasında ise pozitif yönlü düşük düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r = 0,294$; $p < 0,05$). Buna göre, çocukların duygu düzenleme boyutu puanları arttıkça koruyucu faktörler okul boyutu puanlarının da arttığı yorumu yapılabilir. Yılmaz çocukların duygu düzenleme boyutu puanları ile koruyucu faktörler yaşadığı yer boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p > 0,05$).

Yılmaz olmayan çocukların duygu düzenleme becerileri ile koruyucu faktör ölçek sonuçları arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson korelasyon katsayı kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 37’de sunulmuştur.

Tablo 37

Yılmaz Olmayan Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ile Koruyucu Faktör Ölçek Sonuçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Aile	Okul	Yaşadığı yer
Olumsuzluk	R	-,28	-,34	,09
	P	,25	,16	,69
Duygu düzenleme	R	,40	,21	-,19
	P	,09	,40	,43

Tablo 37 incelendiğinde yılmaz olmayan çocukların duygu düzenleme ölçeği puanları ile koruyucu faktörler ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı ($p > 0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, ailenin aylık gelir durumu fark etmeksizin çocukların duygu düzenleme durumları benzerdir.

Yılmazlık ölçeği puanlarının çocukların yılmaz olma durumunu belirlemede ne kadar etkili olduğunu incelemek için diskriminant analizi yapılmıştır. Diskriminant analizi sonucunda yılmazlık ölçeği sonuçlarına göre yılmaz olan 94 çocuktan 65’in yılmaz olma durumu doğru tahmin edilirken 29’unun yılmaz olma durumu doğru tahmin edilemediği; yılmaz olmayan 18 çocuktan 14’ünün yılmaz olmama durumu doğru tahmin edilirken 4’ünün yılmaz olmama durumunun doğru tahmin edilemediği tespit edilmiştir. Yılmazlık ölçeği sonuçlarına göre doğru sınıflama oranı %70,5 olarak saptanmıştır ve analiz sonucu istatistiksel olarak anlamlıdır ($\chi^2=12,064$; $p=0,001 < 0,05$).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuç ve Tartışma

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların yılmazlıkları ile duygu düzenleme durumları arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmadan elde edilen sonuçlar bulguların sırası ile aşamalar şeklinde verilmiştir.

- Bu çalışmada yılmaz bulunan çocukların yılmazlık ölçek sonuçları arttıkça duygu düzenleme ölçeği olumsuzluk boyutu puanlarının azaldığı görülmüştür. Beklendiği gibi yılmazlıkları yüksek çocukların duygu düzenlemeleri de yüksek bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle duygu düzenlemesi yüksek çocukların yılmazlıkları da yüksektir. Alan yazında bu sonuçla örtüşecek ya da kıyaslanacak birebir bir çalışma bulunmamakla birlikte destekleyebilecek nitelikte, Collins (2007) yılmazlığın duyguların kontrol edilmesinde ve düzenlenmesine pozitif yönde bir etkisinin olduğunu belirtmiştir. Tugade ve Fredrickson (2007) duygu düzenleme becerileri ile olumsuz yaşam olayları sonucunda oluşan olumsuz veya yıkıcı duyguların etkisi azaltılabilir ve kişinin yılmazlığı korunabilir demiştir. Ayrıca olumsuz koşullara rağmen yılmazlık gibi önemli kişisel kaynakların oluşturulmasında duygu düzenlemenin yararlı olması gerektiğini ve yılmaz insanların duygu düzenleme stratejilerini kulanmada yetkin olduklarını söylemişlerdir (Tugade & Fredrickson, 2006). İnsanların duygularını düzenleme yeteneğinin, yılmazlığı belirlemede kritik derecede önemli bir faktör olabileceğini düşünen araştırmacılar da bu sonucu destekler niteliktedir (Troyy & Mauss, 2011, s. 30). Bu çalışma erken çocukluk yılmazlığının duygu düzenlemeden olumlu etkilendiğini ortaya koyan önemli bir araştırmadır.
- Yılmazlık Ölçeğinden alınan toplam puan ne kadar yüksekse çocukların yılmazlık düzeyleri de o kadar yüksektir sonucuna göre araştırmaya katılan uyumlu olarak

nitelendiren yılmaz çocukların aldıkları toplam puanı 143.98, uyumlu olmayan olarak nitelendirilen yılmaz olmayanların ise 119.50'dir.

- Bu araştırmada yılmaz çocukları ayırt etmek amaçlı öğretmenler hayatlarında risk faktörü olduğu halde uyum sağlayan mutlu ve umutlu olan çocukları belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda uyum sağladığı belirtilen grubun beklendiği gibi yılmazlık düzeyleri uyum sağlamayan gruptan yüksek çıkmıştır. Literatürde yılmazlık düzeyi yüksek olan çocukların daha uyumlu olduklarını vurgulayan çalışmalar bulunmaktadır (Güney, 2016; Hu, Han, Bai & Gao, 2019; Prout vd., 2019; Yavuz & Kutlu, 2016). Bu durumda çocuğun risk faktörüne rağmen öğretmenin uyum sağlayan olarak belirtmesi erken çocuklukta yılmazlık için ayırt edici bir faktör olarak kabul edilebilir.
- Çocukların yılmazlığının çocukların cinsiyetleri, anne-baba eğitim durumları, anne-baba çalışma durumlarına göre değişmediği ve anne-baba yaşı, ailedeki çocuk sayısı ve ailenin aylık geliri ile ilişkili olmadığı bulunmuştur. Araştırmanın bu sonucuya örtüşecek şekilde çocuklarla yapılan bazı yılmazlık araştırmalarında çocuğun cinsiyeti ve aylık gelirin yılmazlık düzeylerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Maughan & Cicchetti, 2002; Prout vd., 2019). Benzer olarak Güney ve Yalçın (2020), Yavuz ve Kutlu (2016) ve Özcan (2005), yılmazlık düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı farklılık meydana gelmediği bulgusuna ulaşmışlar, Güney (2016), Aydın (2018) ve Kumaş ve Sümer (2019) da bunu destekler nitelikte cinsiyetin, çocuk sayısı ve aylık gelirin yılmazlık düzeyini belirlemede etkili olmadığını dile getirmiştir. Fakat sonuçla çelişir şekilde Erdem'in (2017) çalışmasında çocukların toplam yılmazlık puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği kız çocukların erkek çocuklara göre toplam yılmazlık puanlarının yüksek olduğunu belirtmiştir. Garnezy (1991) ise cinsiyet farklılığının yılmazlıkta koruyucu bir etkiye sahip olduğunu söylemiştir. Yapılan araştırmayla örtüşür şekilde Safalı'nın (2021) beş yaş çocuklarla yaptığı yılmazlık çalışmasında çocuğun cinsiyeti, anne baba eğitim durumu, anne yaşı değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ulaşırken baba yaşı bakımından farklılık meydana geldiğini 30 yaş altı olan babaların çocuklarının yılmazlık düzeylerinin daha düşük çıktığını söylemiştir. Buna karşılık Kumaş ve Sümer (2019) çocuğun cinsiyeti ve çocuk sayısı bakımından farklılık meydana gelmediği ancak, gelir düzeyi yükseldikçe yılmazlık düzeylerinin de yükseldiği, aile eğitim düzeyinin üniversite olmasının yılmazlığı artırıcı etkiye sahip olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Literatürde farklı sonuçların olmasının nedeninin yılmazlığın ölçülmesi için farklı

yaklaşımlarla geliştirilmiş ölçeklerin kullanılması ve bir veya daha fazla risk faktörlerinin sonuçlarla ilişkisinin analizlerde göz önüne alınmamasının olabileceği düşünülmektedir.

- Çalışmaya katkıda bulunan öğretmen ve velilerin verdiği bilgiler doğrultusunda; çocukların en çok sahip oldukları risk faktörleri sıralandığında ilk sıralarda anne-baba eğitim seviyesinin düşük olması, yoksulluk, ailede uyumsuzluk, duygusal istismar ve boşanma görülmüştür. Erdem'in (2017) çalışmasında da benzer olarak aile teması altında en fazla ekonomik sorunlar, aile içi şiddet, boşanma risk faktörleri olarak dile getirilmiştir. Çalışma grubundaki çocuklar arasında cinsel istismar ve sokakta yaşamak (çadır gibi) risk faktörlerine sahip olan bulunmamaktadır.
- Yılmaz olan ve olmayan çocukların risk faktörleri oranlarının farklılaşması incelendiğinde, duygusal istismar, çocuğun hayatında önemli olan birinin ölümü, terör olayına şahit olmak, çok katı anne baba tutumu, işsizlik problemi, annenin küçük yaşta çocuk doğurması ve anne –babanın eğitim seviyesinin düşük olması risk faktörlerinin çocukların yılmaz olma ve olmama durumuna göre istatistiksel olarak farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucu destekler nitelikte bazı araştırmacılar da işsizlik, boşanma, ayrılık, ölüm ve aile içi şiddeti, risk faktörleri olarak tanımlamıştır (Nolan, Taket & Stagnitti, 2014).
- Bu çalışmada, duygusal istismar yaşayan çocukların yılmazlık seviyeleri daha düşük bulunmuştur. Benzer şekilde Turan (2014) istismara maruz kalan çocukların yılmazlık düzeylerinin daha düşük olabileceğini belirtmiştir. Maughan ve Cicchetti (2002), Hébert, Langevin ve Oussaïd (2018), Hu vd. (2019) yaptıkları araştırmalarda çocukların duygusal istismar ve şiddete maruz kalmalarının davranış problemlerine neden olduğu ve uyumlu olma durumlarını azalttığını söylemişlerdir. Bu çalışmanın bulguları da literatürü destekler niteliktedir.
- Terör olaylarına maruz kalmayan çocukların yılmazlık düzeyleri daha yüksek olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Turan (2014) terör olayları ve doğal afetler gibi durumlara maruz kalan çocukların yılmazlık düzeylerinin daha düşük olabileceği, bu yaşantıların çocuklar için risk taşıdığı belirtmiştir. Ek olarak, Hébert vd. (2018) şiddetin uyumlu davranışları azalttığı ve şiddet yaşamayan çocukların daha uyumlu davranışlar gösterdiğini ifade etmişlerdir.
- Anne baba tutumunun çok katı olması yılmazlık düzeylerini azaltmaktadır bulgusuna göre; Turan (2014) da anne baba tutumlarının olumsuz algılanması durumunda yılmazlık

düzeylerinin daha düşük olabileceğini, Prout vd. (2019) anne baba tutumlarının çocuklarda duygu düzenlemeye bağlı olarak davranışlar üzerinde etki meydana getirdiğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde, çocukların ebeveynleri ile ilişkileri ve algıladıkları tutumun stresle başa çıkmada etkili olduğu, olumsuz anne baba tutumlarının çocuklarda uyumsuz davranışlara neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Hu vd., 2019; Maughan ve Cicchetti, 2002 ve Troy ve Mauss, 2011). Çok katı anne-baba tutumunun yılmazlığı olumsuz etkilediği söylenebilir.

- Yılmaz olan ve olmayan çocukların koruyucu faktör ölçek sonuçlarının farklılaşması incelendiğinde; çocuklarda yılmaz olma ve olmama durumuna göre koruyucu faktör ölçeği okul ve yaşadığı yer boyutu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermezken aile boyutu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre, yılmaz çocuklar için ailenin yılmaz olmayan çocuklara göre daha fazla koruyucu faktör olarak görüldüğü söylenebilir. Buna göre Ogelman'ın (2015) ifadesi de bu sonuçla örtüşmektedir, anne-babanın sevgi ve sıcaklığı arttıkça çocukların yılmazlığının da arttığını söylemiştir. Ailenin çocuğunu bebeklikte çocuklukta ve ergenlikte desteklemesi ona kaliteli bakım vermesi koruyucu bir faktör olarak görülmüştür (Howard, Dryden & Johnson, 1999). Aile bireyleri arasında sağlıklı iletişimin olduğu ortamda büyüyen çocukların kendilerini iyi hissettikleri ve bunu davranışlarına yansıtıklarını göstermektedir (Çiftçi Arıdağ & Ünsal Seydooğulları, 2019). Bu sonuçla paralel olacak şekilde Arastaman ve Balcı (2013) da aile desteğinin yılmazlığın önemli yordayıcılarından birisi olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmalar özellikle aileden alınan sosyal desteğin bireylerin yılmazlığının önemli bir belirleyicisi olduğuna vurgu yaparken yılmazlığın gelişiminde dışsal koruyucu faktörler arasında değerlendirilen aile desteğinin artmasının çocukların yılmazlık düzeyleride olumlu etkiye sahip olduğu ifade edilmektedir (Çağır & Gürgan, 2010; Doğan, 2004). Sonuç olarak destekleyici bir aile çevresi çocuğun uyum sağlamasını kolaylaştırıp yılmazlık düzeyini arttıracaktır diyebiliriz.
- Bu araştırmada çocukların yaşları ve cinsiyetlerine göre duygu düzenleme düzeylerinde farklılık bulunmamıştır. Okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin yaşa göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşan araştırmalar bu sonuçları destekler niteliktedir (Bayındır, Balaban Dağal & Önder, 2018; Hunnikin, Wells, Ash & Van Goozen, 2020; İlgar & Akbaba, 2017; İnce, 2019; Omrak, 2019). Aynı şekilde Şahin'de (2019) okul öncesi dönem çocuklarla yaptığı çalışmada yaş grubunun farklılık meydana getirmediğini

bulmuştur, buradan Bozkurt Yükçü ve Demircioğlu'nun (2017) da belirttiği gibi bu sonucun çocukların yaşlarının farklı olmasına rağmen, aynı gelişim dönemi içerisinde olmalarından kaynaklanabileceği söylenebilir. Maughan ve Cicchetti (2002), benzer şekilde Izard vd. (2001), Hébert vd. (2018) ve Dede, Delk ve White (2021) çocuklarda cinsiyetin, duygu düzenleme bakımından farklılığa neden olmadığını bulmuşlardır.

- Çocukların duygu düzenlemelerinin anne-baba eğitim ve anne-baba çalışma durumlarına göre değişmediği ve çocuk sayısı, anne-baba yaşı ve ailenin aylık geliriyle de ilişkili olmadığı bulunmuştur. Benzer olarak literatürde anne-baba yaşına göre çocuklarda duygu düzenleme becerisinin farklılaşmadığını ileri süren çalışmalar bulunmaktadır (Erel, 2016; Özkan, 2019). Aksine İnce'nin çalışmasında (2019), daha genç anne-babaların çocuklarında duygu düzenleme olumsuzluk özellikleri daha yüksek çıkmıştır.
- Yılmaz çocukların duygu düzenleme becerileri ile koruyucu faktör ölçek sonuçları arasındaki ilişki incelendiğinde; çocukların duygu düzenleme boyutu puanları arttıkça koruyucu faktörler aile ve okul boyutu puanlarının da arttığı söylenebilir.
- Evde şiddet yaşayan çocukların yılmazlık ve duygu düzenleme düzeyleri daha düşüktür. Benzer şekilde Kumaş ve Sümer (2019) çocukların stres yaşamasının yılmazlık üzerinde olumsuz etki meydana getirdiğini belirtmiştir. Bu sonuçla paralel olacak şekilde Troy ve Mauss (2011), aile ortamında şiddet yaşayan çocukların stres düzeylerinin daha yüksek olduğu ve duyguları kontrol etmede zorluk yaşadıklarını açıklamışlardır. Maughan ve Cicchetti (2002) ve Hu vd. (2019) yaptıkları araştırmalarda şiddetin çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu, istenmeyen davranışlara neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Şiddet gören çocukların görmeyen çocuklara göre duygu düzenleme düzeylerinde farklılık meydana getirdiği belirleyen çalışmalar da mevcuttur (Hunnikin, Wells, Ash & Van Goozen, 2020). Dolayısıyla şiddetin çocuklar üzerindeki olumsuz sonuçlardan yılmazlık ve duygu düzenleme becerisinin etkilendiğini söylemek mümkündür.
- Bu çalışmada kullanılan erken çocuklukta yılmazlık ölçeğinin yılmaz ve yılmaz değil diye belirlenen grubu istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ayırt edebildiği bulunmuştur. Bu da bize bu çalışmada kullanılan ölçeğin erken çocuklukta yılmazlığı ölçmek için kullanılabileceğini göstermektedir.

Öneriler

Araştırma Önerileri

Bu araştırmada yüzyüze veri toplama işlemi yalnızca Ankara ve Afyon illerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı anaokuluna ve anasınıfına devam eden çocuklarla gerçekleştirilmiştir. Online ise katılmaya gönüllü olan çeşitli şehirlerden veli ve öğretmenlerle sınırlıdır. Aynı araştırma, farklı şehirlerdeki okullarda yapılarak daha geniş bir örneklem grubu üzerinde çalışılması tavsiye edilir.

Bu çalışmada yalnızca bireysel bilgi vermeye dayalı ölçme kullanılmıştır. Yapılacak diğer çalışmalarda gözlemsel değerlendirmelerle öğretmenlerin verdiği cevapların tutarlı olup olmadığı incelenebilir. Erken çocuklukta yılmazlık değerlendirmelerinde gözleme dayalı değerlendirme ölçeklerinin de geliştirilmesi tavsiye edilir.

Türkçe alan yazın incelendiği üzere okul öncesi dönemde yılmazlık ve duygu düzenleme ile ilgili araştırmaların bulunmadığı görülmektedir. Okul öncesi dönemde farklı değişkenler eklenerek yılmazlık ve duygu düzenleme düzeylerinin daha detaylı incelenmesi tavsiye edilmektedir.

Yılmazlık ile ilgili boylamsal çalışmalar yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Belirlenen bir bölgede bebeklikten ergenliğe kadar çocuklar incelenip, hayatlarındaki risk ve koruyucu faktörler belirlenerek yılmazlık durumları detaylı çalışılabilir.

Risk durumları incelenerek belirli bir risk durumunu yaşayan ve yaşamayan çocukların yılmazlık durumları ve risklerin kümülatif olması durumu ve etkisi daha kapsamlı araştırılabilir.

Bu çalışma, il ve ilçelere bağlı bulunan köylerde tekrarlanarak köyde yaşayan çocukların yılmazlık düzeyleri ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişki ortaya konulabilir.

Bu araştırma okul öncesi eğitime devam eden Çocuk Esirgeme ve Yetiştirme Kurumlarındaki çocuklarla yapılabilir. Ayrıca bu çocuklarla uzunlamasına bir çalışma yapılarak yılmazlık gelişimlerini ve duygu düzenleme becerilerinin gelişimi gözlenebilir.

Eğitime Yönelik Öneriler

Öğretmen ve ebeveynlerin erken çocuklukta yılmazlık ve önemi konusunda farkındalıklarını arttırmak amacıyla eğitimler ve yazılı bilgi verici dokümanlar planlanabilir. Hizmet içi eğitimler ile öğretmenlere Halk Eğitim Merkezlerinde ise ebeveynlere bu konuda bilgilendirmeler yapılabilir ve farkındalık sağlanabilir.

Her üniversitede öğretmen yetiştirme programlarında yılmazlık ve destekleyici faktörler farkındalığını arttıracak şekilde dersler geliştirilmesi önerilmektedir. Bu kapsamda mevcut programlar içerisinde düzenlemeler yapılabilir.

Erken çocukluk eğitim planlayıcılarının yılmazlık ve koruyucu faktörlerle ilgili farkındalık ve bilgilerinin artmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Mevcut erken çocukluk eğitim programının yılmazlığı destekleyecek şekilde tekrar gözden geçirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akduman, G. G. (2010). Okul öncesi eğitimin tanımı ve önemi. G. U. Balat (Ed.), *Okul öncesi eğitime giriş* içinde (s. 2-15). Ankara: Pegem.
- Altan, Ö. (2006). *The effects of maternal socialization and temperament on children's emotion regulation*. Master's Thesis, Graduate School of Social Sciences in Koç University, İstanbul.
- Arastaman, G. & Balcı, A. (2013). Lise öğrencilerinin yılmazlık algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 915-928.
- Archdall, K. & Kilderry, A. (2016) Supporting children's resilience: Early childhood educator understandings. *Australasian Journal of Early Childhood*, 41(3), 58-65.
- Arı, M., & Yaban, H. (2016). Okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışları: Mizaç ve duygu düzenlemenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 31(1), 125-141.
- Arygle, M. (1994). *The psychology of happiness*. (4th ed). London: Routledge.
- Aydın, A. (2018). *5-6 yaş okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal duygusal uyumu, anne-babaların evlilik doyumu ve aile yılmazlığı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Aydoğan, D., & Özbay, Y. (2015). Çiftlerde ilişkisel yılmazlık ve ilişkisel profesyonel yardım arama: İkili (dyadic) analiz. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 109-121.
- Ayvaşık, H. B., Er, N. M., Kışlak, Ş. T. & Erkuş, A. (1976). *Psikoloji Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.

- Batum, P., & Yagmurlu, B. (2007). What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotion and behavior regulation. *Current Psychology: Developmental Learning Personality Social*, 25(4), 272-294.
- Bayındır, D., Dağal, A. B., & Önder, A. Türkiye'deki 60-72 Aylık Çocuklarda Duygu Düzenleme Becerilerinin Ego Sağlamlık Düzeylerine Göre İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 377-400.
- Bozkurt Yükçü, Ş. & Demircioğlu, H. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygu Düzenleme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 442-466.
- Böke, K. (2009). Örneklem. Böke, K. (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri içinde* (s. 105-147). Alfa: İstanbul.
- Böke, K. (Ed.). (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Alfa: İstanbul.
- Braet, C., Theuwis, L., Durme, K. V., Vandewalle, J., Vandevivere, E., Wante, L., Moens, E., Verbeken, S., & Goossens, S. (2014). *Emotion Regulation in Children with Emotional Problems. Cogn Ther Res*, 38, 493–504.
- Brooks, J. (2006). Strengthening Resilience in Children and Youths: Maximizing Opportunities through the Schools. *Children & Schools* 28(2), 69-76.
- Burçe Tulpar, L., Aktan, Z. D., & Yardımcı, E. (2020). 4–6 Yaş Aralığındaki Çocukların Bağlanma Stillerinin ve Duygu Düzenleme Becerilerinin İncelenmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi (GPD)*, 1(2), 57-73.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Calkins, S. (2007). *The emergence of self-regulation: Biological and behavioral control mechanisms supporting toddler competencies*. <https://www.researchgate.net/publication/228383379> sayfasından erişilmiştir.

- Calkins, S. D. (1994). Origins and outcomes of individual differences in emotion regulation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 2(3), 53-72.
- Carlson, S. M. & Wang, T. S. (2007). Inhibitory Control and Emotion Regulation in Preschool Children. *Cognitive Development*, 22, 489-510.
- Cefai, C. (2008). *Promoting Resilience In The Classroom: A Guide To Developing Pupil's Emotional And Cognitive Skills*. London And Philadelphia: Jessica Kingsley.
- Cefai, C., Cavioni, V., Bartolo, P., Simoes, C., Miljevic-Ridicki, R., Bouilet, D., Ivanec, T. P., Matsopoulos, A., Gavogiannaki, M., Zanetti, M. A., Galea, K., Lebre, P., Kimber, B. & Eriksson, C. (2015). Social Inclusion and Social Justice: A Resilience Curriculum For Early Years and Elementary Schools in Europe. *Journal for Multicultural Education*, 9(3), 122-139.
- Cefai, C., Matsopoulos, A., Bartolo, P., Galea, K., Gavogiannaki, M., Zanetti, M. A., Renati, R., Cavioni, V., Ivanec, T. P., Saric, M., Kimber, B., Eriksson, C., Simoes, C. & Lebre, P., (2014). A Resilience Curriculum for Early Years and Primary Schools in Europe: Enhancing Quality Education. *Croatian Journal of Education* 16(2), 11-32.
- Collins, S. (2007). Social workers, resilience, positive emotions and optimism. *Practice*, 19(4), 255–269.
- Çağır, G. & Gürgân, U. (2010). Lise ve üniversite öğrencilerinin problemleri internet kullanım düzeyleri ile algılanan iyilik halleri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), 70-85.
- Çelik, E. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin yılmazlık özelliklerinin duygusal dışavurum açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 221-236.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Pegem: Ankara.
- Dalkılıç, M. (2016). *Otizmlili çocuğu olan çiftlerin evlilik doyumu, kaygı, ilişkisel yılmazlık ve psikolojik yardım alma tutumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Dede, B., Delk, L., & White, B. A. (2021). Relationships between facial emotion recognition, internalizing symptoms, and social problems in young children. *Personality and Individual Differences*, 171, 110448.
- Dereboy, Ç., Şahin Demirkapı, E., Şakiroğlu, M., & Şafak Öztürk, C. (2018). Çocukluk Çağı Travmalarının, Kimlik Gelişimi, Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Psikopatoloji ile İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 29(4), 269-278.
- Doğan, T. (2004). *Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi*. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eisenberg, N. & Fabes, R.A. (1990). Empathy: conceptualization, measurement, and relation to prosocial behavior. *Motivation and Emotion*, 14(2), 131-149.
- Eisenberg, N., Cumberland, A. & Spinrad, T. L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological inquiry*, 9(4), 241-273.
- Eisenberg, N., Sadovsky, A. & Spinrad, T. L. (2005). Associations of Emotion-Related Regulation with Language Skills, Emotion Knowledge, and Academic Outcomes. *New Dir Child Adolesc Dev*, (109), 109-118.
- Erdem, E. (2017). *Okul öncesi eğitime devam eden 4-5 yaşındaki çocukların yılmazlık özellikleri ve yılmazlığı destekleyici faktörlerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erel, S. (2016). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Bakış Açısı Alma Becerileri, Duygu Düzenleme ve Ahlak Gelişiminin Davranış Sorunları ile İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ersan, C. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık düzeylerinin duygu ifade etme ve duygu düzenleme açısından incelenmesi*. <http://acikerisim.pau.edu.tr/xmlui/handle/11499/2109> sayfasından erişilmiştir.
- Ersay, E. & Erdem, E. (2017). *New developed protective factors scale for early childhood resilience in Turkey*. 5. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi, 18 – 21 Ekim, Ankara.
- Ersay, E. & Erdem, E. (2017). *Türkiye de yeni geliştirilen erken çocukluk yılmazlık ölçeği (New Developed Early Childhood Resilience Scale in Turkey)*. 6th The European Network for Social and Emotional Competence (ENSEC) Conference, 07 – 09 Haziran, Stokholm/İsveç.

- Ersay, E. (2018). *Erken çocukluk yılmazlığı: Yeni ölçekten umut veren sonuçlar (Early childhood resilience: promising results from a new scale)*. 70. Erken Çocukluk Eğitimi Dünya Organizasyonu (OMEP) Uluslararası Kongresi. 27 – 29 Haziran, Prag/Çek Cumhuriyeti.
- Ersay, E. (2018). *Erken çocukluk yılmazlığının koruyucu faktörlerini belirleme çalışması*. Uluslararası IV. Çocuk Gelişimi Kongresi, 22 – 24 Ekim, Ankara.
- Fujiki, M., Brinton, B. & Vlarke, D. (2002). *Emotion Regulation in Children with Specific Language Impairment*. <https://pubs.asha.org/doi/pdf/10.1044/0161-1461%282002/008%29> sayfasından erişilmiştir.
- Garmezy, N. (1991). Resilience and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. *American Behavioral Scientist*, 34(4), 416–430.
- Golan, O., Gordon, I., Fichman, K., & Keinan, G. (2018). Specific patterns of emotion recognition from faces in children with ASD: Results of a cross-modal matching paradigm. *Journal of autism and developmental disorders*, 48(3), 844-852.
- Goldstein, S. & Brooks, B. (2005). Why Study Resilience? In Goldstein, S. & Brooks, B. (Eds.), *Handbook of Resilience In Children* (pp. 3-15). Springer: USA.
- Gottman, J. M. & Katz, L. F. (2002). Children's emotional reactions to stressful parent-child interactions. *Marriage & Family Review*, 34(3-4), 265-283.
- Gratz, K. L. & Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 41-54.
- Graziano, P. A., Reavis, R. D., Keane, S. P. & Calkins, S. D. (2006). The role of emotion regulation in children's early academic success. *Journal of School Psychology* 45, 3-19.
- Gross J. J. (2007). Emotion Regulation. J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotions* içinde (s. 497- 512). New York, NY, US: Guilford.
- Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299.

- Gross, J. J., & Thompson, R. A. (2007). *Emotion Regulation: Conceptual Foundations*. J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* içinde (ss. 3-24). New York, NY, US: Guilford.
- Grothberg, E. (1995). *A guide to promoting resilience in children:strengthening the human spirit*. Early Childhood Development: Practice and Reflections Number 8. Bernard van Leer Foundation.
- Gutman, L. M. (2008). *Social and emotional development in infancy and early childhood*. Benson, J. B., Haith, M. M. (Eds). *Risk and resilience*, (p. 24- 34). University of London, UK: Elsevier Inc.
- Güney, E. (2016). *Ebeveynleri Boşanmış ve boşanmamış olan lise öğrencilerinin yılmazlık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Güney, E., & Yalçın, S. B. (2020). Ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 217-229.
- Gürkan, U. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeyine etkisi*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürkan, U. (2006). Yılmazlık ölçeği (YÖ): ölçek geliştirme, güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 45-74.
- Hall, J., Sylva, K., Melhuish E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. & Taggart, B. (2009). The role of pre-school quality in promoting resilience in the cognitive development of young children. *Oxford Review of Education* 35(3), 331–352.
- Haynes, N. M. (2005). *Personalized Leadership for Effective Schooling*. www.atdp.berkeley.edu/haynes_keynote_04.ppt sayfasından erişilmiştir.
- Hébert, M., Langevin, R., & Oussaïd, E. (2018). Cumulative childhood trauma, emotion regulation, dissociation, and behavior problems in school-aged sexual abuse victims. *Journal of Affective Disorders*, 225, 306-312.
- Howard S., Dryden, J. & Johnson, B. (1999). Childhood resilience: review and critique of Literature. *Oxford Review of Education*, 25(3), 307-323.

- Hu, X., Han, Z. R., Bai, L., & Gao, M. M. (2019). The mediating role of parenting stress in the relations between parental emotion regulation and parenting behaviors in Chinese families of children with autism spectrum disorders: A dyadic analysis. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 49(10), 3983-3998.
- Hunnikin, L. M., Wells, A. E., Ash, D. P., & Van Goozen, S. H. (2020). The nature and extent of emotion recognition and empathy impairments in children showing disruptive behaviour referred into a crime prevention programme. *European child & adolescent psychiatry*, 29(3), 363-371.
- Irmak, M. & Izgar, H. (2015). Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri üzerine bir inceleme. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2).
- Işık, Ş. (2016). Türkiye’de kendini toparlama gücü konusunda yapılmış araştırmaların incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(45), 65-76.
- Izard, C. E., Woodburn, E. M., Finlon, K. J., Krauthamer-Ewing, E. S., Grossman, S. R., & Seidenfeld, A. (2011). Emotion knowledge, emotion utilization, and emotion regulation. *Emotion Review*, 3(1), 44-52.
- Izard, C., Fine, S., Schultz, D., Mostow, A., Ackerman, B., & Youngstrom, E. (2001). Emotion knowledge as a predictor of social behavior and academic competence in children at risk. *Psychological science*, 12(1), 18-23.
- İlgar, L., & Akbaba, G. (2017). Beş ve Altı Yaş Çocuklarının Duygu Düzenlemelerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (9), 491- 520.
- İnce, S. (2020). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygu Düzenleme Becerileri ile Anne, Baba ve Öğretmenlerinin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Jew, C. L., Green, K. E., & Kroger, J. (1999). Development and validation of a measure of resiliency. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 32, 75-89.
- Kalaycı, Ş. (2009). *Uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Dinamik Akademi.
- Kaner, S. & Bayraklı, H. (2010). Aile yılmazlık ölçeği: geliştirilmesi, geçerliği ve güvenilirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(2), 47-62.

- Kaner, S., Bayraklı, H. & Güzeller, C. O. (2011). Anne babaların yılmazlık algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(2), 63-78.
- Kaplan, H. B. (2005). Understanding the Concept of Resilience. Goldstein, S. & Brooks, B. (Eds.), *Handbook of Resilience In Children* içinde (s. 39-47). USA: Springer.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel: Ankara.
- Kaya, İ. & Çeçen-Eroğul, A. R. (2015). *Ergenlerde psikolojik sağlamlık ve çocukluk dönemi istismar/ihmal yaşantıları arasındaki ilişkiler*. <https://www.researchgate.net/publication/318317369> sayfasından erişilmiştir.
- Kinman, G. & Grant, L. (2011). Exploring Stress Resilience in Trainee Social Workers: The Role of Emotional and Social Competencies. *British Journal of Social Work*, 41, 261–275.
- Krovetz, M. L. (2008). *Fostering Resilience Expecting All Students to Use Their Minds and Hearts Well*. USA: Corwing. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=Iel0AwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Fostering+resiliency:+Expecting+all+students+to+use+their+minds+and+hearts+well.&ots=sfyGjqDvX2&sig=EWQ2NwDf0satlxvXpD1qG9OhVA&redir_esc=y#v=onepage&q=Fostering%20resiliency%3A%20Expecting%20all%20students%20to%20use%20their%20minds%20and%20hearts%20well.&f=false sayfasından erişilmiştir.
- Kumaş, Ö. A., & Sümer, H. M. (2019). Özel gereksinimli küçük çocuğu olan annelerin öz yetkinlikleri, yılmazlık düzeyleri ve stres düzeyleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(1), 163.
- Liebenberg, L. & Michael, U. (2009). *Researching Resilience*. London: University of Toronto.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Dev*, 71(3), 543–562.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary Magic Resilience Processes in Development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238.

- Masten, A. S., Fiat, A. E., Labella, M. H., & Strack, R. A. (2015). Educating Homeless and Highly Mobile Students: Implications of Research on Risk and Resilience. *School Psychology Review*, 44(3), 315–330.
- Masten, A. S., Morison, P., Pellegrini, D. & Teliegen, A. (1990). Competence under stress: risk and protective factors. In J. Rolf, A. S. Masten, D. Cicchetti, K. H. Nuechterlein S. Weintraub (Eds.), *Risk and protective factors in the development of psychopathology* (pp. 236-256). New York: Cambridge University.
- Maughan, A., & Cicchetti, D. (2002). Impact of child maltreatment and interadult violence on children's emotion regulation abilities and socioemotional adjustment. *Child Development*, 73(5), 1525-1542.
- Nolan, A., Taket, A. & Stagnitti, K. (2014). Supporting resilience in early years classrooms: the role of the teacher. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 20(5), 595-608.
- Ochsner K. N. & Gross J. J. (2005). The cognitive control of emotion. *Trends in Cognitive Sciences*, 9(5), 242-249.
- Ogelman, H. G. (2015). Predictor effect of parental acceptance-rejection levels on resilience of preschool children. *Social and Behavioral Sciences*, 174, 622 – 628.
- Omrak, C. (2019). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Bağlanma Örüntüleri ve Duygu Düzenleme Becerilerinin Teknoloji Kullanımıyla İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öğülmüş, S. (2001), Bir Kişilik Özelliği Olarak Yılmazlık, *1. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: Nedenler ve Önleme Çalışmaları*, 29-30 Mart 2001 Bildirileri, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özbay, Y. & Aydoğan, D. (2013). Aile yılmazlığı: bir engele rağmen birlikte güçlenen aile. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 7(31), 129-146.
- Özcan, B. (2005). *Anne-babaları boşanmış ve anne-babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, S. (2019). *Okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerileri ile ebeveynlerinin sosyal sorun çözme ve çocuklarının olumsuz duygularıyla başetme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Prout, T. A., Malone, A., Rice, T., & Hoffman, L. (2019). Resilience, defense mechanisms, and implicit emotion regulation in psychodynamic child psychotherapy. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 49(4), 235-244.
- Romano, J. L. & Hage, S. M. (2000). Prevention, A Call to Action. *Consueling Pshycologist*, 28(6), 854-856.
- Rutter, M. (1985). Resilience in the Face of Adversity Protective Factors and Resistance to Psychiatric Disorder. *British Journal of Psychiatry*, 147, 59-611.
- Rutter, M. (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094, 1-12. USA: Blackwell.
- Saarni, C. (1984). An observational study of children's attempts to monitor their expressive behavior. *Child development*, 1504-1513.
- Saarni, C. (2011). Emotional development in childhood. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1-7.
- Safalı, S. (2021). *Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olan beş yaş çocuklarının yılmazlık düzeyleri, problem çözme becerileri ve annelerinin ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Salvucci, S., Walter, E., Conley, V., Fink, S., & Saba, M. (1997). *Measurement error studies at the National Center for Education Statistics (NCES)*. Washington D. C. :U.S. Department of Education.
- Samson, A. C., Hardan, A. Y., Podell, R. W., Phillips, J. M., & Gros, J. J. (2015). Emotion Regulation in Children and Adolescents With Autism Spectrum Disorder. *Autism Research*, 8, 9–18.
- Savi Çakar, F., Karataş, Z. & Çakır, M. A. (2014). Yetişkinlik yılmazlık ölçeği: Türk kültürüne uyarlanması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 22-39.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.

- Seçer, Z. (2017). Sosyal olarak yetkin okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri ile annelerinin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1435-1452.
- Shields, A., & Cicchetti, D. (1997). Emotion regulation among school-age children: The development and validation of a new criterion Q-sort scale. *Developmental Psychology*, 33(6), 906.
- Sipahioğlu, Ö. (2008). *Farklı Risk Gruplarındaki Ergenlerin Psikolojik Sağlamlıklarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Southam-Gerow, M. A. (2014). *Çocuklarda ve Ergenlerde Duygusal Düzenleme* (M. Artıran, Çev.). Ankara: Nobel.
- Sun, J. & Stewart, D. (2007) Development of population based resilience measures in the primary school setting. *Health Education*, 17(6), 575-599.
- Şahin, G. & Arı, R. (2015). Okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerilerinin bağlanma örüntüleri açısından incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi / The Journal of International Education Science*, 2(5), 1-12.
- Şahin, K. (2019). *Okul öncesi dönem çocukların duygu düzenleme becerileri ile davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2005). *Using multivariate statistics* (5nd ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2005). *Using multivariate statistics*, 4th Ed. Boston: Allyn & Bacon.
- Tan, Ş. (2016). *Spss ve Excel Uygulamalı Temel İstatistik-1*. Ankara: Pegem.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel.
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of The Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 25-52.
- Troy, A. S., & Mauss, I. B. (2011). Resilience in the face of stress: Emotion regulation as a protective factor. *Resilience and Mental Health: Challenges Across the Lifespan*, 1(2), 30-44.

- Tugade, M. M., & Fredrickson, B. L. (2007). Regulation of positive emotions: Emotion regulation strategies that promote resilience. *Journal of Happiness Studies*, 8(3), 311-333.
- Turan, A. (2014). *Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve yılmazlık düzeyinin algılanan sosyal destek açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK. <https://sozluk.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). Ankara ili 31 Aralık 2019 tarihli adrese dayalı nüfus kayıt sisteminden alınan cadde-sokak düzeyinde gelişmişlik bilgisi.
- Ungar, M. (2005). *Handbook for working with children and youth pathways to resilience across cultures and contexts*. USA: Sage.
- Uslu, Ş. S. (2019). *Okul öncesi dönem çocukların yılmazlıkları ile sosyal değerleri kazanımları ve ailelerin yılmazlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uyanık Balat, G. & Akman, B. (2004). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 175-183.
- Voltan Acar, N. (Ed.). (2012). *Psikolojik danışma ve rehberlik terimleri sözlüğü İngilizce/Türkçe*. Ankara: Nobel.
- Werner, E. & Smith, R., (1982). *Vulnerable but invincible: A longitudinal study of resilient children and youth*. New York: Adams, Bannister and Cox.
- Werner, E. E. (2000). Protective factors and individuals resilience. *Handbook of early childhood intervention* içinde (s. 115-132). USA: Cambridge University, https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=otfLCgAAQBAJ&oi=fnd&pg&dq=Handbook+of+Early+Childhood+Intervention&ots=QhrBnaljHi&sig=nubBnS2zOUGf6EyvZ99DlvIV8&redir_esc=y#v=onepage&q=Handbook%20of%20Early+20Childhood%20Intervention&f=false sayfasından erişilmiştir.
- Werner, E. E. (2005). What Can We Learn About Resilience from Large-Scale Longitudinal Studies? Goldstein, S. & Brooks, B. (Eds.), *Handbook Of Resilience In Children* içinde (s. 91-105). USA: Springer.

- Yaman, B. (2018). *Ebeveyn tutumlarının çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri üzerindeki rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuz, H. Ç. & Kutlu, Ö. (2016). Ekonomik bakımdan dezavantajlı öğrencilerin akademik yılmazlık düzeylerinin bazı koruyucu faktörler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 41(186), 1-19.
- Yavuz, H. Ç., & Kutlu, Ö. (2016). Ekonomik bakımdan dezavantajlı öğrencilerin akademik yılmazlık düzeylerinin bazı koruyucu faktörler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 41(186).
- Yılmaz, G. (2019). *Okul öncesi eğitim alan çocukların duygu düzenleme ve sosyal problem çözme becerilerine yaratıcı drama eğitiminin etkisi*. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/164698> sayfasından erişilmiştir.
- Yılmaz, H., & Sipahioğlu, Ö. (2012). Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 11(4), 927-944.
- Yüksel, M. Y. (2019). *Ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile aile işlevleri ve aile iletişim kalıpları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Zeman, J., Cassano, M., Perry-Parrish, C. & Stegall, S. (2006). Emotion Regulation in Children and Adolescents. *Developmental and Behavioral Pediatrics*, 27(2), 155-168.

EKLER

Ek 1. Ebeveyn Kişisel Bilgi Formu

Değerli Anne-Babalar,

Ben Gazi Üniversitesinde Okul Öncesi Eğitimi alanında Yüksek Lisans yapmaktayım. Yüksek lisans tezimin amacı okul öncesi eğitime devam eden çocukların yılmazlık/dayanıklılık özelliklerini araştırmaktır. Aşağıdaki soruları okul öncesi eğitime devam eden çocuğunuz için doldurunuz. Cevaplarınız yalnızca araştırma için kullanılacak ve verdiğiniz bilgiler hiç kimseyle paylaşılmayacaktır. Doğru ya da yanlış cevap yoktur sadece araştırmanın sağlıklı olabilmesi için cevaplarınızın samimi olması önemlidir. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Elif Esra Çevik

1. Çalışmaya katılan çocuğunuzun cinsiyeti? Kız () Erkek ()
2. Çocuğunuzun yaşı? (gün/ ay/ yıl olarak yazınız)
3. Çalışmaya katılan çocuğunuz da dahil olmak üzere toplam kaç çocuğunuz olduğunu yazınız.

.....

4. Çalışmaya katılan çocuğunuzun doğum sırası:

a) İlk çocuk ()

b) İkinci çocuk ()

c) Üçüncü çocuk ()

d) Dördüncü ve daha sonrası ()

5. Çocuğun anne-babasının yaşı? Anne (.....) Baba (... ..)

6. Ebeveynlerin medeni durumu nedir?

a) Evli ve birlikte yaşıyor ()

b) Evli ve ayrı yaşıyor ()

c) Boşanmış ()

d) Ebeveynlerden biri vefat etmiş Anne () Baba ()

e) Diğer.....

7. Ebeveynlerin eğitim durumu nedir?

Anne Baba

a) Okuma yazma bilmiyor () ()

b) Okuma yazma biliyor () ()

c) İlkokul mezunu () ()

d) Ortaokul mezunu () ()

e) Lise mezunu () ()

f) Üniversite mezunu () ()

g) Diğer:

8. Ebeveynlerin çalışma durumları nelerdir?

Anne Baba

a) Çalışmıyor (iş aramıyor) () ()

b) Çalışmıyor (iş arıyor) () ()

c) Çalışıyor () ()

d) Emekli () ()

g) Diğer:

9. Aylık ortalama toplam gelirinizi yazınız?

10. Evde anne-baba ve çocuk(lar) dışında yaşayan başka biri var mı?

a) Yok () b) Var ()

var ise belirtiniz

Teşekkür ederim.

Ek 2. Öğretmen Bilgi Formu

Değerli Öğretmen,

Ben Gazi Üniversitesinde Okul Öncesi Eğitimi alanında çalışmakta olan Araştırma Görevlisi Elif Esra Çevik. Danışmanım Doçen Doktor Ebru Ersay ile Yüksek Lisans tezim doğrultusunda okul öncesi eğitime devam eden çocukların yılmazlık/dayanıklılık özelliklerini araştırmaktayım. Cevaplarınız yalnızca araştırma için kullanılacak ve verdiğiniz bilgiler hiç kimseyle paylaşılmayacaktır. Doğru ya da yanlış cevap yoktur sadece araştırmanın sağlıklı olabilmesi için cevaplarınızın samimi olması önemlidir.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

1. Cinsiyetiniz:

- Kadın
- Erkek

2. Yaşınız

3. Çalışma durumunuz nedir?

- Kadrolu
- Ücretli

• Sözleşmeli

4. Öğrenim düzeyiniz nedir?

- Ön lisans
- Yüksek lisans

- Lisans
- Doktora

5. Okul öncesi öğretmenliği alanında mesleki deneyim süreniz nedir?

.....

6. Şu anda çalışmakta olduğunuz şehri yazınız

7. Sınıfınızdaki toplam çocuk sayısı nedir?

8. Sınıfınızdaki çocukların yaş aralığı nedir?

- 3-4
- 3-6

- 4-5
- 4-6

- 5-6

9. Bir eğitim-öğretim yılı süresince çocukların eğitim durumu ve gelişim düzeyleri hakkında bilgi vermek için velilerle görüşme sıklığınız nedir?

- Hiçbir zaman
- Sık sık

- Bazen
- Neredeyse her zaman

10. Bir eğitim-öğretim yılı süresince çocukların eğitim durumu ve gelişim düzeyleri hakkında bilgi vermek maksatlı velilerle görüşmek için hangi durumları kullanırsınız?

- Çocuğa okula bırakırken ve alırken konuşurum

- E-mail gönderirim

- Düzenli aralıklarla veli toplantıları yaparım

- Ev ziyaretlerinde bulunurum

- Diğer

11. Sınıfınızda sürekli bulunan ve işleyişe yardım eden bir görevli ya da stajyer var mı?

- Evet
- Hayır

12. Bir önceki soruda cevabınız evet ise kaç stajyer ve kaç görevli olduğunu lütfen yazınız

.....

Ek 3. Koruyu Faktörler Ölçeği Örnek Maddeleri

Sayın Veli, Lütfen aşağıda verilen maddeleri anaokulan devam eden çocuğunuzu düşünerek cevaplayınız. Her maddeyi okuyarak **verilen ifadeye katıp katılmadığınızı** size göre en uygun seçeneği işaretleyerek gösteriniz. Lütfen hiç bir maddeyi boş bırakmayınız. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Kullanılan cevap kriterleri:

Kesinlikle Katılmıyorum(1), Katılmıyorum(2), Kararsızım(3), Katılıyorum(4), Kesinlikle Katılıyorum(5)

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Çocuğun evde karnı doyar	1	2	3	4	5
2. Çocuk aile içinde kendini güvende hisseder	1	2	3	4	5
3. Çocuğa ceza uygulanır	1	2	3	4	5
4. Aile içinde çocuğa adaletli davranılır	1	2	3	4	5
5. Ailesi çocuğun eğitimiyle yakından ilgilenir	1	2	3	4	5
6. Bu ailede çocuklar hem sevdiklerini hisseder hem de kurallara uymaları gerektiğini bilirler	1	2	3	4	5
7. Çocuğu ilgilendiren bir konuda karar alınırken çocuğun fikri de sorulur	1	2	3	4	5

Ek 4. Duygu Düzenleme  l eği  rnek Maddeleri

Aşağıdaki listede bir çocuğun duygusal durumu ile ilgili çeşitli ifadeler yer almaktadır. Verilen numaralandırma sistemini kullanarak, aşağıdaki davranışları �ğrencinizde ne sıklıkla g�zlemlediğinizi lütfen işaretleyiniz. Bu davranışı: (1) HİÇBİR ZAMAN/NADİREN, (2) BAZEN, (3) SIK SIK, (4) NERDEYSE HER ZAMAN gözlemliyorum.	HİÇBİR ZAMAN/NADİREN	BAZEN	SIKSİK	NERDEYSE HER ZAMAN
1. Neşeli bir çocuktur.	1	2	3	4
2. Duygu hali çok değişkendir (�ocuğun duygu durumunu tahmin etmek zordur çünkü neşeli ve mutluyken kolayca �zg�nleşebilir).	1	2	3	4
3. Yetişkinlerin arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4
4. Bir faaliyetten diğerine kolayca geçer; kızıp sinirlenmez, endişelenmez (kaygılanmaz), sıkıntı duymaz veya aşırı derecede heyecanlanmaz.	1	2	3	4
5. �z�nt�s�n� veya sıkıntısını kolayca atlatabilir (�rneğin, canını sıkan bir olay sonrasında uzun süre surat asmaz, endişeli veya �zg�n durmaz).	1	2	3	4
6. Kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir (Huysuzlaşır, �fkelenir).	1	2	3	4
7. Yaşıtlarının arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4

Ek 5. Risk Faktörleri Listesi Örnek Maddeleri

Çocuk No :

Sayın Öğretmen,

Aşağıda risk faktörleri listelenmiştir. Sınıfınızdaki belirlenen öğrenci için hangi risk faktörlerine sahip olduğunu ya da olmadığını düşünerek seçiniz. Çalışmaya verdiğiniz destek için teşekkür ederiz.

Risk Faktörü	Var	Yok	Risk Faktörü	Var	Yok
1.Yoksulluk			18. Anne veya babanın evi terk etmesi		
2. Aile üyelerinden birinin ruh sağlığı probleminin olması			19. İhmal		
3. Aile üyelerinden birinin ciddi sağlık sorununun olması			20. Çok katı anne baba tutumu		
4. Çocuğun hayatında önemli olan birinin ölümü (kardeş, anneanne, babaanne, dede gibi)			21. Evde şiddet olması		
5. Ailede uyumsuzluk (anne baba arasında tartışma, kavga)			22. İşsizlik problemi (özellikle bakmakla sorumlu aile üyesi)		
6. Sokakta yaşamak (çadır gibi)			23. Annenin küçük yaşta çocuk doğurması (14-19 yaş arası)		

Ek 6. Yılmazlık Ölçeği Örnek Maddeleri

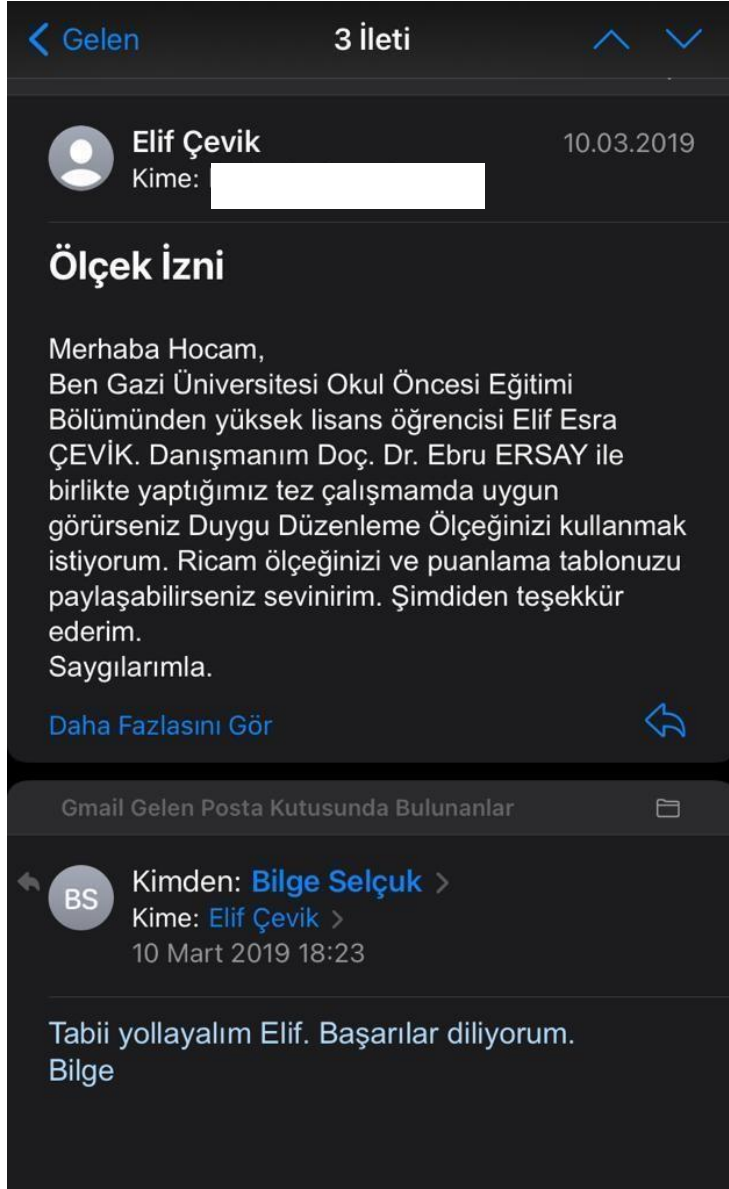
Sayın Öğretmen,

Bu ölçek çocuklardaki olumlu gelişimi belirlemeyi amaçlamaktadır. Aşağıdaki ifadeleri araştırmacı tarafından belirlenen çocuk için doldurunuz. **Her ifadenin belirlenen çocuk için uygunluğunu düşünerek cevap veriniz.** Lütfen boş madde bırakmayınız ve her maddeyi mümkün olduğunca uygun şekilde cevaplayınız. Katkılarınız ve zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederiz. Kullanılan cevap kriterleri:

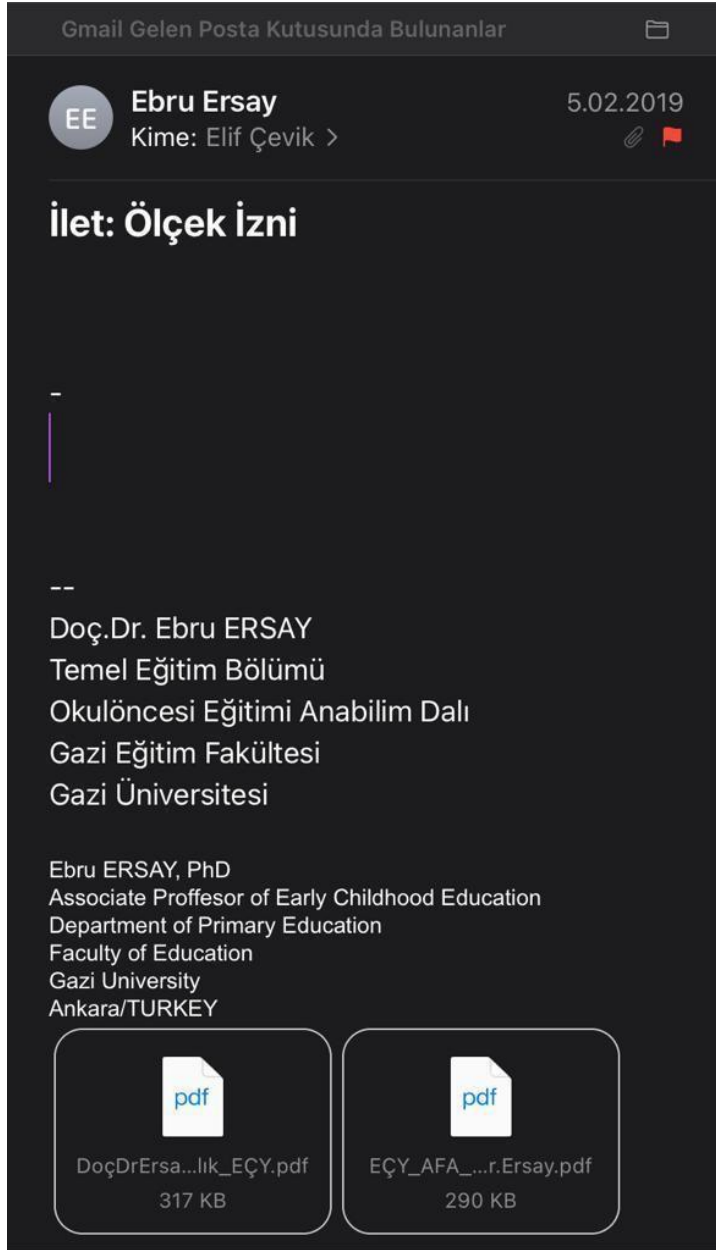
Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle Katılıyorum (5)

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Problemleri duruma uygun şekilde çözmeye çalışır	1	2	3	4	5
2.Gerektiğinde bir yetişkinden yardım ister	1	2	3	4	5
3.Bir problem için üretilen çözümleri iyi veya kötü olarak değerlendirebilir	1	2	3	4	5
4. Genellikle bir etkinliği veya bir işi başarıyla bitirebileceğine inanır	1	2	3	4	5
5.Bir konuyu anlamadığında veya öğrenmek istediği bir şey olduğunda rahatlıkla soru sorar	1	2	3	4	5
6.Bir durumu, olayı veya bir oyuncağın çalışmasını anlayıncaya kadar gayret gösterir	1	2	3	4	5
7. Kendine güvenir	1	2	3	4	5

Ek 7. Duygu Düzenleme  l eği Kullanım İzni

Ek 8. Risk Faktörleri Listesi, Koruyucu Faktörler Listesi, Yılmazlık Ölçeği Kullanım İzni

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...